Sfântul Ioan Gură de Aur

OMILII

La Epistola către Galateni

A Sfântului Apostol Pavel

Editura Apa Vieții, 2012

COMENTARIILE

SAU

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRĂ GALATENĬ

A celuĭ intru sânţĭ părinteluĭ nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinopoleĭ

„Pavel Apostol, nu de la ómenĭ, nicĭ prin ómenĭ, ci prin Iisus Christos şi Dumneḑeŭ Tatăl, carele l-a înviat din morţĭ, şi toţĭ fraţiĭ ceĭ impreună cu mine, Bisericilor Galatieĭ, char vóuĕ şi pace de la Dumneḑeŭ Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Christos“.

(Cap. I, 1—3).

Exordul acesteĭ epistole e plin de suparare, în acelaşĭ timp şi de înţelepciune, şi nu numaĭ exordul, ci, cum s'ar ḑice, chiar întreaga epistolă. A discuta în tot-deauna cu blândeţe faţă de discipulĭ, când póte e nevoe şi de asprime, nu este fapt al unuĭ adevĕrat învăţĕtoriŭ, ci al unuĭ vătămătoriŭ şi duşman. Pentru aceia şi Mântuitorul, discutând de multe orĭ cu discipuliĭ, câte odată cu multă înţelepciune întrebuinţa şi asprime în cuvênt; acum fericesce, eară altă dată mustră. Aşa bună-óră ḑicênd luĭ Petru: «Fericit eştĭ Simóne, fiul luĭ Iona» (Matheiŭ 16, 17. 23) şi făgădu-

ind a aşeḑa temelia bisericeĭ pe mărturisirea făcută de el, nu după mult timp de la aceste cuvinte ḑice: «Fugĭ in dosul meŭ, Satană, că-mĭ eştĭ scandal». In alt loc earaşĭ: «Incă şi voĭ sunteţĭ nepricepuţĭ» (Mat. 15, 16), şi în fine băgase în iĭ atâta teamă, în cât vĕḑêndu-l vorbind cu femeia Samariteancă „nu aŭ cutezat a-l întreba, ce cauţi, saŭ ce vorbescĭ cu dênsa?“ (Ioan 4, 27), ci i-aŭ amintit despre mâncare. Acestea sciindu-le Pavel şi călcând pe urmele Invăţătoruluĭ, işĭ varia cuvêntul după trebuinţa discipulilor; acum deci taie şi arde, eară altă dată cu multă abilitate aplică medicamentele cuvenite. Corintenilor bună-óră li ḑicea: „Dară ce voiţĭ? cu toiag să vin la voĭ, saŭ cu duchul blândeţeĭ şi al iubireĭ?“ (I Corinth. 4, 21), eară Galatenilor: „O, Galatenĭ fără de minte“ (Gal. 3, 1. 6, 17. 4, 19), şi aceasta nu o dată numaĭ, ci şi a doua óră şi a treia óră întrebuinţează ast-feliŭ de mustrare. La finele epistoleĭ earăşĭ certându-ĭ li ḑicea: „Nimeni să nu-mĭ facă vre-o supĕrare“, pe când în alt loc earăşĭ o îndreaptă, ḑicênd: „Fiiĭ meĭ, pe cariĭ earăşĭ cu durere vĕ nasc“ şi multe de acestea. Cum că epistola e plină de supărare, se póte vedea din prima lectură. Dară trebue a spune, ce anume l-a putut întărita contra discipulilor sĕĭ; şi aceasta nu e o chestiune mică saŭ de despreţuit, căcĭ în asemenea cas nicĭ el nu ar fi întrebuinţat o ast-feliŭ de mustrare. A se irita pentru lucrurĭ întâmplătóre şi de puţină valóre, póte fi fapta unor bărbaţĭ micĭ de suflet, greoĭ şi ticăloşĭ, în tocmaĭ cum şi a nu se îngriji de lucrurile marĭ e fapta unor molaticĭ şi somnoroşĭ. Inse Pavel nu este dintr'aceştia. Aşa dară care póte fi păcatul care l-a mişcat pe dênsul atât de mult? Mare cu adevĕrat şi covârşitoriŭ era, căcĭ a-

cest păcat îi înstrĕina pe toţi de Christos, după cum însuşi mai la vale dice: „Iacă eŭ Pavel vĕ dic vóuĕ că de vé veţi circumcide, Christos nu vĕ va folosi cu nimic“ (Cap. 5, 2. 4), şi earăşi: „Câţi căutaţi a vé justifica prin lege, aţi cădut din char“ (Ibidem, vers 4—5). Dară ce este aceasta? E necesar decĭ a desfăşura faptul mai clar. Oare-carii chreştini dintre Iudei, stăpâniţi încă de prejudiţiile Iudaismului, îmbătaţi tot-odată şi de slavă deşartă, voind a-şi apropia loru-şi demnitatea învăţĕtorilor, aŭ venit între Galateni, unde învăţaŭ că trebue a se circumcide, a păzi Sâmbetele şi lunile nouă şi a nu îngădui pe Pavel, care combătea aceste obiceiurĭ. Căcĭ diceaŭ ei, că discipulii luĭ Petru, Iacob şi Ioan, ceĭ ântĕĭ Apostoli aĭ luĭ Christos şi petrecători cu el, nu impedecaŭ aceste obiceiurĭ. Şi în adevĕr că nu impedecaŭ, însĕ aceasta nu o făceaŭ fiind-că o credeaŭ ca dogmă, ci mai mult ca concesie la slăbăciunile Iudeilor carii credeaŭ; pe când Pavel predicând evanghelia ginţilor, nu avea necesitate de ast-feliŭ de concesiunĭ. Inşelătoriĭ aceia, însĕ, fără a spune causele pentru care ceĭ-l alţĭ concedaŭ, amăgiaŭ pe ceĭ simpli dintre Galateni, dicĕndu-li, că nu trebuie a îngădui pe Pavel, căcĭ acesta de abia erĭ şi astă-dĭ s'a arătat, pe când ceĭ de pe lângă Petru sunt ceĭ ântĕĭ; acesta (Pavel) a fost discipul al Apostolilor, pe când aceia aŭ fost aĭ luĭ Christos; acesta (Pavel) e singur, pe când ceĭ de pe lângă Petru sunt mulţĭ, şi stâlpiĭ bisericeĭ. Pe lângă aceasta 'l defăĭmaŭ ca ipocrit, dicĕnd că chiar el care combate circumcisiunea acum, altă dată se vede făcĕnd us de ea, şi altfeliŭ vĕ predică vóuĕ, altfeliŭ predică altora.

Decĭ când el (Pavel) a vĕdut o naţiune întreagă în ferbere, şi un foc puternic aprins în biserica Galatenilor şi întreaga clădire ameninţată a cădea, a fost

cuprins de o nemulţemire şi o mânie dreaptă. Aceasta o şi invederează el dicênd: „Aşı voi să fiŭ acum la voĭ şi să-mĭ schimb vocea mea“ (Capit. 4, 20). Sub astfeliŭ de nemulţemire decĭ, el scria această epistolă, justificându-se pentru tóte. De la început decĭ, el se adresază direct la faptul care-ĭ săpa consideraţia luĭ, adecă la aceia despre care vorbiaŭ duşmaniĭ luĭ, că ceĭ-l-alţĭ (Petru, Iacob şi Ioan) a fost discipulĭ aĭ luĭ Christos, eară el (Pavel) a fost discipul al Apostolilor. De aceia şi începe epistola astfeliŭ: „Pavel Apostol, nu de la ómenĭ, nicĭ prin ómenĭ“. Înşelătoriĭ aceia, cum am spus deja, diceaŭ că el (Pavel) este cel maĭ de pe urmă dintre toţĭ apostoliĭ, şi că de aceştia a fost învăţat. Petru însĕ, Iacob şi Ioan aŭ fost chemaţi şi maĭ ântĕiŭ şi corifeĭ sunt aĭ apostolilor; pe lângă aceasta şi credinţa o aŭ primit de la Christos, şi decĭ lor maĭ cu samă trebue a crede de cât luĭ Pavel; aceia nu împedecă circumcisiunea, şi nicĭ de a nu păzi legea. Acestea decĭ şi altele ca acestea spunêndu-li, spre a înjosi pe Pavel pe de o parte, eară pe de alta spre a înălţa slava celor-l-alţĭ, nu dóră spre a-ĭ lăuda, cı spre a amăgi pe Galatenĭ. Ĭ-a convins de a fi atenţĭ la prescripţiunile legeĭ, fără nicĭ un folos. Cu drept cuvênt decĭ începe în aşa mod epistola. Fiind că iĭ iĭ batjocureaŭ învăţĕtura luĭ, dicênd că a luat-o de la ómenĭ, pe când învăţĕtura luĭ Petru era de la Christos, chiar de la începutul epistoleĭ se ridică contra acesteĭ acusaţiunĭ, dicênd că el este „Apostol nu de la ómenĭ, nicĭ prin ómenĭ“.

L'a botezat cu adevĕrat Anania, dară nu el l-a scăpat din rătăcire şi nicĭ că el l-a atras la credinţă, ci însuşĭ Christos de sus ĭ-a vorbit cu acea voce, prin care el a fost atras. Pe Petru şi pe fratele luĭ, pe Ioan şi pe fratele luĭ ĭ-a chemat Mântuitorul, pe când

umbla pe lângă marea Galileiĭ, eară pe Pavel l-a ridicat la ceriurĭ. Și după cum aceia nu aŭ fost chemațĭ de a doua óră, ci imediat părăsindu-șĭ mrejele și cele-l-alte, ĭ-aŭ urmat, tot așa și el, de la ântĕia chemare a fost ridical la cea maĭ mare înălțime, și odată cu botezul și rĕsboiŭ ne 'mpăcat contra Iudeilor a început, și a covêrșit pe ceĭ-l-alțĭ Apostolĭ. „Am muncit maĭ mult de cât dênșiĭ“ (I Corinth. 15, 10). In această epistolă însĕ nu ḑice așa, ci-ĭ place de a se pune pe aceiașĭ linie. Ceia ce-l preocupa era, nu de a se arăta pe sine maĭ pre sus de ceĭ-l-alțĭ, ci de a nimici scopul inșelăciuneĭ. Ceia ce ḑice maĭ ântĕiŭ, „nu de la ómenĭ“, era comun tuturor Apostolilor, căcĭ predica 'șĭ are începutul și rădăcina de sus; eară când ḑice: „nicĭ prin ómenĭ“, aceasta este particular al Apostolilor, căcĭ nu prin ómenĭ ĭ-a chemat, ci însușĭ Mântuitorul prin sine. Dară de ce nu a amintit el despre chemarea sa și să ḑică: „Pavel chemat nu de la ómenĭ“, ci a amintit de apostolie? Fiind că despre aceasta era vorba. Dușmaniĭ luĭ ḑiceaŭ, că i s'a incredințat învățĕtura de ómenĭ, de apostolĭ, și decĭ lor trebuia să urmeze. Dară cum că nu de către ómenĭ i s'a încredințat învățĕtura și apostolatul, o declară Luca ḑicênd: „Implinind iĭ serviciul Domnuluĭ și postind, a ḑis spiritul sânt, osebiți-mĭ pe Barnaba și pe Pavel“ (Fapt. 13, 2), de unde se invedereazá că autoritatea fiuluĭ și a sântuluĭ Duch este una și aceiașĭ. Decĭ când ḑice că era trimis de Duchul sânt, se înțelege că de Fiul a fost trimis. Aceasta o invedereazá el și în alte locurĭ, atribuind-o spirituluĭ luĭ Dumneḑeŭ. Așa de pildă discutând cu presviteriĭ Miletuluĭ ḑice: „Luațĭ aminte de voĭ înși-vĕ și de turma la care spiritul sânt v'a pus păstorĭ și episcopĭ“ (Fapt. 20, 28), de și

în altă epistolă dice: „Pe carii i-a pus Dumnedeŭ în biserică, ântêĭ pe Apostoli, al doilea pe Profeți, apoĭ pe Păstorĭ și Dascăli“ (I Corinth. 12, 28). Astfeliŭ decĭ el cu indeferență întrebuințază cuvêntul, și câte odată acțiunile luĭ Dumnedeŭ le numesce ale sântuluĭ Duch, eară altă dată acele ale sântuluĭ Duch le ia ca ale luĭ Dumnedeŭ. De altfeliŭ și gurile ereticilor le astupă când dice: „Prin Iisus Christos și Dumnedeŭ Tatăl“. Dacă Pavel ar fi mencionat numaĭ de Tatăl prin acea particulă „prin“, póte că iĭ ar fi născocit sofisme, dicênd că acel „prin“ se potrivesce Tatăluĭ, la care se raportează acțiunea fiuluĭ; dară acum el mencionând de Fiul și de Tatăl la un loc, și întrebuințând cuvêntul în comun, o astfeliŭ de supoziţiune nu-și maĭ are locul de a fi. Acum el face aceasta nu ca cum ar atribui tatăluĭ tóte acțiunile fiuluĭ, ci arată că acest cuvênt nu introduce nicĭ o deosebire esențială. Ce vor dice decĭ aceĭ ce-și închipuesc órecare împuținare, când la botez se pronunță acele cuvinte: „în numele Tatăluĭ și al Fiuluĭ și al Sântuluĭ Duch. se botează, etc.“? căcí dacă prin faptul că Fiul se pune după tatăl ar presupune inferioritatea fiuluĭ, iată aicĭ Apostolul începe cu Fiul și apoí vine la Tatăl? ce am putea dice decĭ? Dară să nu pronunțăm nimic defăimatoriŭ. Nu trebue a ne revolta certându-ne cu dênșiĭ pentru adevĕr, ci chiar de s'ar înfuria iĭ de o mie de orĭ, este totuși necesar ca noĭ să păzim másurile evsevieĭ. Și după cum nu am numi pe fiul maĭ mare de cât tatăl, prin faptul că Pavel mencionează maĭ ântéiŭ pe Christos, căcĭ aceasta ar fi cea maĭ de pe urmă nebunie și exagerație de orĭ ce impietate; ast-feliŭ și în acel loc unde Fiul e pus după Tatăl, nu trebue a considera pe Fiul inferior Tatăluĭ.

„Celui ce l-a înviat din morți“. Dară ce facĭ, Pavele? Vroind a introduce în credință ómenĭ carii Iudaisază nu aduci la mijloc nimic din acele argumente strălucite, ca de pildă când scriaĭ Filipenilor dicênd, că „In chipul luĭ Dumnedeŭ fiind, nu a socotit a fi ca o răpire întocmaĭ cu Dumnedeŭ“ (Filip. 2, 6.), ceia ce după aceasta scriind Ebreilor strigaĭ că „Este strălucirea slaveĭ, și characteriul ipostasuluĭ luĭ“ (Ebr. 1, 3.), ceia ce încă din început fiul tunetuluĭ (Ioan) striga, că „La început era cuvêntul, și cuvêntul era la Dumnedeŭ, și Dumnedeŭ era cuvêntul“ (Ioan 1, 1. 5. 19 etc.), ceia ce însușĭ Iisus vorbind de multe orĭ Iudeilor dicea, că aceleașĭ lucrurĭ le póte săvîrși ca și Tatăl, și că are aceeașĭ putere; nimic din acestea nu spuĭ, ci lăsând la a parte tóte acestea 'țĭ amintescĭ numaĭ de economia corporală a luĭ, și aduci la mijloc crucea și mórtea? Da, respunde el, căcĭ de ar fi fost vorba de nisce ómenĭ, cariĭ nu-șĭ închipuiaŭ lucrurĭ marĭ de Christos, póte că era bine de a li spune acelea; dară acum fiind vorba de ómenĭ cariĭ trebue a fi pedepsițĭ și cariĭ dacă s-ar depărta de lege se vor rescula contra nóstră, de aceia decĭ amintesc de un fapt, prin care e desființată orĭ ce necesitate de lege, voiŭ să dic de bine-facerea cruciĭ și a învieriĭ, accesibilă tuturor. Căcĭ a dice: la început era cuvêntul, și că în chipul luĭ Dumnedeŭ era, și a se face egal luĭ Dumnedeŭ, și altele de acest feliŭ, arătaŭ de sigur Dumnedeirea cuvêntuluĭ, însă aceasta nu ar fi contribuit cu nimic în casul de față; pe când dicând: „celuĭ ce l'a înviat din morțĭ“, se amintesce prin aceste cuvinte capitalul bine-facerilor luĭ pentru noĭ, ceia ce nu puțin contribuia în chestiunea ce-l preocupa. Căcĭ mulțĭ dintre

ómenĭ obicinuesc o da atenţiune nu cuvintelor cari represintă măreţia luĭ Dumneḑeŭ, ci acelor cari arată bine-facerea luĭ cătră ómenĭ. Pentru aceia decĭ trecênd acelea cu vederea, vorbesce despre binefacerea făcută nouĕ. Dară ereticiĭ daŭ asalt nefolositoriŭ când ḑic : iată că Tatăl învieaḑă din morţĭ pe Fiul. După ce dînşiĭ s-aŭ fost inbolnăvit odată, cu voia lor asurḑesc, când e vorba de cele maĭ înalte dintre dogme; eară când e vorba de cele înjosite, care sunt ḑise în scriptură ast-feliŭ, fie cu privire la corp, fie pentru respectul cătră Tătăl, fie pentru altă óre-care economie, iĭ acestea le preferă : pe care examinându-le prin ele înseşĭ, vom vedea că tocmaĭ pe dênşiĭ îĭ vatămă. Şi în adevĕr eŭ cu plăcere i-aşĭ întreba: din ce causă vorbesc aşa? óre voiesc a arăta pe fiul slab şi neputincios de a învia un corp? şi cu tót acestea credinţa în el, ba chiar şi umbrele credincioşilor în el făceaŭ de a învia morţiĭ. Apoĭ ceĭ credincioaşĭ, deşi eraŭ şi dênşiĭ muritorĭ, dacă numaĭ cu umbra acelor corpurĭ de lut, saŭ cu umbra bainelor cu cari eraŭ îmbrăcate acele corpurĭ, şi totuşĭ înviiaŭ pe ceĭ morţĭ, óre el pe sine însuşĭ nu a putut să se ridice din morţĭ? Şi cum óre, nu este aceasta o nebunie pe faţă şi o sporire de demenţă? Ce? nu l-aĭ auḑit pe dênsul ḑicênd: „Risipiţĭ templul acesta, Şi în treĭ ḑile îl voiŭ ridica“? (Ioan 2, 19, 10, 18), şi earăşĭ: „putere am de a'mĭ pune sufletul meŭ, şi putere am earăşĭ de a-l lua“? Şi pentru ce se ḑice că tatăl l-a înviat din morţĭ? Pentru aceia că şi tatăl face tot ce şi el (fiul) face: şi maĭ ḑice aceasta apoĭ în respectul tatăluĭ, şi din causa slăbiciuneĭ auditorilor.

„Şi toţĭ fraţiĭ ceĭ împreună cu mine“. De ce óre nicĭ intr'o epistolă n'a adaos el aceste vorbe,—ci saŭ că'şĭ pune numaĭ numele seŭ, saŭ douĕ

și treĭ nume de ale discipulilor luĭ? pe când aicĭ pune o mulțime, și nicĭ nu-ĭ menționeadă pe nume; din ce causă face el aceasta? Dușmaniĭ luĭ il defăĭmaŭ, că el singur predică contra legeĭ mosaice, și că numaĭ el introduce inovațiunĭ în dogme. Voind decĭ de a resturna bănuiala lor, a intercalat în epistolă și pe frațĭ, probând că ceia ce scrie, o face după părerea comună a tuturor.—„Bisericilor Galatieĭ“, Nu numaĭ un singur oraș, nicĭ două saŭ treĭ, ci în întreaga națiune a Galatenilor se întinsese acest foc al inșălăciuneĭ. Privesce și de aicĭ indignarea luĭ, căcĭ el nu dice: iubiților saŭ celor șanțițĭ cum obicĭnuesce pe aiurea, ci simplu „Bisericilor Galatieĭ“. Aceasta-l arată pe dênsul ca avênd durere mare și profund mâniat asupra lor, ne numindu-ĭ după numele lor saŭ săĭ salute cu acea iubire obicinuită luĭ, ci să adresază tuturor bisericilor; și nicĭ măcar nu adauge bisericilor luĭ Dumnedeŭ, ci simplu: Bisericilor Galatieĭ“. Așa dară chiar din început se grăbesce de a atinge starea lor revoluționară; pentru care pune și numele bisericeĭ, rușinându-ĭ, și punêndu-ĭ pe toțĭ la un loc. De alt-feliŭ iĭ ca desbinațĭ în multe părțĭ nicĭ că ar fi putut a fi numițĭ cu această denumire, pentru că numele de biserică este nume, ce însamnă concordanța și conglăsuire. „Char vóuĕ și pace de la Domnul nostru Iisus Christos și de la Dumnedeŭ tatăl“. Peste tot locul pune de necesitate această formulă, eară maĭ cu samă scriind Galatenilor; fiind că dênșiĭ eraŭ primejduiți a cădea din char, de aceia se rógă luĭ Dumnedeŭ pentru dênșiĭ de a-l recâștiga earășĭ; și tot-o-dată fiind că iĭ se resboiaŭ contra luĭ Dmnedeŭ, il rógă de a-ĭ reintórce spre pace. „Dumnedeŭ tatăl“ (Θεοῦ πατρός) Și de aice earășĭ se dovedesc ereticiĭ vinovațĭ. Căcĭ

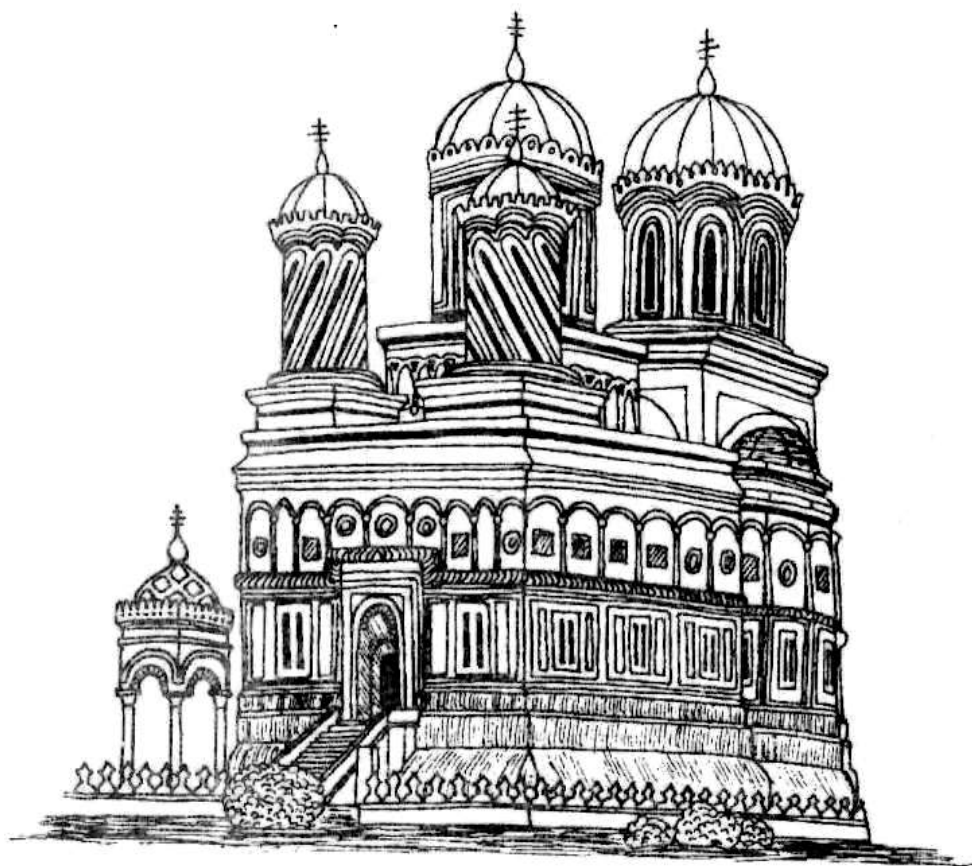
dic iĭ, că Ioan de aceia dice în exordul evangheliei: «Și Dumnedeŭ era cuvêntul» (καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος), punênd pe Dumnedeŭ nearticulat, pe când cuvêntul (ὁ λόγος) este articulat, —pentru că introduce dumnedeirea fiuluĭ ca maĭ mică de cât a tatăluĭ; și earășĭ că acolo unde Pavel vorbesce de fiul ca fiind în chipul luĭ Dumnedeŭ (ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν), nu vorbesce despre tatăl, pentru ca și aicĭ numele luĭ Dumnedeŭ se găsesce nearticulat. Dară aicĭ ce vor putea spune, când Pavel dice nu numaĭ de la Dumnedeŭ, ci „de la Dumnedeŭ Tatăl“? Tată numesce aicĭ pe Dumnedeŭ, nu ca să-ĭ colacheze, ci certându-ĭ fórte aspru li amintesce causa pentru care iĭ aŭ devenit fiĭ; căcĭ nu prin lege, ci prin baea renascereĭ s'aŭ învrednicit de această cinste. De aceia peste tot locul și chiar de la început face a se intrevedea urmele binefacereĭ luĭ Dumnedeŭ, și numaĭ cât nu dice: voĭ, robĭ aĭ luĭ, dușmanĭ și înstreinațĭ de dênsul, cum așa fără de veste numițĭ tată pe Dumnedeŭ? nu cumva óre v'a acordat legea această înrudire? de ce dară părăsind pe acel ce v'a adus în această înrudire, alergațĭ earășĭ spre pedagog? Dară nu numaĭ numele de tată, ci și numele fiuluĭ este suficient de a arăta binefacerea, căcĭ Iisus de aceia se va numi: «că el va mântui pe poporul seŭ de păcatele lor» (Math. 1, 21). eară denumirea de Christos înseamnă ungerea Sf. Duch.

„Celuĭ ce s'a dat pe sine pentru păcatele nóstre“ (vers. 4). Vedĭ așa dară, că nu a purtat vre-un serviciŭ de sclav saŭ forsat, și nicĭ că s'a predat de cineva, ci singur s'a dat pe sine? așa că, când tu audĭ pe Ioan dicênd, că pe fiul seŭ cel unul născut l-a dat tatăl pentru noĭ, să nu împuținezĭ pentru aceasta demnitatea fiuluĭ, și nicĭ să'țĭ închipuescĭ ceva omenesc. Căcĭ deși se dice că tatăl l-a dat, nu

se spune aceasta pentru ca tu să înțelegi vr'un serviciŭ de sclav, ci ca să afli că aceasta a fost și părerea tatăluĭ, ceea ce de alt.feliŭ și Pavel a arătat ḑicênd: „după voința luĭ Dumneḑeŭ și tatăl nostru“; nu după ordin, ci dupa voință. Și fiind că una și aceeașĭ este voința tatăluĭ și a fiuluĭ, apoĭ ceia ce a voit fiul, aceasta și tatăl a voit. „Pentru pacatele nóstre“. In miĭ și nenumărate rele am petrecut, și eram vinovațĭ de cea maĭ grea pedeapsă; legea nu numaĭ că nu ne-a scapat, ci ne-a și condamnat, pe de o parte scoțênd maĭ în evidență pacatul, eară pe de altă parte ne-putênd a ne elibera saŭ a înceta urgia luĭ Dumneḑeŭ. Fiul luĭ Dumneḑeŭ însě, chiar și acest imposibil l-a făcut posibil, deslegând pacatele, pe dușmanĭ punêndu-ĭ în rîndul prietinilor, și dăruindu-ni și alte miĭ de bunătățĭ. Apoĭ ḑice: „ca să ne scótă dintr'acest secul viclean“. Uniĭ ereticĭ se acață de această vorbă, defăimând viața presentă, și pentru aceasta aduc chiar mărturia luĭ Pavel. Iată, ḑic iĭ, că el a numit seculul present viclean. Dară, spunemĭ, ce óre este secul? timp în ḑile și óre. Dară ce? intervalul ḑilelor este viclean, saŭ póte și drumul sóreluĭ? Dară aceasta nimenĭ nu ar ḑice-o vre-o-dată, chiar de ar căde în cea maĭ de pe urmă rătăcire. Insă, ḑic ereticiĭ, nu a vorbit de timp, ci a numit vicleană viața presentă. Și cu tóte aceste vorbele mencionate nu spun așa ceva; însě voĭ nu insistațĭ asupra cuvintelor, din care de alt-feliŭ singurĭ v-ațĭ împletit acusațiunile, ci înși-vě vě deschidețĭ calea erminieĭ (explicăreĭ). Deci ni vețĭ permite și nóuě a explica cele ḑise, și aceasta cu atât maĭ mult, cu cât interpretările nóstre sunt și evsevióse și aŭ rațiunea de a fi. Decĭ, ce am ḑice noĭ? că niciĭ un rĕŭ nu ar deveni vre-odată causa vre-unuĭ bine, pe când viața presentă este motiv de miĭ de

Lipsesc paginile 14, 15

car unul făcênd faptă bună, întru nimic nu se va vătăma chestiunea. Ce spuĭ, nenorocitule și nemernicule? este vicleană viaţa presentă, în care am cunoscut pe Dumneḑeŭ, în care filosofăm asupra vieţeĭ viitóre, în care am devenit din ómenĭ îngerĭ, și dănţuim cu puterile cele de sus? Care altă dovadă vom maĭ căuta, spre a ne încredința despre părerea vóstră cea vicleană și coruptă? Pentru ce Pavel a numit corupt secolul present? A usat și el de obiceiul comun; căcĭ și noĭ obicĭnuim a ḑice: astă-ḑĭ am avut o ḑi rea, criticând prin aceasta nu timpul, ci fapta și împrejurarea. Tot asemenea și Pavel, criticând intențiunile cele viclene, se conformă obiceiuluĭ; arată totodată însĕ, că Christos ne-a mântuit de păcatele cele d'inainte și ne-a asigurat de viitoriŭ. Căcĭ când el ḑice „cel ce s'a dat pe sine pentru pĕcatele nóstre" aceia a arătat; eară când adaoge: „pentru ca să ne scótă dintr'acest secol viclean", invederează siguranța pentru viitoriŭ. Pe când legea a fost neputinciósă chiar către una din acestea, charul a fost puternic către amândouĕ. „După voința luĭ Dumneḑeŭ și tatăl nostru". Fiind că dênșiĭ (Galateniĭ) credeaŭ că nu ascultă de Dumneḑeŭ, dătătorul legeĭ, dacă părăsind vechiul testament vor intra în noul testament, și pentru aceasta se temeaŭ, vine Pavel și li îndreptează această bănuială a lor, ḑicénd că aceasta e și părerea tatăluĭ. Și nicĭ că ḑice simplu „tatăluĭ" ci „tatăluĭ nostru", ceia ce pune incontinuŭ, rușinându-ĭ pe dênșiĭ și arătându-li că Christos e acel ce pe tatăl sĕŭ l'a făcut tată și al nostru.

„Căruia se cuvine slava în vecĭ amin" (vers. 5). Și aceasta e ceva noŭ în scrierile luĭ Pavel, căcĭ vorba «amin» nu o găsim nicĭ într'o epistolă pe la început, ci după multe altele.

Aicĭ însĕ, arătând că cele vorbite eraŭ suficiente

în acusarea Galatenilor, şi că cuvêntul era desăvêrşit, pune pe „amin“ chiar în exord, de vreme ce crimele vĕdite nicĭ că aŭ nevoe de multă osteneală. Amintind de cruce, de înviere, de rescumpĕrarea de păcate, de siguranţa de viitoriŭ, de părerea tatăluĭ, de voinţa fiuluĭ, de char, de pace, de tot darul luĭ, sfârşesce cuvêntul cu doxologie. Şi nu numaĭ din aceastǎ causă a făcut aceasta, ci şi spre a se minuna de mărimea charuluĭ celuĭ revărsat în cel maĭ înalt grad, şi spre a înţelege cine eraŭ iĭ şi ce aŭ făcut Dumneḑeŭ pentru dênşiĭ, fără veste şi în clipeala ochiuluĭ, ceea ce de alt-feliŭ neputênd a representa cu cuvêntul a şi terminat in doxologie, înălţând luĭ Dumneḑeŭ nu valórea eĭ, ci lauda cuvenită luĭ pentru lumea întreagă. Pentru aceia decĭ imediat după aceasta şi întrebuinţeaḑă cuvinte fórte aspre, întocmaĭ ca şi cum ar fi fost înflăcărat grozav de ideea binefacerilor luĭ Dumneḑeŭ. Ḑicênd „Căruia este slava în vecĭ amin“, începe cu cele maĭ aspre mustrărĭ, scriindu-li: „Mĕ mir că atât de curând vĕ abateţi de la Christos, carele v-a chemat prin char, la altă evanghelie“ (vers. 6). Aşa dară, fiind că prin păzirea legeĭ credeaŭ că vor putea mulţemi pe tatăl, întocmaĭ cum credeaŭ şi Iudeiĭ când persecutaŭ pe Christos, tocmaĭ acest fapt îl arată maĭ ântêiŭ, că adică nu numaĭ pe Christos ci şi pe tatăl îl întărâtaŭ iĭ făcênd aceasta. Nu vĕ abateţĭ numaĭ de la Christos, ḑice, ci şi de la tatăl, când faceţĭ aşa. Căcĭ după cum vechiul testament nu este lucrare numaĭ a tatăluĭ, ci şi a fiuluĭ, ast-feliŭ şi charul nu este numaĭ al fiuluĭ, ci şi al tatăluí, şi decĭ tóte sunt comune „Tóte ale tatăluĭ meŭ, ale mele sunt“. (Ioan 16, 15). Decĭ când ḑice, că se abat şi de la tatăl, pune aici două crime de odată, adecă, abaterea, şi cea maĭ grabnică abatere. Şi cu tóte acestea tocmaĭ con-

trariul era demn de acusare, adecă dacă după un timp maĭ îndelungat s-ar fi abătut. Cel ce cade de la ântêiul atac, dă probă de cea maĭ mare slăbăciune. Pentru aceia îĭ şi acusă ḑicênd: dară ce? nicĭ nu aŭ nevoe de timp înşăletoriĭ voştri, ci de la ântêiul atac, sunt în stare de a vĕ nimici? Şi care scuză o veţĭ putea avea ?; căcĭ dacă în afacerĭ amicale ast-feliŭ de fapte sunt o crimă, şi demn de condamnat este cel ce părăsesce pe unul dintre prietiniĭ seĭ ceĭ maĭ principalĭ şi maĭ folositorĭ, înţelegĭ de câtă pedeapsă nu póte fi vinovat cel ce se depărtează de Dumneḑeŭ, care îl chiamă la dênsul. Când decĭ apostolul ḑice: „mĕ mir“, nu o spune aceasta numaĭ ca să-ĭ ruşineze, că după atâta dar, după iertarea pacatelor şi după acea filantropie iperbolică aŭ dezertat spre jugul sclăvieĭ, ci în acelaşĭ timp arată şi ce feliŭ de idee avea despre dênşiĭ,—mare şi bine formată; căcĭ dacă i-ar fi creḑut pe dênşiĭ atât de simpli şi lesne de amăgit, nicĭ că s'ar fi maĭ mirat de faptul întâmplat. Dară fiind că v-am creḑut dintre ceĭ curaţĭ, ḑice el, şi dintre ceĭ câştigaţĭ cu multă trudă, de aceia mĕ mir; ceia ce de alt-feliŭ era de ajuns de a-ĭ recâştiga şi a-ĭ readuce la starea dinainte. Aceasta o invederează şi pe la mijlocul epistoleĭ, când ḑice: „Atâta a-ţĭ suferit în zadar, dacă cu adevĕrat în zadar“ (Cap. 3, 4). „Vĕ abateţĭ“. Nu a ḑis „v-aţĭ abătut“, ci „vĕ abateţĭ“, adecă: nu cred încă şi nicĭ că consider amăgirea vóstră ca complectă, şi sunt convins că ceia ce a-ţĭ perdut, se póte earăşĭ recâştiga. Aceasta o şi ḑice el maĭ departe cu maĭ multă claritate: „Eŭ am încredere în voĭ că nimic altă nu veţĭ cugeta“ (Cap. 5, 10).

„Cel ce v-a chemat pe voĭ prin harul luĭ Christos“. Chemarea este a tatăluĭ, însă motivul chemăriĭ este fiul; el este cel ce ne-a împăcat şi ne-a

dat darul, căcĭ nu ne-am salvat din faptele legeĭ. „Tóte ale mele, ale tale sunt, dice, şi ale tale ale mele“ (Ioan 17, 10). Aşa dară şi acestea sunt ale tatăluĭ, şi acelea sunt ale fiuluĭ, comune adecă la amândoĭ. Nu dice: „vĕ abatețĭ de la evanghelie“ ci „de la Dumnedeŭ, cel ce v'a chemat pe voĭ“, adecă pune aicĭ tocmaĭ aceia ce este maĭ înfricoşat şi maĭ suficient de a-ĭ speria. Căcĭ ceĭ ce voiaŭ a-ĭ amăgi pe dênşiĭ, nu o făceaŭ fără de veste şi imediat, ci abătêndu-ĭ de la fapte cu încetul, fără a se încerca pentru moment a-ĭ abate şi de la persóne. De alt-feliŭ aşa e amăgirea diavoluluĭ, ca să nu-şĭ întindă cursele góle; căcĭ de ar fi dis: «depărtaţi-vĕ de Christos,» de sigur că s'ar fi pădit de iĭ ca de nisce înşelătorĭ şi vătămătorĭ; acum însĕ, lăsându-ĭ în credinţa lor, cu viclenie atacă numele evangelieĭ, surpând ast-feliŭ în libertate, prin cele arătate, întreaga clădire, şi ascundênd ca după nisce cortine, prin numele acestea, pe dărîmătoriĭ de zidiurĭ.

Decĭ, fiind că înşelăciunea lor iĭ o numiaŭ evanghelie, cu drept cuvênt apostolul se luptă contra acestuĭ nume, dicênd: „La altă evanghelie, care nu este alta“ (vers. 7): şi bine dice, pentru că nicĭ nu este alta. Dară după cum pătimesc ceĭ bolnavĭ, cariĭ se vatămă prin mâncărĭ vârtóse şi tarĭ, aceasta a pățit-o şi Marcion în casul de faţă. Acăţându-se de vorbele apostoluluĭ, dice: iată că şi Apostolul a dis, că nu este altă evanghelie; şi ast-feliŭ discipuliĭ luĭ nicĭ că primesc pe toţĭ evangheliştiĭ, ci numaĭ pe unul, pe care-l fórfecă după cum voiesc. Dară ce însamnă când el dice: „Dupa evanghelia mea şi predica luĭ Iisus Christos?“ (Rom. 16, 25). Cu adevĕrat că sunt de rîs cele ce spun iĭ; însĕ orĭ cât de ridicule sunt theoriile lor, totuşĭ este necesar de

a le censura pentru ceĭ ce se amăgesc ușor. Ce ḑicem însĕ noĭ ?: că chiar miĭ de persóne de ar scrie evangheliĭ, însĕ scriŭ aceleașĭ fapte, tóte la un loc compun o singură evanghelie, și nimic din mulțimea celor scrise nu ar putea vătăma pe una din ele; precum earășĭ, dacă chiar unul singur ar fi scriitorul și totușĭ ar spune lucrurĭ contrare, cele scrise nu pot fi un tot complect. Când noĭ ḑicem una evanghelie saŭ maĭ multe, aceasta nu stă în numĕrul scriitorilor, ci se judecă identitatea saŭ deosebirea celor ḑise. De unde urmează cu certitudine, că și cele patru evangheliĭ sunt una singură evanghelie. Când câte-șĭ patru spun aceleașĭ fapte, nu póte fi deosebire între ele din causa deosebireĭ dintre persóne, ci este una și aceiașĭ, pentru concordanța celor spuse prin ele. Nicĭ Pavel nu ḑice acum cu privire la numĕrul lor, ci asupra deosebireĭ celor vorbite. Dacă, însĕ, alta este evanghelia luĭ Matheiŭ, și alta a luĭ Luca, în ce privesce puterea celor scrise și exactitatea dogmelor, apoĭ atuncĭ bine fac că se acață de vorba luĭ Pavel; dară dacă sunt una și aceiașĭ, contenească vorbind prostiĭ și prefăcêndu-se a nu sci aceasta, ce de altfeliŭ póte fi priceput și de copiiĭ ceĭ micĭ. „Sunt unia cariĭ vĕ tulbură și voiesc să strice evanghelia luĭ Christos“; adecă, pe cât timp vețĭ fi sănătoșĭ la minte, pe cât timp vețĭ vedea lucrurile drept și nu încrucișat, închipuindu-vĕ lucrurĭ ce nu există,—nu vețĭ cunósce altă evanghelie. Căcĭ dupre cum un ochiŭ tulburat vede alt-ceva în locul realitățeĭ, tot ast-feliŭ și o minte tulburată în desordinea raționamentelor viclene, pătimesce acelașĭ lucru, adecă întocmaĭ ca și nebuniĭ, cariĭ îșĭ închipuiesc cu totul alt-ceva de cât realitatea. Insĕ această nebunie e cu mult maĭ grozavă, căcĭ lucreaḑă vătămare nu în cele corporale, ci în cele spirituale, nu în lumina o-

chiuluĭ trupesc aduce vatamare, ci in a celor sufletescĭ. „Și voiesc sa strice evanghelia luĭ Christos.“. De și iĭ nu întrodusese de cât o singură poruncă, saŭ cel mult două, din lege, adecă circumcisiunea și ținerea Sâmbetelor și a lunilor nouĕ, totușĭ apostolul iĭ mustră, probând că dacă se falșifică ceva cât de mic, se vatămă chiar întregul, căcĭ prin aceasta se strică evanghelia. Intocmaĭ ca și cu monedele impĕrătescĭ: când cineva taie saŭ distruge ceva cât de mic din characteristica lor, atuncĭ întregile monede sunt considerate de falșe; tot asemenea și acel ce strică chiar cea maĭ mică parte din credința sănătósă, singur se vatămă și chiar din început merge spre maĭ rĕŭ. Unde sunt acum ceĭ ce ne judecă pe noĭ, cum că o ceartă zădarnică ne povățuiesce de a ne desbina de iĭ? Unde sunt aceĭ ce ḑic, că nu este nicĭ o deosebire intre noĭ și aceia, și că deosebirea nu provine de cât din iubirea de ântĕietate? Auḑă ce ḑice Pavel: că ceĭ ce introduc inovațiunĭ cât de micĭ, strică evanghelia. Aceștia însĕ nu introduc ceva mic, când ḑic că fiul luĭ Dumneḑeŭ este creatură. Nu aĭ auḑit că și în vechiul testament se scrie, că cel ce adură lemne în ḑiua Sâmbeteĭ este pedepsit, de și nu se calcă de cât una din poruncĭ, și încă nu din cele marĭ? Nu aĭ auḑit cum Oza, pe când sprijinea chivotul legeĭ, ce urma a cădea, a murit imediat, pentru că s'a atins de el, fapt ce nu aparținea serviciuluĭ luĭ? Apoĭ dacă călcarea Sâmbeteĭ și atingerea de chivotul ce cădea la pămênt a adus pe Dumneḑeŭ într'atâta indignare, că nicĭ măcar de cea maĭ mică iertare nu a învrednicit pe cutezătoriŭ, óre cel ce vatămă dogmele cele înfricoșate și nespuse, se va bucura de iertare saŭ justificare? De sigur că nu. Și causa tuturor relelor este chiar aceasta, că noĭ nu ne indignăm pentru faptele cele micĭ. De aceia s'aŭ introdus cele maĭ marĭ pĕcate, pentru că nu se dă cu-

venita atenţiune spre cercetarea celor maĭ micĭ. Căcĭ întocmaĭ ca şi la corp, când ceĭ ce despreţuiesc ranele lasă a se nasce frigurĭ, putreḑire şi în fine mórte, tot aşa se întâmplă şi cu spiritele, când trecênd cu vederea cele micĭ, lasă a se introduce cele maĭ marĭ pĕcate. Cutare, ḑice, greşesce că postesce, de şi nu este vr'un lucru mare saŭ pĕcat de a nu posti; un altul e sănătos cu credinţa cea dreaptă, însĕ la un moment, făcênd pe ipocritul, a tradat-o; nicĭ aceasta nu e vr'o greşală mare; un altul mâniat a ameninţat a se departa de credinţa cea dreaptă, dară nicĭ acesta nu este vrednic de pedeapsă, căcĭ, ḑice, a greşit, din supărare şi mânie. Miĭ de pĕcate de asemenea natură ar găsi cineva pe fie-care ḑi introduse în bisericĭ. De aceea ne-am făcut de rîs înaintea ginţilor şi a Ebreilor, făcêndu-se miĭ de schisme în biserică. Dacă ceĭ ce s'aŭ încercat a se depărta de aşeḑămintele dumneḑeescĭ, saŭ a mişca din ele ceva cât de mic, ar fi fost pedepsiţĭ după dreptate, nu s'ar fi născut molima de faţă şi nu ar fi căḑut asupra bisericilor atâta furtună. Veḑĭ cum Pavel numesce circumcisiunea desfiinţare a evangheliei. Acum însĕ sunt mulţĭ printre noĭ cariĭ postesc aceiaşĭ ḑi cu Iudeiĭ, şi Sâmbetele le ţin împreună cu dênşiĭ, eară noĭ răbdăm cu generositate, saŭ maĭ bine ḑis într'un mod mişelesc. Şi ce ḑic de Iudeĭ, când multe obiceiurĭ şi de ale ginţilor se păstrează de către aĭ noştri; ghicirĭ şi preghicirĭ după sborul paserilor, simbole şi semnele ḑilelor, darurile de la nascere, şi acele hârtiuţĭ pline de tótă impietatea, pe care la nascerea copiilor le compun imediat spre rĕul capuluĭ lor, învăţându-ĭ de la început de a suprima ostenelele şi durerile spre câştigarea virtuţeĭ, şi punêndu-ĭ ast-feliŭ sub tirania rĕtăcită a noroculuĭ. Dară dacă celor circumcişĭ Christos cu nimic nu li va folosi, celor ce 'şĭ atrag atâtea rele, cu ce-ĭ va folosi spre mântuire

credința lor? De și circumcisiunea a fost dată de Dumnedeŭ, totușĭ fiind-că prin evanghelie a fost desființată ca nesevârșită la timp, tóte midlócele le întrebuința Pavel spre a o desrădăcina. Dară apoĭ Pavel punea atâta interes în desființarea obiceiurilor Iudaice, ce se păzaŭ fără vr'un folos, și noĭ să nu desrădăcinăm obiceiurĭ de ale ginților? Și care justificare o vom avea? De aceia astă-dĭ interesele nóstre chreștinescĭ le facem cu vuet și tulburare; învățăceiĭ noștri plinĭ de trufie aŭ rĕsturnat ordinea și tóte aŭ devenit pe dos. Cât de puțin de i-ar admonesta cineva, iĭ necinstesc pe maĭ mariĭ lor, fiind-că noĭ iĭ educăm rĕŭ. Orĭ cât de nesuferițĭ ar fi maĭ mariĭ lor, și chiar de ar fi încărcațĭ de miĭ de rele, totușĭ nicĭ atuncĭ nu-ĭ este permis discipululuĭ a fi insubordonat. Dacă Mântuitorul vorbind de învățătoriĭ Iudeilor dice, că de vreme ce staŭ pe scaunul luĭ Moisi, e drept de a fi ascultațĭ de învățăceĭ, de și aveaŭ fapte viclene, pe care ordonă de a nu le imita învățăceiĭ, de ce iertare pot fi vrednicĭ ceĭ ce necinstesc și disprețuiesc pe maĭ mariĭ bisericeĭ, cariĭ viețuiesc cu blândețe și după charul luĭ Dumnedeŭ? Decĭ dacă nu e permis de a ne judeca uniĭ pe alțiĭ, cu atât maĭ mult pe învățătoriĭ noștri.

„Dară dacă chiar eŭ, saŭ înger din ceriŭ v'ar predica altă evanghelie afară de ceea ce ațĭ primit-o, anathema să fie" (vers 8).

Privesce înțelepciunea apostoluluĭ. Ca să nu dică cineva, că pentru slavă deșartă 'șĭ sprijine propriile sale credințĭ, se dă anathemeĭ și pe sine însușĭ. Și fiind că iĭ se refugiaŭ dese-orĭ la demnitatea și autoritatea luĭ Iacob și Ioan, de aceia a mencionat și pe Ingerĭ. Să nu-mĭ spuĭ, dice, de Iacob și de Ioan; chiar unul dintre căpiteniile Ingerilor din ceriŭ de ar corupe predica, anathema să fie. El nu dice simplu „din ceriŭ", fiind că de alt-feliŭ și preoțiĭ se numiaŭ

îngerĭ: „Buzele preotuluĭ să păzască cunoscinţa şi gura luĭ legea să o caute, căcĭ el este îngerul luĭ Dumneḑeŭ atot-stăpânitoriuluĭ“ (Malachia 2, 7), ci ca să nu creḑĭ că el vorbesce acum de aceştia, a adaos „din ceriŭ“, făcênd alusiune la puterile cele de sus. Şi nu ḑice: dacă vor vesti ceva contrar, saŭ vor rĕsturna totul, ci dacă ar evangheliza ceva cât de mic, pe lângă cele ce am evanghelizat noĭ, chiar de ar mişca ceva cât de neînsemnat, anathema să fie.

„Cum am ḑis deja, aşa şi acum earăşĭ ḑic“ (vers. 9),— Pentru ca să nu creḑĭ că vorbele acestea sunt spuse din mânie, saŭ iperbolic, saŭ fără chibzuire, le pune earăşĭ de a doua óră. Cel ce vorbesce ceva de la mânie, iute şi retractează; dară cel ce de a doua óră spune acelaşĭ lucru, probează că ju decând serios a spus aşa; că a aprobat maĭ înainte în mintea sa, şi ast-feliŭ a pronunţat vorba. Când Abraam a fost rugat de bogatul din evanghelie ca să trimită pe Lazăr, a rĕspuns: „Aŭ pe Moisi şi pe Profeţĭ; dacă nu asculta de aceia, nicĭ de morţiĭ înviaţĭ nu vor asculta“ (Luca 16. 29. 31). Aicĭ Christos introduce pe Abraam vorbind, arătându-ni că sântele scripturĭ trebue a fi maĭ demne de credinţă, de cât chiar morţiĭ înviaţĭ. Dară Pavel ce ḑice? Şi când eu vorbesc de Pavel, earăşĭ de Christos spun, pentru că el a fost care i-a mişcat sufletul: „chiar înger din ceriŭ pogorându-se“ adaoge, şi cu drept cuvênt. Căcĭ îngeriĭ orĭ cât de marĭ ar fi, nu sunt de cât servitorĭ şi supuşĭ, pe când tóte sântele scripturĭ aŭ fost trimise nu de servitorĭ, ci de însuşĭ stăpânul a tóte. Pentru aceia ḑice: „Dacă vĕ va predica cineva, pe lângă ceia ce v'am predicat“. El nu ḑice: cutare saŭ cutare, pentru că de

ce ar fi trebuit să mencioneze nume proprii, el care face us de aşa iperbolă, cà pune la un loc pe toţi, şi pe ceĭ de sus, şi pe ceĭ de jos? Prin faptul că dă anathemeĭ pe evangheliştĭ şi îngerĭ, el circumscrie orĭ ce demnitate, eară prin faptul că se dă singur anathemeĭ, el circumscrie orĭ ce familiaritate şi legitimitate. Să nu-mĭ spuĭ, ḑice, «că vorbesc acestea conapostoliĭ şi tovarăşiĭ tĕĭ», căcĭ nicĭ pe mine nu mĕ cruţ predicând ast-feliŭ de ideĭ. Tóte acestea le face el, nu ca cum ar denunţa pe Apostolĭ ca pe unia ce calcă predica evangheliel, nu, Dómne păzesce, căcĭ tot el spune: „Orĭ eŭ, orĭ aceia, aşa predicăm" (I Corinth. 15, 11), ci voind a arăta, că, când e vorba de adevĕr, nu îngăduie a i se spune de demnitatea persónelor.

„Ore acum caut favórea ómenilor, saŭ a luĭ Dumneḑeŭ? Óre caut a plăcea ómenilor? dară dacă aşĭ plăcea ómenilor, nu aşĭ fi serv al luĭ Christos". (vers. 10). —De v-aşĭ amăgi pe voĭ, ḑice el, spunêndu-vĕ acestea, nu cumva óre aşĭ putea să mistific pe Dumneḑeŭ, care scie şi cele ascunse a le cugetuluĭ, şi în care 'mĭ pun tótă silinţa de a'ĭ plăcea? Aĭ vĕḑut înţelepciune apostolică? aĭ vĕḑut înălţime evanghelică? Acestea le scrie şi Corinthenilor ḑicênd: „Nu ca să ne justificăm, ci ca să vĕ dăm înlesnire de laudă" (II Corinth. 5 12), şi in alt loc earăşĭ: „Mie prea puţin 'mĭ este a fi judecat de voĭ, saŭ de judecata omenéscă" (I Corinth. 4, 3). Fiind că el ca învăţĕtoriŭ se vede forsat a se justifica înaintea discipulilor, o sufere aceasta, pe de-o-parte, eară pe de alta se măhnesce, nu dóră din disperare, să nu fie una ca asta, ci pentru uşurinţa judecăţeĭ celor amăgiţĭ, şi pentru că nu era crezut de dênşiĭ. Pentru care şi ḑice a-

cestea, ca și cum ar spune: nu cumva óre vorba 'mi este către voï? nu cumva ómeniï aŭ a mĕ judeca? Cuvêntul meŭ este către Dumnedeŭ și pentru responsabilitățile cele de acolo fac totul; nu am ajuns la atâta ticăloșie a falșifica dogmele, pe când urmédă a ne justifica înaintea stăpânuluï a tóte pentru tóte cele ce predicàm. Ast-feliŭ că în același timp justificându-se și tot în același timp și ridicându-se contra lor, a scris acestea. Nu se cuvine învățĕceilor de a judeca pe dascaliï lor; dar fiind că s'a resturnat ordinea lucrurilor, dice, și stațï ca judecátorï aï meï, aflațï că multă vorbă către voï în justificarea me nu voiŭ face; totul noï facem pentru Dumnedeŭ, și luï ne vom justifica asupra acestor dogme. Cel ce voesce a câștiga favórea ómenilor, face multe fapte bănuite și perverse, face us de înșălăciune și minciună ca să câștige favórea și să'șï atragă buna voință a auditorilor; pe când cel ce caută favórea luï Dumnedeŭ și se silesce a-ï plăcea, are nevoe de o judecată simplă și curată, pentru că Dumnedeŭ nu póte fi înșelat. De unde decï reesă în mod cert, că și noï, dice, nu din causă că iubim ântâietatea, vĕ scriem acestea, cu dorința de a avea slavă din partea vóstră, saŭ de a avea discipulï, căcï nu ne-am ocupat de a plăcea ómenilor, ci luï Dumnedeŭ. Dacă așï fi voit a plăcea ómenilor, așï fi fost încă printre Iudeï, așï fi persecutat încă biserica luï Dumnedeŭ. Cel ce desprețuesce națiunea întrégă, pe familiarï, amicï și rude, și se lipsesce de atâta slavă, schimbându-le tóte pentru persecuțiunï, dușmăniï, resbóe și atacurï dilnice, este invederat că și acestea pe care le dice acum, nu le dice cu dorința de a avea slava ómenilor. Aceasta o a spus el, fiind că urma a povesti viața luï de maï 'nainte, cum și transformarea fără de veste, și a arăta cu probe evidente, că cu adevĕrat el s-a schimbat, pentru ca să nu cré-

dă, că face aceasta justificându-se lor. De aceia a și dis maĭ 'nainte: „Óre acum caut favórea ómenilor ?“ Cunoscea el fórte bine când póte fi timpul oportun pentru corectarea discipulilor, și prin urmare scia când trebue a vorbi ceva înalt și mare. De și ar fi putut ca să aducă din altă parte dovedĭ spre a proba, că el predică cu dreptate, dovedĭ din semne, dic, din minunĭ, din pericolele prin care trecea, din închisorĭ, din atacurile dilnice, din fóme, din sete, din golătate și din altele de acestea, dar fiind că cuvêntul luĭ nu era acum cătră apostoliĭ ceĭ mincinoșĭ, ci cătră adevĕrațiĭ apostolĭ, cariĭ eraŭ compartașĭ la tóte acelea, voiŭ să dic la primejdiĭ, de aceia din altă parte începe vorba. Când se adresează apostolilor celor mincinoșĭ, el pune pe fața comparațiunea, aduce la mijloc rabdarea luĭ în primejdiĭ și in fine dice: „Servitorĭ aĭ luĭ Christos sunt ? (ca un nebun vorbesc) maĭ mult eŭ; în ostenele maĭ mult, în bătăĭ peste mĕsură, în închisorĭ maĭ mult, în morțĭ de multe orĭ“ (II Corinth. 11, 23), acum însă el vorbesce de traiul luĭ de maĭ 'nainte, și dice: „Vĕ fac cunoscut, fraților, că evanghelia predicată de mine nu este după om, căcĭ nicĭ nu am primit-o și nicĭ nu m-am învățat de la om, ci prin descoperirea luĭ Iisus Christos“ (Vers. 11, 12). Privesce cum aceasta o susține cu tótă puterea, că adică a fost discipul al luĭ Christos, ne intervenind vr'un om, ci el prin sine însușĭ învrednicindu-l a-ĭ descoperi intreaga cunoscință. Și care dovadă a-ĭ putea da necredincioșilor, că Dumnedeŭ 'ți-a descoperit prin sine însușĭ, și nu prin intermediul cui-va, acele misteriĭ negrăite ? Viața me de maĭ 'nainte, dice ; căcĭ nu m-așĭ fi schimbat fără veste, dacă nu ar fi fost Dumnedeŭ care să-mĭ descopere.

Ceĭ ce se învaţă de ómenĭ, când sunt violenţĭ şi i focaţĭ în chestiunile contrare, aŭ nevoe de timp ş de multă artă, spre a se convinge; dară acesta schim bat fără de veste şi tocmaĭ pe când furia luĭ ati sese punctul culminant, invederat că s'a învrednic uneĭ vedeniĭ şi învăţăturĭ dumnedeescĭ, pentru c astfeliŭ fără de veste să se întórcă la mintea sănă tósă. Pentrú aceia se vede forsat de a povesti des pre viaţa sa de maĭ 'nainte, eară de marturĭ invóc faptele petrecute. «Cum că m'a învrednicit unul năs cut fiul luĭ Dumnedeŭ a mĕ chema prin sine însuş din ceriurĭ, voĭ nu sciţĭ: şi cum să sciţĭ, dacă n'aţ fost faţă? dară cum că am fost un persecutor aprig aceasta o sciţĭ. Vestea despre asprimea me s-a pro pagat până la voĭ, de şi distanţa dintre Palestina şi Galatia este mare; aşa că de sigur nu s-ar fi impră-sciat într'atâta vestea, dacă nu era din parte-mĭ un exces de nesuferit la toţĭ». De aceia şi dice: „A-ţĭ a-udit despre petrecerea me în Iudaism, că pes-te mĕsură persecutam biserica luĭ Dumnedeŭ şi o pustiam“ (Vers 13). Vedĭ cum vorbesce de fie-care fapt şi'l pune încă cu intensitate, şi nu se ru-şineadă? Nu persecuta biserica aşa cum s'ar întîm-pla, ci încel maĭ 'nalt grad „peste mĕsură“, şi nu-numaĭ persecuta, ci o şi pustia, adică se încerca să o şteargă de pe faţa pământuluĭ, să o nimicească, să o dărîme, să facă a dispărea, căcĭ aceasta e trea-ba pustiitoruluĭ. „Şi progresam în Iudaism maĭ mult de cât ceĭ de aceiaşĭ vîrstă cu mine în naţiunea me, fórte râvnitoriŭ fiind de părin-tescele mele tradiţiunĭ“ (Vers. 14). Şi pentru ca să nu credĭ că faptul provenea din firea luĭ cea a-prinsă, arată că totul făcea mişcat de zel, de şi nu după o exactă cunoscinţă, şi nu persecuta spre aşĭ

resbuna vre-o dușmănie óre-care, saŭ pentru slava deșartă, ci „fórte râvnitoriŭ fiind de părintescele mele tradițiunĭ“. ce Ceia el spune, așa și este; căcĭ dacă cele ce făceam contra bisericeĭ, dice, nu le făceam pentru om, ci pentru zel dumnedeesc, greșit de sigur, însă zel înfocat, cum decĭ acum, alergând pentru biserică și cunoscênd cu exactitate adevĕrul, își face aceasta pentru slavă deșartă? Dacă chiar pe când greșam și totușĭ nu mĕ stăpânea o astfel de patimă, ci numaĭ zelul dumnedeesc mĕ aducea la aceasta, cu atât maĭ mult acum, când am cunoscut adevĕrul, ar fi drept de a fi scutit de orĭ-ce bănuială de felul acesta. Odată cu trecerea me în credința și dogmele bisericeĭ, am departat orĭ-ce prejudiciŭ Iudaic, arătând un maĭ mare zel de astă dată. ceia ce probează că cu adevĕrat eŭ am trecut la credința creștină, fiind stăpânit de zel dumnedeesc». Pentru că dacă n'ar fi fost aceasta, ce alta ar fi putut, spune-mĭ, ca să contribue la o ast-fel de transformare, și să-l decidă de a schimba cinstea cu insulta, liniștea cu primejdiile și odihna cu sbuciumarea? Nimic absolut, de cât numaĭ amorul înflăcărat pentru adevĕr.

„Când a bine-voit Dumnedeŭ, cel ce m-a ales din pântecele maiceĭ mele și m-a chemat prin charul sĕŭ, ca să descopere pe fiul sĕŭ în mine, spre a-l predica printre ginți, nu m-am lipit de carne și sânge.“ (Vers 15, 16).

Privesce ce voesce el a arata aici: adecă că și timpul în care el a părăsit credința Iudaică a fost hotărît de Dumnedeŭ, și că după o óre-care iconomie Dumnedeească el a făcut aceasta. Căcĭ dacă încă din pântecele maiceĭ sale a fost ales a fi apostol, și a fi chemat la acest serviciŭ, și dacă a fost chemat atuncĭ, eară el a ascultat imediat, e cert că Dumnedeu, pentru o ca-

usă óre-care nesciută și necuprinsă de mintea omenească, a amînat până atuncĭ chemarea. Și care ar putea fi óre acea causă? Póte că așceptațĭ cu nerăbdare de a audi începutul istorieĭ, și de ce nu a fost chemat odată cu ceĭ doi-spre-dece; de cât ca să nu mă depărtez de ceea ce e maĭ urgent, lungind prea mult vorba, rog dragostea voastră de a nu așcepta ca să aflațĭ totul de la mine, ci a cerceta și prin voĭ înși-vě și pe Dumnedeu al ruga ca să vě descopere. Și nouě ni-a dis cine-va, pe când vorbeam către voĭ despre transformarea luĭ, că din ce causă óre din Saul, cum se chema, l-a numit Pavel? Dară dacă póte a-țĭ uitat, apoĭ cetind în acea carte vețĭ sci tóte. De acum noi vom continua în șirul cuvîntuluĭ, și avem de gând să arătăm, cum earășĭ nimic omenesc nu a fost din cele petrecute cu dênsul, ci tóte au fost de la Dumnedeŭ, carele cu multă pronie a iconomisit tóte cele atingătóre de dênsul. „Și m-a chemat prin Charul sěŭ". Dumnedeu, însă, dice că pentru virtutea luĭ l-a chemat: „Vas al alegereĭ 'mĭ este mie" (Fapt. 9 15.), eară către Anania dicea: „Ca să pórte numele meŭ înaintea ginților și a împăraților," adică, că este destoinic de a servi și a face lucrurĭ marĭ.

Aceasta se pune ca causă a chemăreĭ luĭ. El, însě, peste tot locul dice, că totul datoreșce charuluĭ și filantropieĭ luĭ celeĭ negrăite, cum bună-óră în următoriul loc unde dice: „Dară am fost miluit," nu că dóră am fost destoinc, saŭ apt, ci „ca să arate în mine tótă îndelunga răbdare, ca exemplu celor ce vor crede întrênsul, spre viața vecĭnică" (I Timotheiŭ 1, 16). Aĭ vědut umilință iperbolică? Pentru aceia, dice, eŭ am fost miluit, pentru ca nimenĭ să nu sě desnădăjduiască, căcĭ eŭ cel maĭ rěŭ dintre toțĭ ómeniĭ, și încă m-am invrednicit de filantropia luĭ.

Aceasta o și declară când dice: „că în mine să arate tótă îndelunga răbdare, ca exemplu celor ce vor crede întrênsul."

„Ca să descopere pe fiul sĕŭ în mine." Aiurea, însĕ, Christos dice: „Nimenĭ nu cunósce pe fiul, fâră numaĭ tatăl, și nimenĭ nu cunósce pe tatăl fără numaĭ fiul, și căruia va voi fiul să-ĭ descopere" (Luca 10, 22). Aĭ vĕdut că și tatăl descopere pe fiul, și fiul descopere pe tatăl? Tot ast-felĭŭ și cu slava: și fiul slăvesce pe tatăl, și tatăl slăvesce pe fiul: „Slăvesce-mă pe mine, precum și eu te-am slăvit pe tine" (Ioan 17, 1. 4.). „Ca să descopere pe fiul sĕŭ în mine." Dară de ce óre nu a dis: să descopere pe fiul sĕŭ mie, ci „în mine"? Pentru ca să arate, că nu numaĭ prin cuvinte a audit cele ale credințeĭ, ci că s-a și umplut de Duchul sânt; descoperirea ĭ-a luminat spiritul, eară pe Christos 'l avea în el vorbind. „Pentru a-l predica pe el printre ginți." Nu numaĭ faptul că a crezut, ci și acela că a fost desemnat de apostol al ginților, a provenit de la Dumnedeŭ. Ast-feliŭ mi s-a descoperit, dice, pentru ca nu numaĭ să-l vĕd, ci și altora să-l arăt. El nu dice, altora, în mod simplu, ci „ca să-l predic pe el printre ginți" De aicĭ deja el începe exordul apologieĭ luĭ, în fața discipulilor. Nu era necesar de a predica și Judeilor și ginților în acelașĭ feliŭ. „Nu m-am lipit de carne și sânge." Aicĭ face alusiune la apostolĭ, numindu-ĭ după natura lucrurilor. Dară dacă póte se dice și despre toțĭ ómeniĭ, nicĭ noĭ nu contrariem. „Nicĭ că m-am suit la Ierusalim, cătră apostoliĭ ceĭ maĭ 'nainte de mine" (Vers. 17). Aceste cuvinte dacă le-ar examina cine-va, așa la su-

prafaţă, s-ar părea că sunt pline de o mare emfasă, şi depărtate cu totul de înţelepciunea apostolică. A vota cine-va pentru sine însuşi şi a nu lua nici un companion la părerea lui, pare a fi lipsă de minte. „Am vědut dice om ce se crede pe sine de înţělept, înse maĭ multă speranţă are de cât el cel nebun,“ (Proverbe 26, 12), şi aiurea: „Vaĭ de ceĭ înţelepţi în ochiĭ lor şi învăţaţi în părerea lor.“ (Isaia 5, 21), şi earăşi: „Nu vě faceţi înţelepţi înaintea vóstră.“ Deci nu cine-va, care a audit atâtea de la alţiĭ, şi pe care însuşi le-a recomandat altora, ar fi putut să cadă în asemenea greşală; aceasta nu numai Pavel, dară nici cel mai de pe urmă om nu ar fi putut'o face. Dară, după cum am spus, această dicere luată şi examinată aşa pe de asupra, ar putea cine-va dintre auditori să se revolteze, cu drept cuvênt; dacă înse vom adăoga şi causa pentru care el a pronunţat'o, de sigur că toţi vor aplauda şi admira pe apostol. Aceasta o vom face deci acum. Nu trebuie a examina cuvintele numai la suprafaţă, fiind-că atunci vor resulta multe inconveniente; dară nici de a le tortura nu e bine, ci lucrul cel maĭ prudent este de a fi cu atenţiune la cugetul scriitoruluĭ. Chiar în conversaţiunile nóstre dacă nu vom avea în vedere această normă, şi de nu vom examina intenţiunea vorbitoruluĭ, vom suferi multe nemulţumiri, şi tóte se vor resturna. Şi de ce să vorbim de cuvinte, când chiar în fapte dacă nu păzeşce cineva această regulă, tóte se vor întórce pe dos? Aşa bună-óră doctorul taie şi desparte unul din óse, dară aceasta o fac de multe-orĭ şi tâlhariĭ. Apoĭ câtă prostie nu ar fi, dacă nu am putea distinge tâlhariul de doctor? Şi earăşi: ucigaşiĭ şi marturiĭ pătimesc aceleaşi dureri, fiind schingiuiţi în timpul cât se cercetează crima; dară este mare distanţă între uniĭ şi

alţiĭ. Dacă, decĭ, nu vom păzi această regulă, nu vom putea pricepe asemenea lucrurĭ, şi vom considera pe Ilie, pe Samuil şi Fenees de ucigaşĭ, eară pe Abraam de omorîtoriŭ de copiĭ, dacă, dic, vom examina lucrurile la suprafaţă, şi nu vom avea în vedere şi scopul făptuitorilor. Aşa dară să examinăm şi intenţiunea luĭ Pavel, cu care a scris acestea; să vedem decĭ scopul luĭ, şi care era în general intenţiunea luĭ faţă de apostolĭ, şi atuncĭ vom pricepe cu ce anume plan le vorbea el acestea. Nu a dis el aceste vorbe spre a despreţui pe Apostoli, saŭ spre a se înalţa pe dênsul. Nicĭ acum nu a avut asemenea gând şi nicĭ maĭ 'nainte. Şi cum o putea face aceasta, când şi pe dênsul s-a dat anathemeĭ? Nu, ci peste tot locul în evanghelie păzeşce statornicia. Fiind că ceĭ ce pustieau biserica diceaŭ, că trebuie a urma apostolilor, cariĭ nu împedecă acestea, eară nu luĭ Pavel, care împedecă, din care causă se şi introducea câte puţin retăcirea Iudaică, se vede nevoit a resista cu bărbăţie contra lor, nu dóră că voia a vorbi ceva de rĕŭ contra apostolilor, ci a înăduşi absurditatea celor ce cu nedreptate se înalţaŭ pe eĭ singurĭ. De aceia dice: „Nu m-am lipit de carne şi sânge". Era, cu adevĕrat, cea maĭ de pe urmă absurditate de a pune sub dependenţa ómenilor pe cel învăţat de însuşĭ Dumnedeŭ. Cel ce învaţă de la ómenĭ, cu drept cuvênt 'şĭ ia de tovarăşĭ tot ómenĭ; dară acel ce s-a învrednicit de acea voce fericită, şi a fost învăţat tóte de către cel ce are tesaurul înţelepciuneĭ, pentru ce s-ar fi pus sub dependenţa ómenilor? Unul ca acesta e demn ca el să înveţe pe ómenĭ, eară nu el să înveţe de la ómenĭ. Decĭ nu a dis el acestea din uşurinţă, ci ca să arate demnitatea prediceĭ luĭ. „Nicĭ nu m-am suit, dice, la Ierusalim către Apostoliĭ ceĭ maĭ 'nainte de mine". O dice aceasta

fiind-că, spuneaŭ duşmaniĭ luĭ, că apostoliĭ aŭ fost chemaţĭ maĭ 'nainte de cât dênsul la apostolat; dară dacă trebuia a comunica cu dênşiĭ, negreşit că cel ce 'ĭ-a descoperit luĭ predica 'ĭ-ar fi ordonat a face şi aceasta. Dară ce? Nu s-a suit el óre la Ierusalim? Ba da, s'a suit, şi încă nu în zadar, ci şi folosindu-se cu ceva de la dênşiĭ. Când anume? Atuncĭ când în oraşul Antiochiea, care maĭ 'nainte arătase mult zel, s-a fost făcut o întrunire de credincioşĭ tocmaĭ asupra casuluĭ de faţă, şi se disputaŭ dacă trebuie a fi circumcişĭ credincioşiĭ dintre ginţĭ, saŭ că să nu fie siliţĭ de a se circumcide; atuncĭ s-a suit Pavel împreună cu Sila. Dară acum cum zice el „nu m-am suit, nicĭ nu m-am lipit“? Maĭ 'ntéiŭ pentru aceia că el nu s-a suit din propria sa voinţă, ci a fost trimis de alţiĭ, şi al doilea că nu s-a dus ca să invețe ceva de la dênşiĭ, ci ca să-ĭ convingă. El a avut de la început această părere, pe carea şi apostoliĭ o aŭ aprobat după aceasta: aceea adecă că nu trebuie a se circumcide. Dară fiind că Antiochenilor nu li se părea a fi demn de credut, şi daŭ atenţiune maĭ mult celor din Ierusalim, s-a suit, nu că dóră avea nevoe de a cunósce ceva maĭ mult, ci ca să convingă pe ceĭ ce contradiceau, şi diceaŭ că şi ceĭ din Ierusalim sunt de aceiaşĭ părere. Ast-felĭŭ decĭ, din inceput el tóte le cunoscea, şi nu avea nevoe de dascal, şi ceia ce după multă disputare trebuiaŭ a aproba apostoliĭ, el maĭ 'nainte încă de acea dispută le avea deja în el nestrămutat. Chiar şi Luca exprimând această părere dice, că timp îndelungat a vorbit cu dênşiĭ (Antiocheniĭ) maĭ 'nainte de a se duce la Ierusalim. Dară fiind-că şi părerea fraţilor era de a afla şi pe acelor din Ierusalim, s'a suit pentru dênşiĭ, ear nu pentru vr'un interes al luĭ. Decĭ dacă acum el dice: „nu m-am suit“ este ca cum ar fi dis, că nu s-a

suit la inceputul prediceĭ luĭ, și nicĭ când s-a suit n'a făcut'o aceasta spre a învăța ceva de la apostolĭ. Ambele acestea le și insamnă el când dice: nu m'am lipit îndată de carne și sânge“; și vedĭ că nu dice simplu „nu m-am lipit“ ci dice „îndată“ Dară dacă după aceasta s-a suit, nu a făcut'o spre a lua ceva de acolo.

„Ci m-am dus în Arabia“. Privesce suflet înferbântat! El voia să cucerească de la inceput tocmaĭ acele locurĭ necultivate până atuncĭ și în starea cea maĭ salbatică. Dacă ar fi asceptat pe lângă apostolĭ de la cariĭ nu avea nimic de aflat, predica s'ar fi împedecat, și atuncĭ ar fi trebuit ca apostoliĭ să împrăscie cuvêntul credințeĭ peste tot locul. De aceia fericitul acesta, fiind cu sufletul înferbântat, imediat s-a apucat de invêțătura barbarilor și a selbaticilor, alegêndu-șĭ singur o viață agitată și plină de durerĭ. Și privesce incă și umilința luĭ; căcĭ după ce dice: „M-am dus în Arabia“ adaoge imediat „Și earășĭ m-am întors în Damasc.“ El nu spune de faptele luĭ de acolo, nicĭ pe cine și câțĭ a catechisat, de și se scie că îndată ce s-a botezat a arătat atâta zel, că într'atâta a confundat pe Iudeĭ și i-a adus la așa iritație, în cât și Iudeiĭ și Eliniĭ îĭ întinsese curse spre a-l omorî, ceia ce nu s-ar fi petrecut dacă el nu ar fi sporit numĕrul credincioșilor. Fiind-că contrariĭ luĭ eraŭ biruițĭ cu invățĕtura, de aceia alergaŭ la omor, și tocmaĭ faptul acesta era un semn clar de biruința luĭ Pavel. Insă Christos nu l-a lăsat să móră, ci l-a păstrat în interesul cel mare al prediceĭ. Și cu tóte acestea el nimic nu spune de asemenea fapte, așa că ceia ce spune, nu le vorbesce din ambițiune, nicĭ spre a fi credut ca cel maĭ mare dintre apostolĭ, și nicĭ ca cum ar fi fost măhnit pentru că-l desprețuiaŭ, ci numaĭ că se temea ca nu cum-va

să provină de aicĭ vr'o vătămare predicei. Se numea dese-orĭ pe sine lepădatură și cel ântâiŭ dintre păcătoșı,cel de pe urmă dintre apostolĭ și nevrednic de asemenea numire; și acestea tóte cine le dicea? El care a muncit maĭ mult de cât toțĭ, ceia ce denotă marea luĭ umilință. Cel ce nu cunósce nicĭ un bun în sine, însă vorbesce cu umilință despre sine, se póte numi înțelept. nicĭ într'un cas însă umilit; pe când cel ce vorbesce astfeliŭ, după atâtea cununĭ, acela este cu adevĕrat care scie a se modera.

„Și earășı m-am întors, dice, în Damasc", de și câte nu eraŭ acolo plănuite asupra luĭ?! Căcĭ despre acest oraș dice el, că gubernatoriul regeluĭ Areta 'l pădia voind a prinde pe acest fericit apostol, ceia ce era cea maĭ mare probă de góna întreprinsă contra Iudeilor. Dară nimic de acestea nu spune aicĭ, și nicĭ acolo nu ar fi fost mencionate, dacă nu ar fi vĕdut timpul oportun de a fi trecute în interesul istorieĭ, ci ar fi tăcut, ca și aicĭ, unde dice simplu. că s a dus și s-a întors, fără a menciona de cele petrecute acolo.

„Apoĭ după treĭ anĭ m-am suit în Ierusalim ca să cercetez pe Petru" (Vers. 18).

Ce ar fi putut a fi maĭ umilit de cât acest suflet nobil? Când după atâtea succese, fără să aĭbă nevoe de Petru, saŭ să aĭbă nevoe al asculta asupra prediceĭ, căcĭ era în aceiașĭ condițiune ca și dênsul..., dară nimic maĭ mult nu voiŭ maĭ dice,—și cu tóte acestea se suie la el, ca către cel maĭ mare și maĭ bătrân? Vedĭ cum li dă el respectul cuvenit, și nu numaĭ că nu se credea de cel maĭ mare, ci nicĭ chiar ca egal al lor? Aceasta se invederează din călătoria de față. Intocmaĭ după cum mulțĭ dintre frațiĭ noștri se duc spre a vedea pe barbațiĭ sânțĭ, cu ast-feliŭ de

sentiment s-a dus și Pavel la Petru, și încă póte cu mai multă umilință. Unia călătoresc spre a se folosi, pe când fericitul Pavel ne avênd necesă de a învăța ceva de la el, saŭ a primi vr'o indreptare în predică, s'a dus numaĭ cu scopul de a-l vedea și a-l onora cu presența. „Ca să cercetez pe Petru". El nu dice, să věd pe Petru, ci „să-l cercetez", după cum fac, ceĭ ce se duc prin orașe marĭ și frumóse, spre a cerceta de vr'un prietin saŭ cunoscut. Ast-felĭŭ se credea el demn de multă cinste, numaĭ chiar de ar vedea pe Petru.

Aceasta se invedereazã și din Faptele Apostolilor, unde se spune, că după ce a venit la Ierusalim,— deja întorcênd la credință pe mulțĭ dintre ginţĭ, și făcênd atâtea, pe care nicĭ unul din cei-l-alțĭ nu a făcut, în Panfilia, Licaonia și în națiunea Cilicenilor unde a corectat pe toțĭ din acea parte și 'ĭ-a întors la Christos,—maĭ 'ntăĭ a intrat la Iacob cu multă umilință, ca către un maĭ mare și maĭ de respectat. Apoĭ fiind sfătuit ascultă, de și era contra celor din casul de față. „Vedĭ, frate, 'ĭ dice Iacob, câte miriade de Iudeĭ sunt, cariĭ aŭ credut?... decĭ curățesce-te și cheltuesce pentru iĭ, spre a'șĭ rade capul etc."—și 'șĭ-a ras părul capuluĭ, și a sěvârșit tóte cele prescrise de lege. Unde nu se vătăma evanghelia, el era cel maĭ umilit dintre toțĭ; unde vedea însă nedreptățițĭ din causa umilințeĭ, eĭ! apoĭ atuncĭ el nu maĭ făcea us de asemenea calitate, căcĭ atuncĭ nu maĭ însemna a se umili, ci a vătăma și corupe pe discipulĭ. „Și am rěmas pe lângă el cincĭ-spre-dece dile". A se sui la Ierusalim numaĭ în scopul de a vedea pe Petru, înseamnă multul respect ce i-l da, eară a și sta pe lângă dênsul timp de atâtea dile, e semn de prietenie și dragoste

mare. „Pe alt apostol n-am vĕḑut, fără numaĭ pe Iacob, fratele Domnuluĭ“. (Vers. 19). Privesce prietinia cea mare, ce o avea cătră Petru, de vreme ce anume pentru dênsul s'a dus la Ierusalim, şi pe lângă dênsul a stat. Acestea le ḑic necontenit şi pretind a le ţinea în minte, pentru ca astfelĭŭ când veţĭ auḑi că se vorbesce ceva, ce se pare a fi contra luĭ Petru, nimenĭ să nu bănuească pe Apostol. Pentru aceasta însuşĭ el, corectând pare-că maĭ dinainte nisce asemenea bănuelĭ, ḑice cele de maĭ sus, ca ast-felĭŭ când se ḑice, că el s'a împotrivit luĭ Petru, să nu creḑĭ că vorbele luĭ sunt resultatul vreuneĭ cêrte, saŭ duşmăniĭ; căcĭ respectă pe barbat şi'l iubesce maĭ mult ca pe ceĭ-l-alţĭ, şi pentru nimenĭ din iĭ nu s-a suit, de cât numaĭ pentru Petru. „Pe alt apostol n-am vĕḑut, ḑice, fără numaĭ pe Iacob“. L-am vĕḑut, ḑice, dară nu am fost învăţat de dênsul. Privesce cu câtă cinste 'l numesce şi pe acesta, căcĭ nu ḑice simplu, Iacob, ci adauge şi characteristica respectabilă a luĭ, ast-felĭŭ că şi cu aceasta el este dispensat de orĭ-ce bănuială de invidie.—Căcĭ dacă ar fi voit a-l menciona după numele cu care era cunoscut, ar fi putut să o facă aceasta din ceia-l-altă particularitate, şi să ḑică: al luĭ Cleopa, după cum ḑice şi Evanghelistul; însă nu a ḑis aceasta, fiind că credea că semnele characteristice ale apostolilor sunt aceleaşĭ, şi că entusiasmându-se pe sine însuşĭ, şi acela se va mândri. De aceia nu l-a numit ast-felĭŭ, cum am ḑis, ci „fratele Domnuluĭ“, de şi nu era frate după trup al Domnuluĭ, ci numaĭ se credea aşa, şi cu tóte acestea el n-a esitat de a pune demnitatea barbatuluĭ. De alt-felĭŭ se şi probează din multe locurĭ din Sf. Scriptură cum el se găsea faţă de apostolĭ şi cum i se cuvenea de a fi. „Cele-ce vĕ scriŭ vóuĕ, iată înaintea luĭ Dum-

neḑeŭ o spun, că nu minţesc". (Vers, 20). Aĭ vĕḑut umilinţa acestuĭ suflet, cum strălucesce de-o-potrivă în tóte? Intocmaĭ ca şi înaintea tribunaluluĭ când el se luptă ca să scape de responsabilităţĭ, astfelĭŭ a căutat şi în casul de faţă de a se justifica. „Apoĭ am venit în părţile Sirieĭ şi a le Ciliciei", adecă după ce a vĕḑut pe Petru. De aicĭ începe earăşĭ a se atinge de chestiunea ce'l preocupa, adecă că n-a fost în acel timp prin Iudeea, că el a fost trimis către ginţĭ, şi că nu s'a încercat a clădi pe temeliĭ strĕine. Pentru care ḑice, că nicĭ macar întâmplătorĭŭ nu ĭ-a vĕḑut; eară aceasta se învederează din cele următóre: „Eram, ḑice, necunoscut în persónă bisericilor Iudeeĭ, şi numaĭ auḑise, că cel ce ne persecuta altă-dată, acum evanghelizază credinţa, pe care atuncĭ o combătea". (Vers. 22. 23). Ce ar fi putut a fi maĭ cumpătat ca acest suflet? Când discuta cele ce tocmaĭ 'l acuzaŭ, ca de exemplu, cum persecuta biserica şi o pustiea, el tocmaĭ acestea le trece într'un mod exagerat şi'şĭ desvĕlesce viaţa luĭ de maĭ 'nainte, eară acele ce trebuiaŭ a'l arăta în tótă strălucirea luĭ, le trece cu vederea. Putĕnd, dacă voia, ca să spună tóte succesele luĭ de prin acele locurĭ, nimic din tóte acestea nu ḑice, ci cu un cuvênt numaĭ, pare-că trecênd un noian nemărginit, ḑice: „Am venit în părţile Sirieĭ şi a le Ciliciei" şi că „auḑise că cel ce ne persecuta altă-dată, acum predică credinţa pe care atuncĭ o combătea", şi alt nimic n'a maĭ adaos.—Dară ce voiesce el să spună când ḑice: „eram necunoscut bisericilor Iudeeĭ"? Pentru ca să afli, că atât era de departe de a li predica lor circumciderea, în cât nicĭ macar faţa luĭ nu era cu-

noscută lor. „Și slăviaŭ pe Dumnedeŭ, în mine“ (Vers. 24). Judecă și în acest loc regula luĭ de umilință, cum o păzesce cu exactitate; căcĭ nu dice: că mé admiraŭ, mĕ lăudaŭ, saŭ se minunaŭ, ci totul atribuie Charuluĭ luĭ Dumnedeŭ. „Slăviaŭ, dice. pe Dumnedeŭ în mine“.

„Apoĭ după patru-spre-dece anĭ earășĭ m-am suit la Ierusalim cu Barnaba, luând cu mine și pe Tit; m-am suit în urma uneĭ descoperirĭ“. Causa ântăeĭ suirĭ dice că a fost Petru și cum că s-a suit spre al cerceta, eară causa suireĭ de a doua óră dice, că a fost revelațiunea Duchuluĭ Sânt. „Și li-am spus lor evanghelia pe care o predic ginților, eară în special celor credutĭ de maĭ însemnațĭ, ca nu cumva să alerg, saŭ să fi alergat în zadar“. (Cap. II. 1. 2.). Dară ce spuĭ Pavele? Tu, care în inceput nu aĭ găsit cu cale a o spune, și nicĭ macar după treĭ anĭ, ci tocmaĭ acum după trecere de patru-spre-dece anĭ trecuțĭ, li o spuĭ, nu cumva să alergĭ în zadar? Cât de bine era ca imediat după inceperea prediceĭ să o fi făcut aceasta, de cât după atâța anĭ! De ce, decĭ, aĭ alergat, dacă nu eraĭ incredințat că nu în deșert alergĭ? Dară cine e atât de tîmpit, în cât să predice timp de atâța anĭ, fără să scie că predică bine? Și ceia ce e maĭ surprindătoriŭ încă, că sa suit la Ierusalim după revelațiune. Aceasta, cum am dis, e maĭ surprindătoriŭ ca faptul, că după patru-spre-dece anĭ s-a suit la Ierusalim ca să vadă dacă nu predică în zadar, însă e suficient a ni da deslegarea acesteĭ chestiunĭ. Căcĭ de s'ar fi suit din propria luĭ voință, nicĭ că ar fi spus; nu ar fi cădut de sigur acest suflet fericit într-atâta ușurință, fiind că el este, care zice în alt loc: „Eŭ așa alerg, nu ca nesigur,

așa mě lupt, nu ca unul ce bate în aer“ (I Corinth. 9, 26). Dară dacă alergĭ nu ca nesigur, cum zicĭ: „Nu cumva alerg în deșert, sau am alergat“? De unde e cert, că dacă s'ar fi suit fără revelațiune, ar fi dovedit că este ușurel la minte. Dară faptul nu a fost atât de prostesc, pentru că, dacă Charul Sântuluĭ Duch l-a mișcat în casul de față, cine ar putea îndrăsni ca macar să bănuiască așa ceva? Pentru aceasta a și adăogat el: „după descoperire“, pentru ca maĭ 'nainte de deslegarea chestiuneĭ să nu-ĭ impuțĭ vre-o ignoranță, cunoscênd că faptul nu e omenesc, ci iconomie dumnedeească, ce prevede multe din cele presente și viitóre. Decĭ, care e causa aceșteĭ călătorii? Precum când maĭ 'nainte s-a suit din Antiochia la Ierusalim, nu a făcut'o pentru dênsul, căcĭ el cunoscea că trebue a urma învățăturilor luĭ Christos, ci voia a uni pe ceĭ desbinațĭ, ast-feliŭ și acum nu el avea nevoe de a sci dacă nu alérgă în zadar, ci ca să se convingă ceĭ ce-l acuzaŭ. Fiind-că aceștia aveaŭ o maĭ mare idee despre Petru și Ioan, și credeaŭ că Pavel se desbinase de dênșiĭ predicând evanghelia fără circumcisiune, pe când aceia o permiteaŭ, și ast-feliŭ credeaŭ că el sevêrșăsce fapte contra legeĭ și prin urmare aleargă în zădar, „M-am suit, dice, și li-am spus evanghelia me“, nu ca să învăț eŭ ceva, ceia-ce și spune maĭ departe, ci ca să arăt celor ce bănuiaŭ acestea, că nu în zădar alerg. Spiritul prevědând o ast-feliŭ de dispută între dênșiĭ, a regulat ca el să se suie la Ierusalim și să comunice apostolilor evanghelia ce o predică. De aceia și dice: „după descoperire m-am suit“ și a luat ca marturĭ la aceasta pe Barnaba și pe Tit. „Și li-am comunicat lor evanghelia ce o predic printre gințĭ“ adecă acea fără circumcisiune, „și în deosebi celor păruțĭ ca ceĭ ânteĭ“. Dară

ce voiesce să spună el prin cuvintele: „în deosebi“, —de şi de alt-feliŭ cel ce se ocupă a corecta credinţĭ comune, nu o face aceasta în deosebi, ci în public? Pavel însĕ nu face aşa; el nu avea nevoe de a învăţa ceva saŭ a corecta, ci voia a resturna pretextul celor ce se incercaŭ a amăgi. Decĭ fiind-că toţĭ s'ar fi scandalizat în Ierusalim, dacă ar fi contravenit cineva legeĭ, saŭ ar fi împedicat circumcisiunea, ceia ce şi dice Iacob cătră Pavel: „Vezĭ frate câte miriade sunt dintre Iudeniĭ cariĭ aŭ credut? şi toţĭ aceştia aŭ audit despre tine, că învețĭ a se lepada de lege“ (Fapt 21, 20. 22), de aceia nu a primit de a descoperi predica luĭ în faţa tuturor, ci în deosebi a spus'o celor păruţĭ ca maĭ marĭ, faţă cu Barnaba şi Tit, cariĭ urmaŭ a-ĭ servi de marturi contra celor ce'l acusaŭ, că nicĭ apostolilor nu li s-a părut a fi contrară evanghelia luĭ; şi decĭ iĭ ca marturĭ demnĭ de credinţă să adeverească aceasta.— Când zice: „celor păruţĭ de maĭ marĭ“ nu o spune dóră spre a contesta că sunt maĭ marĭ, fiind-că şi despre dênsul dice: „mi se pare că şi eŭ am spiritul luĭ Dumnedeŭ“ (I Corinth 7, 40.). ceia ce e atitudine de om cumpătat, ci voesce a arata cà aceasta era părerea tuturor şi prin urmare şi a luĭ. „Şi nicĭ Tit ce era cu mine, Elin fiind nu a fost silit a se circumcide“ (Vers 3.). Ce este, „Elin fiind“?; adecă că era dintre Elinĭ, şi era necircumcis. Nu numaĭ eŭ predicam ast-feliŭ, ci şi Tit o făcea aceasta, şi de şi era necircumcis, totuşĭ nu l-aŭ forsat apostoliĭ a se circumcide. Ceia ce era o dovadă fórte mare că vorbele şi faptele luĭ Pavel nu aŭ fost nebagate în samă. Şi ce este maĭ mult că nicĭ nu eraŭ de faţă contradicătoriĭ luĭ, când aŭ poruncit apostoliĭ aceasta, ceia ce şi el invederează

când dice: „Pentru frații cei mincinoși ce se furișară“ (Vers 4). Dară cine sunt acei frați mincinoși? căci aceasta e o chestiune nu puțin insemnată. In adevěr, dacă apostolii aŭ permis a se circumcide, pentru ce acum numesci frați mincinoși pe cei ce poruncesc a face același lucru, după cum a fost și părerea apostolilor? Maĭ 'ntâiŭ nu este același lucru a ordona să se facă ceva, și a ierta un fapt deja săvêrșit. Cel ce ordonă, o face aceasta cu meditație, ca fiind necesar; eară cel ce nu ordonă, și nicĭ nu impedecă pe cel ce voesce, nu că dóră iartă, ca și cum ar trebui să o facă aceasta, ci îndeplinesce ceva cu iconomie. Ast-feliŭ același Pavel scriind Corinthenilor, dicea: „și earăși să vě întruniți“ (I Corinth. 7, 5. 7), vorbind către barbați și către femeĭ; apoĭ ca să nu crezĭ că zice acestea ca cum ar legifera, adaoge: „Eară aceasta o zic din sfat și nu după porunca“. Nu era aceasta convingerea luĭ precedentă, ci numaĭ iertare a neinfrânăreĭ lor, pentru care și zice: „Pentru neînfrînarea vóstră“. Dară dacă voiescĭ a afla părerea luĭ, ascultă ce spune: „Voiesc ca toți ómeniĭ să fie abstinenți ca și mine“. Ast-feliŭ și aicĭ; apostoliĭ permiteaŭ nu ca cum ar satisface legea, ci consimțênd slăbăciuneĭ Iudaice. Dacă ar fi căutat să satisfacă legea, nu ar fi predicat Iudeilor într'un feliŭ și ginților în alt feliŭ. Dacă circumcisiunea era necesar a se observa de ceĭ necredincioșĭ, invederat este că trebuia a se îndeplini și de toțĭ credincioșiĭ. Dacă, decĭ, legiferaŭ ca ginţile să nu fie supărate din causa aceasta, ar fi arătat că prin concesiunĭ permiteaŭ și Iudeilor. Nu așa însě se purtaŭ frațiĭ ceĭ mincinoșí, ci voiaŭ a-ĭ scóte de sub char și a-ĭ băga earășĭ sub jugul robieĭ. Și aceasta e prima diferență,

fórte insemnată de alt-feliŭ. A doua deosebire este, că apostoliĭ făceaŭ aceasta in Iudeea, unde și legea mosaică stăpânea, pe când frațiĭ ceĭ mincinoșĭ peste tot locul, de vreme ce inriurise asupra tuturor Galatenilor. De aicĭ se vede cu certitudine, că ceia ce iĭ făceaŭ nu era spre edificarea, ci pentru distrugerea lor morală. Alt-feliŭ se permitea de apostolĭ, și în alt mod lucraŭ frațiĭ ceĭ mincinoșĭ. „Cariĭ s-aŭ furișat spre a spiona libertatea nóstre, pe carea o avem în Christos Iisus“ (Vers 4.). Vezĭ cum prin denumirea de spionĭ a dat pe față lupta acelora? Căcĭ spioniĭ nu întră pentru alt-ceva, de cât ca informându-se de cele a le contrarilor să'șĭ prepare ușurința în a-ĭ jefui și a-ĭ nimici, întocmaĭ după cum făceaŭ atuncĭ frațiĭ ceĭ mincinoșĭ, ce voiaŭ a-ĭ baga sub jugul robieĭ. Așa că și de aicĭ se invederează că alta era intențiunea apostolilor și alta a acelor frațĭ mincinoșĭ, cu totul contrară celeĭ dintĕĭ. —Aceia de sigur permiteaŭ, ca ast-feliŭ câte puțin să-ĭ scótă de sub robie, pe când ceĭ din urmă preparaŭ ast-feliŭ lucrurile ca maĭ mult să-ĭ supună robieĭ. Pentru aceia și spionaŭ cu exactitate și se interesaŭ cariĭ anume sunt ceĭ necircumcișĭ, după cum și Pavel invederând aceasta, dicea; „s-aŭ furișat ca să iscodeasca libertatea nóstre“, arătând cu aceasta nu numaĭ numele lor, ci și modul intrăreĭ lor pe furiș, cum și viclenia lor.

„Carora nu ne-am plecat cu supunere nicĭ un moment“ (vers. 5). Privesce nobleța și emfasa vorbeĭ. El nu dice „cu cuvêntul“ ci „cu supunere“, căcĭ înșelătoriĭ nu făceaŭ aceasta ca să invețe ceva folositoriŭ, ci ca să supună și să robească. De aceia și dice, Apostolilor ne-am plecat, eară acestora câtușĭ de puțin. „Pentru ca adevĕrul evangheliei să

rĕmână între voĭ“ (vers. 5), pentru ca ast-feliŭ ceia ce anticipat am dis, să o adeverim prin fapte, căcĭ: „Cele vechĭ aŭ trecut, și tóte s'aŭ facut nouă“ (II Corinth. 5, 17), și „De este cineva în Christos, făptură nouă este“ și „Pe ceĭ circumcișĭ Christos nu-ĭ va folosi cu nimic“ (Galat. 5, 2). Acest adevĕr sciindu-l noĭ, dice, nu ne-am plecat nicĭ un moment. Dară fiind că frațiĭ ceĭ mincinoșĭ 'ĭ puneaŭ în fața atitudinea celor-l-alțĭ apostolĭ și diceaŭ: cum apostoliĭ poruncesc a se păzi aceasta? privesce cu câtă înțelepciune deslegă acest contrast. El nu numesce adevĕrata causă, că adecă apostoliĭ concedând făceaŭ aceasta din iconomie, pentru că în asemenea cas s'ar fi făcut un rĕŭ auditorilor. Era absolut necesar, că ceĭ ce urmaŭ a se folosi de aicĭ, să nu cunóscă causa iconomieĭ, pentru că dacă s'ar fi invederat aceasta, totul s'ar fi nimicit. Pentru aceia numaĭ cel ce realisa această iconomie trebuia să cunóscă adevĕrata causă, nu însĕ și ceĭ ce urmaŭ a se folosi de aicĭ. Și pentru ca maĭ clar să fac ceia ce dic, mĕ voiŭ folosi de un exemplu luat chiar din materia ce ne preocupă. Insușĭ fericitul Pavel, carele a desființat circumcisiunea, urmând a trimite dascal Iudeilor pe Timotheiŭ, maĭ 'ntĕiŭ l-a circumcis și după aceia l-a trimis. A făcut aceasta ca să fie bine primit de auditorĭ, și ast-feliŭ a intrat între dênșiĭ cu circumcisiune, pentru ca să desființeze circumcisiunea. Dară adevĕrata causă numaĭ el o cunoscea și cu Timotheiŭ, pe când discipulilor nu li-a spus nimic; pentru că dacă ar fi cunoscut iĭ că de aceia l-a circumcis, ca să desființeze circumcisiunea, chiar de la început nu l-ar fi putut suferi ca să vorbească de aceasta, și decĭ întregul folos s'ar fi nimicit; pe când acum ignoranța lor li-a folosit fórte mult. Credêndu-l de păzitoriŭ al legeĭ mosaice, și decĭ ceia ce el făcea era în armonie

cu legea, l'aŭ primit cu multă bună voinţă, atât pe el, cât şi învăţĕtura luĭ. După aceia apoĭ câte puţin fiind învaţaţĭ, iĭ s'aŭ depa tat de obiceiurile vechĭ, fapt ce nu s-ar fi putut realisa dacă ar fi sciut de la început. Dacă iĭ de la început ar fi sciut de aceasta, l-ar fi respins, respingêndu-l nu ar fi audit învăţĕtura luĭ, şi neaudindu-l ar fi rĕmas în rĕtăcirea cea dinainte; dară ca să nu se întâmple aşa, nu li-a descoperit causa. De aceia şi aicĭ el nu spune causa iconomieĭ, ci 'şĭ îndreptă cuvêntul în altă parte dicênd:

„Eară despre ceĭ păruţĭ a fi maĭ marĭ, cine aŭ fost, nu mĕ interesază, Dumnedeŭ nu caută în faţa ómenilor" (vers. 6). Aicĭ nu numaĭ că nu se justifică pentru Apostolĭ, ci chiar 'ĭ apasă óre cum, ca să folosască pe ceĭ slabĭ. Ceia ce dice, aşa şi este; dacă aceia permit circumcisiunea, tot iĭ vor da samă înaintea luĭ Dumnedeŭ pentru aceasta; căcĭ nu dóră pentru că sunt marĭ saŭ exarchĭ, Dumnedeŭ va căuta în faţa lor. Dară aceasta el nu o face pe faţă, ci iconomicos. Nu dice: dacă aceia tulbură predica, saŭ predică alăturea cu cele ordonate,—vor fi rĕspundĕtorĭ şi 'şĭ vor lua pedeapsa meritată. Nimic din tóte acestea nu dice, ci crede a se atinge de dênşiĭ maĭ cu demnitate, spunênd: „Despre ceĭ păruţĭ a fi maĭ marĭ, cine aŭ fost nu mĕ interesaza". Şi nu dice, cine sunt, ci „cine aŭ fost", arătând cu aceasta, că şi iĭ contenise deja a predica circumcisiunea, în timp ce predica luĭ străbătuse peste tot locul. „Cine aŭ fost" cariĭ aŭ predicat ast-feliŭ, iĭ singurĭ vor da respuns, căcĭ nu oamenilor ci luĭ Dumnedeŭ se vor justifica. Acestea le spunea el, nu că doară sĕ îndoia, saŭ că nu scia atitudinea lor, ci cum am dis, ast-feliŭ a credut el că e maĭ interesant a atinge chestiunea. Apoĭ ca să nu se pară că-ĭ acusă, şi de aicĭ să se presupună vre-o bănuială de luptă, adaoge i-

mediat corectarea celor dise: „Mie cei păruţi de mai mari nu'mi-aŭ comunicat nimic mai mult" (Vers. 6). Dară ce voiesce să dică aici? «Ceia ce voi spuneţi, dice, eŭ nu sciŭ; un lucru 'l cunosc clar, că nu mi s-aŭ împotrivit apostolii, ci chiar aŭ convenit şi aŭ fost de acord cu mine», pentru că vorba: «mi-aŭ dat dreapta împărtăşirei (δεξιάς ἔδωκαν) aceasta probează. De cât acum nu spune aceasta, ci numai că nu l'aŭ învăţat ceva mai mult de cât scia el deja, că nu aŭ corectat şi nici n'aŭ adăogat ceva. „Mie însé cei păruţi a fi mai mari, dice nu mi-aŭ comunicat nimic alt," adecă, aflând de atitudinea şi predica me, nimic n'aŭ adăogat, nici aŭ corectat, sciind ii că de aceia m-am dus acolo, ca să li comunic lor, şi că după descoperirea spiritului m-am dus, şi că de şi aveam pe lingă mine pe Tit necircumcis, totuşi nici mie nu mi-aŭ spus ceva mai mult de cât sciam, şi nici pe Tit nu l'aŭ circumcis. „Ci din contra" (Vers. 7). Dară ce este aceasta, „din contra"?

Unii dic că el a spus aceasta arătând, că nu numai nu l-aŭ învăţat nimic, ci că chiar ii, apostolii, ar fi învăţat de la dênsul; de cât eŭ nu aşi dice aşa ceva. Şi în adevĕr ce ar fi putut ca să afle mai mult de la dênsul? de vreme ce fie-care dintre apostoli era deja desăvârşit în lucrul apostoliei. Deci, când el dice: „din contra" nu voiesce să spună aceasta ci că nu numai nu l-aŭ admonestat, ba încă chiar l-aŭ lăudat; căci contrariul dojenirei este lauda. Dară aici ar putea cine-va objecta: dacă l-aŭ lăudat, cum de n-aŭ desfiinţat circumcisiunea? Dară dacă ar fi dis că aŭ desfiinţat'o o credea aceasta ca fórte ruşinos, şi tot-odată ar fi introdus o luptă făţişă către cele mărturisite; şi earăşi, de mărturisa îngăduirea circumcisiunei, vedea bine că prin forţa lucrurilor va

cădea în ceia-l-altă extremitate.—Dacă deci aceia aŭ lăudat predica ta, și totuși iĭ permiteaŭ circumcisiunea apoĭ atuncĭ iĭ se luptaŭ între dênșiĭ. Așa dară care póte fi deslegarea acesteĭ chestiunĭ? Ar fi putut ḑice, că făceaŭ aceasta din concesie către Iudeĭ; însĕ spunênd așa ceva s'ar fi clătinat întreaga temelie a iconomieĭ. Și tocmaĭ pentru aceia nu spune nimic, ci lasă lucrul în nedumerire și îndoială, adăogênd: „Eară despre ceĭ păruțĭ ca maĭ marĭ... nu mĕ interesază“, ca și cum ar fi ḑis: «nu acus pe nimenĭ și nicĭ că hulesc pe aceĭ sânțĭ; sciŭ iĭ bine ce aŭ făcut, căcĭ vor da samă luĭ Dumneḑeŭ. Lucrul cel interesant pentru mine este, că predica me n-aŭ combătut'o, nicĭ n'aŭ corejat'o și nicĭ că aŭ adăogat ceva, ci aŭ și lăudat'o și aŭ consimțit, pentru care am marturĭ pe Tit și Barnaba». Apoĭ adauge: „Decĭ vĕḑênd iĭ că mi s-a încredințat evanghelia la ceĭ necircumcișĭ, precum luĭ Petru la ceĭ circumcișĭ, 'mi-aŭ dat dreapta împărtășireĭ (δεξιὰς ἔδωκαν) mie și luĭ Barnaba“, înțelegênd prin vorbele circumcisiune și necircumcisiune nu faptul în sine, ci națiunile cunoscute ca conformându-se saŭ nu acestuĭ obiceĭŭ. Pentru care și ḑice: „Eară cel ce a lucrat în Petru spre apostolatul circumcisiuneĭ, acela a lucrat și în mine la ginţĭ“ (Vers. 8). Decĭ precum prin cuvêntul necircumcisiune el numesce pe ginţĭ, tot așa și prin cuvêntul circumcisiune numesce pe Iudeĭ. După aceia arată că este egal lor, și nu se compară cu ceĭ-l-alţĭ ci de-a-dreptul cu corifeul apostolilor, arătând tot-o-dată că fie-care din iĭ se bucuraŭ de aceiașĭ valóre. Decĭ fiind-că a adus proba de concordia dintre dênșiĭ, luându-șĭ curaj discută după aceia maĭ pe faţă, și nu se măginesce numaĭ la apostolĭ, ci să ri-

dică cu cuvêntul până la Christos și la Charul acordat luĭ de acela; eară marturĭ la aceasta ia pe apostolĭ, dicênd: „Decĭ Iacob, Chifa și Ioan cunoscênd charul luĭ Dumnedeŭ ce mi s'a fost dat" (vers. 9). Nu a dis: audind, ci „cunoscênd", adecă convingêndu-se din fapte. „Mĭ-aŭ dat dreapta împărtâșireĭ mie și luĭ Barnaba". Aĭ vědut cum câte puțin el a arătat, că aceasta a fost părerea și a luĭ Christos și a apostolilor? Dacă predica luĭ n'ar fi fost aprobată de Christos, nu i s'ar fi acordat și nicĭ că ar fi lucrat charul în el. Apoĭ, unde trebuia a se compara pe sine, pune în față numaĭ pe Petru, eară unde era nevoe de a invoca mărturiĭ, pe câteșĭ treĭ, ba încă cu marĭ laude: „Chifa, dice, Iacob și Ioan, ceĭ ce eraŭ credutĭ de stâlpĭ". Earășĭ repetă cuvêntul „ceĭ păruțĭ, ceĭ credutĭ" (οἱ δοκοῦντες), nu ca cum ar voi să conteste aceasta, ci luând pe lângă părerea sa și pe a altora, ca și cum ar fi dis: «ceĭ marĭ și însemnațĭ, pe cariĭ toțĭ 'ĭ cunosc și-ĭ aŭ în cugetul lor, aceia 'mĭ sunt marturĭ al celor ce spun, că aceasta s'a părut și luĭ Christos, și iĭ s'aŭ convins din fapte și din chiar propria lor experiență. Pentru care 'mĭ-aŭ dat și dreapta (δεξιάς ἔδωκαν), și nu numaĭ mie, ci și luĭ Barnaba», „Ca ast-feliŭ noĭ să mergem la gințĭ, eară iĭ la ceĭ circumcișĭ". O! câtă înțelepciune, și ce probă incontestabilă de concordanță! Prin aceasta se arată că aceleașĭ vederĭ 'ĭ călăuzaŭ pe toțĭ fără excepțiune, că tuturor li s'aŭ părut a fi nimerit ca aceia să predice Iudeilor, eară el ginților, după cum și dice: „ca noĭ să mergem la gințĭ, eară iĭ la circumcisiune" (αὐτοί δέ εἰς περιτομήν). Vedĭ cum el și aicĭ numesce circumcisiune nu faptul în sine, ci pe Iudeĭ. Când voesce a spune de faptul circumcisiuneĭ, atuncĭ

pune alăturea cuvêntul circumcisiune, ca in pasagiul următoriŭ: „Circumcisiunea folosesce, dacă îndeplinescĭ legea; eară dacă aĭ fost călcătoriŭ de lege, circumcisiunea ta s'a făcut necircumcisiune“ (Romanĭ 2, 25), și earășĭ: „nicĭ circumcisiunea póte ceva, nicĭ necircumcisiunea“ (Galat. 5, 6). Când însĕ prin acest cuvênt numesce pe Iudeĭ și nu faptul în sine, atuncĭ pune în față nu circumcisiunea, ci ginţile, ca antithesă. Ginţile se disting de Iudeĭ, precum și circumcisiunea de necircumcisiune, după cum dice și maĭ sus: „Cel ce a lucrat în Petru spre apostolatul circumcisiuneĭ, a lucrat și în mine la ginţĭ“, și aicĭ earășĭ, că: „noĭ la ginţĭ, eară iĭ la circumcisiune“; așa că prin acest cuvênt nu se înţelege faptul în sine, ci poporul Iudeŭ, spre deosebire de ginţĭ. „Numaĭ ca să ne aducem aminte de ceĭ saracĭ, ceia ce ne-am și silit a face“ (vers. 10). Ce este însĕ ceia ce dice el aicĭ? «In lucrul prediceĭ, dice, am împărţit lumea: eŭ la ginţĭ, eară aceia la Iudeĭ, după părerea luĭ Dumnedeŭ; însĕ pentru îngrijirea saracilor celor dintre Iudeĭ, eŭ prin minè am strîns de pre la alţiĭ pentru dênșiĭ». Dar cine sunt aceĭ saracĭ? Mulţĭ dintre Iudeiĭ din Palestina, cariĭ credusе, eraŭ persecutaţĭ și alungaţĭ, răpindu-li-se tóte averile lor, după cum o invederează prin epistola către Ebreĭ, dicênd: „Căcĭ jefuirea averilor vóstre aţĭ primit-o cu bucurie“ (Ebr. 10, 34); de asemenea scrie și Thesalonicenilor, proclamând bărbăţia lor: „Căcĭ și voĭ aţĭ imitat bisericele luĭ Dumnedeŭ din Iudeea, căcĭ și voĭ aţĭ suferit aceleașĭ de la connaţionaliĭ voștri, după cum și aceia de la Iudeĭ“ (I Thesal. 2, 14). Prin tóte acestea decĭ arată, că nu eraŭ persecutaţĭ

atât de mult credincioşiĭ dintre Eliniĭ de către ceĭ de acest neam, remaşĭ in necredinţă, pe cât eraŭ de persecutaţĭ şi alungaţĭ ceĭ dintre Iudeĭ de către connaţionaliĭ, lor; şi aceasta fiind că naţiunea Ebraică e cea maĭ crudă dintre tóte naţiunile. Pentru aceasta deci el pune mult interes, ca aceĭ saracĭ să se bucure de tótă îngrijirea, pentru care şi Romanilor, ca şi Corinthenilor, li scrie asupra acesteĭ chestiunĭ. Şi nu numaĭ că strînge banĭ, ci chiar el 'ĭ şi duce la destinaţie: „Acum deci plec la Ierusalim, ca să servesc pe sânţi" (Rom. 15, 25), cariĭ aveaŭ necesitate până şi de hrana dilnică. Aceasta o arată şi aicĭ dicênd, că «părêndu-li se lor de a da eŭ ajutoriŭ in casul de faţă, am primit cu mulţemire şi n'am lipsit de la indatorire». Prin tóte acestea probând concordia şi conglăsuirea faţă de dênşiĭ, la urmă se vede silit de a menciona despre conversaţia petrecută în Antiochia între dênsul şi Petru: „Eară când Petru a venit în Antiochia, m'am înpotrivit luĭ pe faţă, pentru că era vrednic de înfruntare. Căcĭ maĭ 'nainte de a veni óre-cariĭ de la Iacob, el mânca cu ginţile, eară după ce aŭ venit, se retrase-se şi se deosebi-se, temêndu-se de ceĭ circumcişĭ" (vers. 11. 12).

Mulţĭ din ceĭ ce citesc acest pasaj în mod superficial, cred că Pavel a acusat atuncĭ pe Petru de ipocrisie; însă nu este aşa, Dómne păzesce! Din contra încă; vom afla aicĭ multă inţelepciune şi din partea luĭ Petru, ca şi din partea luĭ Pavel, multă înţelepciune, dic, ascunsă, spre folosul auditorilor. Maĭ 'ntêiŭ e necesar a spune despre curajul luĭ Petru, cum adecă el în tóte ocasiunele apuca vorba înaintea celor-l-alţĭ apostolĭ. De aceia 'şi-a căpătat şi denumirea de aicĭ, pentru ne-încovoiarea şi statornicia în

credinţă. Când bună-óră aŭ fost întrebaţĭ apostoliĭ de către Christos, el apucând înainte pe cei-l-alţĭ respunde: „Tu escĭ Christos, fiul luĭ Dumnedeŭ celuĭ viŭ“ (Math. 16, 16. 22), când i s-aŭ încredinţat şi cheile împărăţieĭ cerurilor. De asemenea şi în munte se vede singur vorbind, şi când conversa Mântuitoriul despre cruce şi despre mórtea luĭ, pe când toţĭ cei-l-alţĭ tăceaŭ, el dice: „Fie-ţĭ milă de tine“. Cuvintele acestea de şi nu eraŭ resultate din o seriósă meditaţie, totuşĭ isvoraŭ din o dragoste ferbinte. Şi cu un cuvênt peste tot locul 'l vedem pe dênsul maĭ inferbântat ca cei-l-alţĭ şi asvârlindu-se în primejdiĭ. Când bună-óră a vědut că corabia se apropia de mal, fiind trasă de ceĭ-l-alţĭ, el nu a putut răbda ca să nu se ducă pe mare spre corabie. După invierea Domnuluĭ, pe când Iudeiĭ eraŭ ca nebunĭ, ucideaŭ şi căutaŭ pe tóte căile ca să împrăscie şi să desbine pe apostolĭ, el cel ântêiŭ ieşind în faţa tuturor a slobodit vocea şi a dis: că cel răstignit s'a înălţat, şi că este în cerurĭ. Nu este tot una: de a deschide uşa încuiată şi a face început unuĭ lucru, cu aceia de a fi cu curaj după săvêrşirea faptuluĭ. Decĭ, cel ce se expune în faţa uneĭ asemenea primejdiĭ şi in faţa glótelor, cum ar fi putut să fie ipocrit? Cel ce a fost biciuit şi legat, şi totuşĭ n'a trădat nimic din sinceritatea şi curajul ce-l avea, şi aceasta la începutul prediceĭ, în mijlocul metropoleĭ, unde era atâta primejdie, cum ar fi fost posibil, ca după trecere de atâta timp, în Antiochia, unde el a devenit fórte remarcat, unde nu era nicĭ o primejdie şi unde el avea mărturia faptelor, să se teamă de credincioşiĭ dintre Iudeĭ? Cel ce nu s'a temut de Iudeĭ la începutul prediceĭ şi în metropolă, cum după atâta timp, în loc strĕin, să se teamă de câţĭ-va revoltaţĭ dintre dênşiĭ? Decĭ Pavel nu dice aceste cuvinte contra luĭ Petru, ci pornind de la ideia pro-

nunțată deja: „Eară despre ceĭ păruțĭ de maĭ marĭ, și cine eraŭ aceia, nu mĕ interesază“, vorbesce acestea. Dară pentru ca să nu maĭ stăm în nedomerire asupra acestor împrejurărĭ, e absolut necesar de a desvolta causa vorbelor pronunțate. Apostoliĭ, după cum am fost ḑis, permiteaŭ în Ierusalim a se circumcide, fiind-că nu era bine ca fără veste să-ĭ îndepărteze de la lege. Venind, însĕ, în Antiochia nu maĭ observaŭ aceasta, ci trăiaŭ indeferent în mijlocul credincioșilor dintre ginţĭ, ceia ce făcea și Petru. Dară după ce aŭ venit ceĭ din Ierusalim și l-aŭ vĕḑut acolo predicând ast-feliŭ, el a încetat a maĭ predica așa, de teama ca nu cumva aceia să se scandaliseze, și s-a schimbat, iconomisând cu aceasta două lucrurĭ: ântĕiŭ, să nu scandaliseze pe ceĭ dintre Iudeĭ, și al doilea, să procure luĭ Pavel un pretext bine-cuvêntat de dojană. Dacă el, care predica în Ierusalim circumcisiunea, s-ar fi schimbat cu totul venind în Antiochia, creștiniĭ dintre Iudeĭ ar fi creḑut negreșit că a făcut aceasta de frica luĭ Pavel, și discipuliĭ l-ar fi judecat de om fórte ușor, ceia ce nu puțin scandal ar fi putut aduce. Dacă el s-ar fi înpotrivit și ar fi rĕspuns luĭ Pavel, carele de alt-feliŭ scia clar împrejurările, nu ĭ-ar fi procurat o ast feliŭ de bănuială; însĕ el scia bine sensul ideilor luĭ Pavel. De aceia, deci, Pavel admonestează, eară Petru rabdă și tace, ca ast-feliŭ dascalul fiind acusat și tăcênd în fața acusatoriuluĭ, discipuliĭ maĭ ușor să se schimbe. Dacă nu s-ar fi petrecut nimic din tóte acestea, eară Pavel ar fi încurajat, nu ar fi făcut vre-o treabă mare; acum însĕ avênd un motiv puternic de dojană, a bagat maĭ mult gróza în discipuliĭ luĭ Petru. Dacă Petru ar fi contrariat pe Pavel, cu dreptul ar fi putut cineva a-l blama, ca unul ce restórnă planul iconomieĭ; acum, însĕ, acela dojenind și acesta tăcênd, mare frică aŭ luat chreș-

tinii dintre Iudei. Pentru aceia cu multă asprime tratează pe Petru. Și închipuesce-ți cu câtă exactitate usază de cuvênt, dând a înțelege celor înțelepți, că nu din vre-o luptă óre-care provin aceste cuvinte, ci numai avênd în vedere iconomia, despre care am spus. „Eară când Petru a venit, dice, în Antiochia m-am împotrivit lui pe fața, pentru că era vrednic de înfruntare". Nu dice că era vrednic de înfruntat «de către mine», ci de către cei-l-alți. Dacă el cu adevĕrat l-ar fi înfruntat, n'ar fi pregetat a o spune și aceasta. Când dice: „m-am împotrivit lui pe fața", face aici mai mult o figură ritorică. Dacă cu adevĕrat s'ar fi luptat între dênșii, nu ar fi făcut'o aceasta în fața discipulilor, ca să nu-i scandaliseze; acum însĕ a fost prielnică lupta lor pe față. După cum Pavel le-a concedat lor în Ierusalim, astfeliŭ aŭ făcut și ii în Antiochia. Care a fost înfruntarea? „Mai 'nainte de a veni óre-carii de la Iacob" — Petru era dascal in Ierusalim — „mânca cu ginţile, eară dupa ce a venit, se retragea și se osebia de dênșii, temêndu-se de cei circumciși". Dară nu se temea, ca sĕ nu se primejduiască,—pentru-că cel ce nu s'a temut la început, cu atât mai mult nu s-a temut atunci,—ci se temea ca să nu se depărteze de credință. De alt-feliŭ și Pavel dice Corinthenilor: „Mĕ tem ca nu cum-va șerpele ce a amăgit pe Eva, să vĕ corupă cugetele vóstre" (II Corinth. 11, 3.), și către Galateni: „Mĕ tem ca nu cumva în zadar să fi ostenit" (Galat. 4, 11). Nu aveaŭ ii frică de mórte, ci frică de perderea discipulilor, care li sguduia spiritul lor. „In cât și Barnaba s-a ademenit de ipocrisia lor" (Vers. 13). Să nu te miri, dacă numesce această

faptă ipocrisie. Nu voesce să descopere planul, după cum am dis, ca ast-feliŭ aceia să se îndrepte. Și fiind că dênșiĭ eraŭ fórte pironiţĭ la prescripţiunile legeĭ, de aceia numesce faptul ipocrisie. și mustră cu asprime, ca cu acest chip să restórne prejudiciul din rădăcină. Eară Petru ascultând acea mustrare nu respunde nimic, ci se preface că a greșit, ca ast-feliŭ prin dojana adresată luĭ să se îndrepteze ceĭ-l-alţĭ. Dacă Pavel ar fi dojenit pe ceĭ dintre Iudeĭ, aceștia s-ar fi alarmat asupra luĭ și l-ar fi insultat, fiind-că nu aveaŭ mare consideraţie pentru dênsul; acum însĕ vĕdênd pe dascalul lor certat aspru și tăcênd, nu puteaŭ să contradică vorbele luĭ Pavel și nicĭ să-l dispreţuiască.

„Dară când am vĕdut că nu merge drept pe calea adevĕruluĭ“ (Vers. 14). Nicĭ acest cuvênt să nu vĕ tulbure, căcĭ nu-l pronunţă dóră ca să despreţuiască pe Petru, ci characterisază ast-feliŭ vorba, pentru ca ceĭ ce ascultaŭ dojana adresată luĭ Petru să se facă maĭ bunĭ. „Am dis luĭ Petru înaintea tuturor“. Vedĭ cum corecteadă pe alţiĭ? De aceia decĭ a dis în faţa tuturor, ca audind iĭ să se corectede. Dară ce anume aĭ dis? spune-mĭ: „Dacă tu, Iudeŭ fiind, trăescĭ ca ethniciĭ, și nu ca Iudeiĭ, pentru ce forsezĭ pe ginţĭ ca să trăiască ca Iudeiĭ“? de și nu ginţile aŭ fost adimenite de dênsul, ci Iudeiĭ. Dară atuncĭ de ce'l acusĭ de un fapt ce nu s-a întâmplat? de ce nu te adresezĭ celor dintre Iudeĭ, ci ginţilor? și de ce acusi numaĭ pe Petru, pe câtă vreme și cei-l-alţĭ de pe lângă dênsul aŭ făcut pe ipocriţiĭ în casul de faţă? Dară să maĭ vedem încă de ce'l acuză. „Dacă tu, dice, Iudeŭ fiind, trăescĭ ca și ginţile, iară nu ca Iudeiĭ, pentru ce forsezĭ pe ginţĭ să trăiască ca Iudeiĭ“?

Dară ce voesce el să spună? Voesce de sigur ca să facă a nu fi bănuită dojana luĭ. Căcĭ dacă ar fi ḑis «rěŭ facĭ de păzescĭ legea», l-ar fi mustrat ceĭ dintre Iudeĭ, pentru că a îndrăsnil contra dascaluluĭ lor, dară acum când el 'l acusá tocmaĭ din causa discipulilor sěĭ, acelor dintre ginţĭ, ḑic, cu aceasta face a fi bine primit cuvéntul luĭ; şi nu numaĭ cu aceasta, ci şi cu aceia că dojana nu o adresază tuturor, ci numaĭ apostoluluĭ. „Dacă tu, ḑice, Iudeŭ fiind, trăiescĭ ca ethniciĭ, și nu ca Iudeiĭ“, adecă, că numaĭ cât nu ḑice de-a dreptul: «imitaţĭ pe dascalul vostru, căcĭ iată el, Iudeŭ fiind, trăiesce ca şi ginţile». Dară nu o ḑice aceasta, pentru că n'ar fi primit sfatul luĭ, ci sub forma dojaneĭ el dă pe faţă părerea luĭ Petru pentru ginţĭ. Şi earăşĭ, dacă ar fi ḑis: «pentru ce forsezĭ pe ceĭ dintre Iudeĭ, ca să trăiască ca Iudeiĭ» ?... cuvêntul ar fi fost fórte violent; acum insě el nu stă inpotriva discipulilor dintre Iudeĭ, ci înpotriva celor dintre ginţĭ, şi cu chipul acesta corectează pe ceĭ dintěĭ. Dojanele când nu sunt prea aspre şi grele, atuncĭ maĭ cu samă sunt bine primite. Dară apoĭ nicĭ dintre ginţĭ nu ar fi putut nimenĭ să acuse pe Pavel, carele vorbise pentru Iudeĭ. In fine, întregul plan al luĭ Pavel a reuşit. Petru a tăcut şi a primit epitetul de ipocrit şi ipocrisie, pentru ca ast-feliŭ să scape pe Iudeĭ de adevěrata ipocrisie.

Când Pavel ḑice: „Dacă tu Iudeŭ fiind“ de la început vorba se rapórtă la Petru, maĭ departe însě generalisază acest cuvênt, căcĭ prenumerándu-se şi el printre Iudeĭ, ḑice: „Noĭ din fire Iudeĭ, eară nu pĕcătoșĭ“ (vers. 15). Vorbele acestea, pe de-o parte sunt o mângâiere, eară pe de alta se cuprinde în ele şi o dojană pentru Iudeĭ. Aceasta o face el şi altă dată, când altul e inţelesul vorbelor luĭ, de cât acela ce s'ar părea. Romanilor, bună-óră, scriindu-li, ḑice:

„Acum însě plec la Ierusalim, spre a servi pe sânţi“ (Rom. 15, 25—26); de cât nu voiesce el prin aceasta să li spună pentru ce anume se ducea la Ierusalim, ci avea intenţiunea ca să li descepte zelul lor pentru eleimosină. Pentru că dacă ar fi voit să li spună causa, era de ajuns să dică: «mě duc la Ierusalim, ca să servesc pe sânţi», însě el, privesce, ce adaoge: „Căci Macedonia şi Achaia aŭ bine-voit a face contribuţiune pentru săracii sânţilor din Ierusalim. Aŭ bine-voit iĭ, şi li sunt datorĭ“. Şi earăşĭ: „Căcĭ dacă ginţile s'aŭ împărtăşit de cele spirituale ale lor, sunt datóre a li servi lor şi în cele corporale“. Privesce, cum şi aicĭ liniştesce gândurile Iudeilor, construind frasa într'un mod atât de înţelept. „Noĭ, dice, din fire Iudeĭ, eară nu pĕcătoşĭ“. Privesce, cu câtă autoritate vorbesce. Dară cine sunt óre „Iudeiĭ din fire“? Nu proseliţiĭ, ci ceĭ crescuţĭ în lege din frageda copilărie, cariĭ părăsind viaţa de maĭ 'nainte, s'aŭ refugiat la credinţa în Christos. „Sciind că omul nu se îndreptează din fapte de ale legeĭ, ci prin credinţa în Iisus Christos; şi noĭ am credut în Iisus Christos“. Observă şi aicĭ cu câtă siguranţă vorbesce. «Nu am părăsit legea, dice, ca fiind rea, ci pentru că era neputinciósă şi slabă; căcĭ dacă ea nu procură justificarea, apoĭ circumcisiunea e de prisos». Aicĭ nu spune de cât atâta; maĭ departe însě arată, că nu numaĭ e de prisos, ci chiar e primejdiósă. Să se observe şi aceasta, că pe când la început dice: „Nu se îndreptează omul din faptele legeĭ“, cu cât inaintează, vorbesce tot maĭ apăsat. „Eară daca căutând să ne îndreptăm în Christos,

ne-am aflat pĕcătoşĭ, óre Christos a fost serv al pĕcatuluĭ?“ «Dacă credinţa in el, ḑice, nu are putere de a îndrepta, ci este necesar earăşĭ a ne ocupa de lege, atuncĭ noĭ ceĭ ce am părăsit legea pentru Christos şi nu ne justificăm, ci suntem condemnaţi, vom găsi causa condemnăreĭ în el, pentru care părăsind legea, am alergat la credinţă». Aĭ vĕḑut cât de departe a întins el vorba şi cu câtă putere s'a luptat? «Dacă, ḑice, nu trebue a părăsi legea, am părăsit-o pentru Christos însĕ, de care vom fi judecaţĭ». Dară de ce spuĭ acestea luĭ Petru şi-l mângăĭ, pe când el le cunósce maĭ exact ca toţĭ ceĭ-l-altĭ? Nu óre luĭ ĭ-a arătat Dumneḑeŭ, că nu trebuie a judeca pe cel necircumcis? Nu el óre, vorbind către Iudeĭ asupra acestor lucrurĭ, s'a împotrivit cu curaj în această chestiune? Nu el a trimis din Ierusalim ordine desluşite în această privinţă? Dară Pavel nu ḑice acestea ca să corecteze pe Petru; se părea numaĭ că vorba era adresată luĭ, în realitate însĕ el critica pe discipulĭ. Şi acestea le ḑice el nu către Ga'atenĭ, ci către ceĭ ce suferiaŭ de aceiaşĭ bólă ca şi dênşiĭ. Căcĭ dacă acum de şi póte mulţĭ nu se maĭ circumcid, însĕ postesc, saŭ păzesc Sâmbetele, le practică acestea cu dênşiĭ împreună, şi ast-feliŭ se sustrag singurĭ de sub Char. Dacă pe ceĭ ce fac us de circumcisiune numaĭ, Christos cu nimic nu li va folosi, când vor maĭ adaoge încă şi postul şi ţinerea Sâmbetelor, şi ast-feliŭ în loc de una vor păzi douĕ poruncĭ, bagă bine sama primejdia, care cu timpul va deveni şi maĭ deficilă. Aceia păzaŭ la început tóte cele ordonate de lege, fiind că exista pe atuncĭ şi cetatea Ierusalimuluĭ, şi templul, şi în fine tóte cele-l-alte; aceştia însĕ, vĕḑênd şi pedeapsa pe care aŭ primit-o Iudeiĭ, şi distrugerea cetăţeĭ, cum şi altele multe, ce îndreptare vor avea păzind legea, in timp ce chiar Iudeiĭ nu pot face aceasta, de şi ar voi mult? Te-aĭ îmbrăcat în

Christos, și te-aĭ făcut membru al stăpênuluĭ, te-aĭ înscris cetățan al cetățeĭ ceĭ de sus, și tu încă te tîrăscĭ pe lângă lege? Și cum e posibil ca tu să te bucurĭ de împĕrăția cea de sus? Ascultă pe Pavel, care dice, că prin păzirea legeĭ se réstórnă evanghelia. Și de veĭ voi, află modul cum se întâmplă aceasta, și atuncĭ înfricoșază-te și fugĭ de prăpastie. Pentru ce dară păzescĭ Sâmbăta și postescĭ cu aceia? Pentru că 'ți-a fost frică de lege și de litera eĭ? dară nu te-aĭ fi temut a părăsi legea, dacă nu aĭ fi disprețuit credința, considerând-o de slabă și neputinciósă de a mântui prin ea însĕșĭ. Dacă te temĭ de nu veĭ păzi Sâmbăta, e cert că te temĭ de lege, pe care o credĭ că încă stăpânesce. Dacă este earășĭ necesitate de lege, apoĭ nu numaĭ de o parte a eĭ, nicĭ numaĭ de o singură poruncă, ci e necesitate de legea întreagă. Dară dacă e trebuință de întreaga lege, apoĭ câte puțin s'a sustras ideea justificăreĭ prin credință. Dacă păzescĭ Sâmbetele, de ce nu te și circumcidĭ? Dacă te circumcidĭ, de ce să nu și sacrificĭ? Dacă trebuie a păzi, apoĭ întreaga lege trebue să o păzescĭ, și dacă nu trebue a păzi legea întreagă, apoĭ nicĭ o parte din ea numaĭ. Dacă te înfricoșezĭ pentru călcarea uneĭ părțĭ și te temĭ ca nu cumva să fiĭ condamnat ca călcătoriŭ, cu cât maĭ mult trebuie ca să te temĭ pentru călcarea legeĭ întregĭ. Dară dacă contravenind legeĭ întregĭ, nu pedepsesce, e cert că nicĭ când se contravine uneĭ părțĭ din lege nu pedepsesce. Dacă e necesar a păzi întreaga lege, e necesar și de a nu asculta pe Christos, saŭ că ascultând pe Christos, ne vom face călcătorĭ de lege. Decĭ dacă trebuie a o păzi — ceĭ ce nu o păzesc sunt călcătorĭ de lege—negreșit că causa acesteĭ călcărĭ din partea nóstrĕ este Christos. El este care a desființat legea asupra acestor prescripțiunĭ, și a ordonat a o desființa.

Vedĭ ce făceaŭ ceĭ ce Iudaizaŭ? Pe Christos,—cau-

sa justificăreĭ nóstre,—pe acesta 'l declară de causa pĕcatuluĭ, după cum dice și Pavel: „Decĭ Christos este servitor pĕcatuluĭ"? Apoĭ fiind-că a intins vorba până la absurditate, nicĭ că a maĭ fost nevoe pe urmă de contradicere, ci s a mulțemit numaĭ cu negarea: „Să nu fie". Fața de ideile impertinente și nerușinate nicĭ că e nevoe macar de a respunde cu vorbe, ci ajunge numaĭ de a tăgădui. „Căcĭ dacă zidesc earășĭ ceia ce am dărâmat, singur mĕ arat de călcătoriŭ al legeĭ" (Vers. 18). Privesce înțelepciunea luĭ Pavel! Aceia voiaŭ a arăta că cel ce nu păzesce legea, este călcătoriŭ; el însĕ a întors cuvêntul cu totul din contra, probând că cel ce păzesce legea este călcătoriŭ, și nu numaĭ al credințeĭ ci chiar și al legeĭ. „Dacă zidesc earășĭ ceia ce am dărămat", adecă legea. Ceia ce dice, așa și este. «Legea a contenit; eară aceasta am mărturisit'o prin faptul că am părăsit'o, și ne-am refugiat la mântuirea prin credință. Dacă decĭ ne certăm acum spre a stabili legea, chiar eĭ (legeĭ) ne facem călcătorĭ, pentru că ne certăm de a ținea aceia ce Dumnedeŭ a desființat». Apoĭ arată și modul cum s'a desființat. „Căcĭ eŭ prin lege am murit legeĭ", (vers. 19). Acest pasaj are un îndoit aspect. Saŭ că vorbesce aicĭ de legea Charuluĭ, pentru că obicĭnuesce și aceasta a o numi lege, cum bună-óră: „Căcĭ legea spirituluĭ viețiĭ m-a eliberat... etc." (Rom. 8, 2). saŭ că vorbesce de legea veche, arătând că prin înseșĭ această lege a murit legeĭ, adică că chiar această lege «m-a povățuit de a nu-ĭ maĭ da nicĭ o atențiune, și dacă ĭ-așĭ da atențiune, așĭ călca-o» Cum și în ce mod? Moisi dice: „Profet va ridica voé Domnul Dumnedeŭ dintre frațiĭ voștri, ca

și mine; pe acela să-l ascultați“ (Deut. 18, 15), vorbind de Christos; așa că ceĭ ce nu ascultă de dênsul, contravin legeĭ. Maĭ putem înțelege și în alt mod vorbele: „prin lege am murit legeĭ“. In adevĕr, legea porunceșce a îndeplini tóte cele scrise în ea, eară pe cel ce nu ascultă 'l pedepsesce; decĭ cum nimenĭ nu a împlinit legea, toțĭ am murit prin ea. Privesce cum și aicĭ el cu cumpătare atacă legea; nu dice: legea a murit pentru mine, ci „eŭ am murit legeĭ“. Ceia ce dice, așa și este. «Precum celuĭ mort nu i se póte pretinde de a se supune poruncilor legeĭ, tot așa nu mi se póte pretinde și mie, celuĭ ce am murit și m-am eliberat de blestemul eĭ. Decĭ să nu se ordone celuĭ mort, pe care l-a omorît legea, nu numaĭ corporalminte, ci și spiritualminte, prin care a întrat în lume mórtea corporală» Cum că aceasta o dice, o a invederat prin cele ce urmeadă: „Ca să viez luĭ Dumnedeŭ, dice, m-am restignit împreună cu Christos“ (Vers. 20). Decĭ fiind-că a dis: „am murit“, ca să nu-ĭ spună cineva: dară cum de trăiescĭ?, a adaos și causa vieții și a arătat că pe de-o-parte legea l-a omorît fiind viŭ, eară pe de alta că mort, cum era, Christos luându-l l-a înviat prin mórtea luĭ, și prin mórte a dăruit lumeĭ viață. Această viață el o numesce nemuritóre, pentru că aceasta probează vorbele: „ca să viez luĭ Dumnedeŭ“ și „împreună cu Christos m-am rĕstignit“. Dară cum dicĭ, că cel ce este viŭ și respiră încă, s'a restignit împreună cu el? Că Christos s-a restignit, e cert; dară tu cum te-aĭ restignit, și trăiescĭ încă? Privesce cu câtă înțelepciune explică el și aceasta, căcĭ dice: „Viez, dice nu eŭ, ci viează în mine Christos“. Când el dice,

„M-am rěstignit împreună cu Christos“, face alusiune la botez, eară când dice: „viez nu eŭ“, dă a înțelege viața după botez, prin care ni se mortifică tóte mădulărele.

„Viază în mine Christos“, adecă nimic nu fac din acelea pe care Christos nu le voesce. După cum prin cuvêntul mórte el nu înțelege mórtea comună, ci mórtea de pěcate, ast-feliŭ și viața o înțelege ca scăpare de pěcate. «Nu e posibil în alt mod a via luĭ Dumnedeŭ, de cât numaĭ mort cu pěcatul. Precum Christos a răbdat mórtea corporală, așa și eŭ am suferit mórtea pěcatuluĭ». „Omorîțĭ decĭ membrele vóstre cele de pe pămênt, care sunt: curvia, necurățenia, precurvia“ (Colloseni 3, 5), și earășĭ: „Omul nostru cel vechiŭ s-a restignit“ (Rom. 6, 6.), ceia ce s-a făcut prin baea nenascereĭ. După aceasta apoĭ dacă remâĭ mort cu păcatul, viezĭ luĭ Dumnedeŭ; dară dacă earășĭ învieză cu pěcatul, ți-aĭ vătămat viața. Pavel însă nu a făcut așa, ci a remas mort cu totul. «De viez, dice, luĭ Dumnedeŭ, o altă viață, de cât acea din lege, am murit legeĭ, și nu maĭ pot păzi nimic din ale legeĭ».

Privesce acum și curățenia vieţeĭ luĭ, și admiră acel fericit suflet. El nu dice: viez eŭ, ci „viază în mine Christos“. Cine ar putea să scótă o ast-feliŭ de voce? Fiind-că el s-a dat supus luĭ Christos, căcĭ a îndepărtat tóte cele lumescĭ, și totul făcea după voința aceluia, nu a dis: viez în Christos, ci maĭ mult încă: „viază în mine Christos“. Precum pěcatul, când stapânesce, el este care viază și pórtă spiritul unde voesce, ast-feliŭ și când el este mort, tóte cele plăcute luĭ Christos se îndeplinesc; așa că o ast-feliŭ de vieață nicĭ nu maĭ este pământeascǎ, fiind-că el este acel ce viază în noĭ, lucrează și stă-

pênesce. Find-că dicea: „m-am restignit împreună cu el“, și „nu maĭ viez eŭ“, ci am murit, ceia ce multora li se părea neprobabil, adauge: „Dacă acum viez în corp, viez prin credința în fiul luĭ Dumnedeŭ“. «Și acestea, dice, sunt cu privire la viața intelectuală; eară dacă 'mi-ar examina cineva și viața sensuală, ar găsi că și aceasta o datoresc credinței în Christos. Pe cât eram vrednic de cea maĭ mare pedeapsă pe când mě aflam în viața veche și sub lege, și de mult încă așĭ fi fost perdut, căcĭ: „Toțĭ aŭ pěcătuit și sunt lipsițĭ de slava luĭ Dumnedeŭ“ (Rom. 3, 23); fiind-că toțĭ eram sub hotărîre, și de aceia toțĭ aŭ murit, dacă nu în realitate, cel puțin în hotărîre, pe atâta acum, când a venit Christos și s-a predat pe sine morțiĭ, de la care ne-a smult pe toțĭ, sunt vrednic de mângâiere». Ast-feliŭ că: „Dacă acum viez în corp, prin credință viez“, adecă, prin credința în el. Find-că dacă nu era așa, nimic n-ar fi împedecat de a fi nimicițĭ cu toțiĭ, după cum s-a întâmplat la potop. Înse presența luĭ Christos dămolind urgia luĭ Dumnedeŭ, a făcut ca să viețuim prin credință. Cum că aceasta dice, ascultă cele ce urmează. Dicênd el că: „Dacă acum viez în corp, viez prin credință“, adauge: „în fiul luĭ Dumnedeŭ, care m-a iubit și s-a dat pe sine pentru mine“. Dară ce facĭ, Pavele, de usurpezĭ un fapt comun. săvêrșit pentru lumea întreagă, și ți-l însușescĭ ca propriŭ al těŭ? Nu aĭ dis: celuĭ ce ne-a iubit pe noĭ, ci „Celuĭ ce m-a iubit pe mine“, și cu tóte acestea evanghelistul dice: „Așa a iubit Dumnedeŭ lumea“, (Ión 3, 16), și chiar tu însu-țĭ dicĭ: „Carele n'a cruțat nicĭ pe propri-

ul sĕŭ fiŭ, ci l-a dat pe dênsul“ nu numaĭ pentru tine, ci „pentru toțı“ (Rom. 8, 32), și earășĭ în alt loc ḑicĭ: „ca să-șĭ pregătească luĭ popor ales“ (Tit. 2. 14).Decĭ ce este ceia ce el ḑice aicĭ? Pricepênd descurajarea natureĭ omenescĭ, cum și îngrijirea nepovestită a luĭ Christos, de ce anume ĭ-a scapat și ce li-a dăruit, și fiind aprins de dorul de el, vorbesce ast-feliŭ, ceia ce de alt-feliŭ făceaŭ și profețiĭ, căcĭ și iĭ ’șĭ însușiau de multe orĭ pe Dumneḑeŭ ca al lor propriŭ, precum: „Dumneḑeul meŭ, Dumneḑeul meŭ, cătră tine mânec“ (Psalm. 63, 1). Afară de aceasta el maĭ arată prin cuvintele de maĭ sus, că fie-care dintre noĭ datorim atâta recunoscință și mulțemire luĭ Christos, câtă ar datora dacă ar fi venit numaĭ pentru el. Nu s-ar fi dat în laturĭ de a arăta chiar pentru unul numaĭ o ast-feliŭ de iconomie, pentru că într’atâta iubesce el pe fie-care om, întru cât ar iubi lumea întreagă. Sacrificiul luĭ s’a proadus pentru întreaga natură, fiind suficient de a elibera pe toțĭ; însă ceĭ ce fac us de bine-facerea luĭ, numaĭ aceia sunt adevĕrațiĭ credincioșĭ. Și cu tóte acestea el nu s’a dat în laturĭ de la această iconomie, de a chema, adecă, la sine pe toțĭ fără osebire. Precum cina din evanghelie a fost pregătită pentru toțĭ, eară dacă nu aŭ voit ceĭ chemațĭ să vină, el n-a strîns bucatele de pe masă, ci a chemat pe alțiĭ, așa a făcut și în casul de față. Și oaea cea rătăcită, dintre cele nouă-ḑecĭ și nouă, una singură era, și totușĭ n-a dispreţuit’o. Despre acest fapt discutând Pavel altă-dată cu Iudeiĭ face alusiune la dênsul și ḑice: „Dară ce, și dacă nu aŭ creḑut óre-cariĭ? nu cumva óre necredința lor va nimici credința luĭ Dumneḑeŭ? să nu fie! Fie Dumneḑeŭ adevĕrat, și tot omul mincinos“

(Rom, 3, 3. 4). «Decĭ el te-a iubit pe tine ast-feliŭ, în cât s-a predat pe sine, şi tu care nu aveaĭ nicĭ o speranţă de mântuire aĭ fost adus la o ast-feliŭ de viaţă; şi acum după atâtea bunătăţĭ ce aĭ primit, te întorcĭ earăşĭ la cele vechĭ»? După ce decĭ a expus precis cele isvorâte din raţionament, la urmă declară cu voce puternică, şi ḑice: „Nu desfiinţez charul luĭ Dumneḑeŭ" (Vers. 21). Audă aceasta ceĭ ce Iudaisează şi daŭ atenţiune încă şi acum legeĭ, căcĭ către dênşiĭ vorbesce el acestea. „Căcĭ dacă îndreptarea este prin lege, atuncĭ Christos a murit în zadar". Ce póte fi maĭ grozav ca pĕcatul acesta? Ce póte fi maĭ ruşinos de cât asemenea vorbe? Dacă decĭ Christos a murit, e cert că legea nu avea puterea de a ne îndrepta; dară dacă legea ne îndreaptă, mórtea luĭ Christos a fost prisoselnică. Şi cum s-ar putea aceasta, când faptul întrupăreĭ luĭ Christos întrece orĭ-ce raţionament omenesc, şi inspiră atâta frică? când misterul acesta negrăit, pe care Profeţiĭ l-aŭ dorit, Patriarchiĭ l-aŭ preḑis, ingeriĭ se spăĭmântaŭ vĕḑênd—misteriŭ ce aŭ fost mărturisit de toţĭ ca culmea îngrijireĭ luĭ Dumneḑeŭ pentru neamul omenesc,—cum s-ar putea, ḑic, ca să se spună că acest misteriŭ s-a făcut în zadar şi fără scop? Inţelegênd el decĭ exageraţia absurdităţeĭ, dacă s-ar ḑice de cineva că asemenea fapt a fost de prisos,—căcĭ aceasta resulta din cele ce iĭ făceaŭ,—întrebuinţază vorbe fórte aspre asupra lor, şi ḑice:

„O Galatenĭ fără de minte! Dară cine v-a fermecat pe voĭ, ca să nu ascultaţĭ de adevĕr; pe voĭ în ochiĭ cărora Iisus Christos a fost descris aşa, ca cum ar fi fost rĕstignit printre voĭ?" (Capit. 3, 1). De aicĭ el trece în alt capitul. In cele dintêĭ el a aratat, că nu era apostol

de la ómenĭ, și nicĭ prin ómenĭ, și nicĭ că a avut nevoe de învățĕtura apostolilor; aicĭ însĕ dându-se pe sine de dascal demn de credință, vorbesce cu maĭ multă îndrăsneală și face comparațiune între credință și lege. La începutul epistoleĭ el ḑice: „Mĕ mir că așa de curând vĕ abatețĭ", eară aicĭ ḑice: „O Galatenĭ fără de minte". De sigur că era mult indignat contra lor, fiind-că după ce s'a justificat asupra atitudineĭ sale, indignarea luĭ a isbucnit cu tótă puterea și cu dovada cerută. Dacă 'ĭ numesce lipsițĭ de minte, să nu te mirĭ, căcĭ nu face aceasta ca călcătoriŭ al legeĭ și al luĭ Christos, care ordonă de a nu ḑice frateluĭ „nebune", ci maĭ ales încă ca aprig păzitoriŭ al acesteĭ ordinațiunĭ. Nu se ḑice numaĭ: cel ce numesce pe fratele seŭ nebun, ci cel ce „fără causă" 'l numesce așa. Dară óre, care din iĭ ar fi meritat maĭ după dreptate această denumire, de cât ceĭ ce în urma atâtor împrejurărĭ, ca și cum nimic nu s'ar fi petrecut, s-aŭ dedat faptelor de maĭ 'nainte? Dacă, decĭ, numescĭ pe Pavel din această causă insultătoriŭ, apoĭ și pe Petru 'l veĭ numi omorîtoriul luĭ Anania și al Sapfireĭ. Decĭ dacă a ḑice asemenea vorbe este o nebunie, cu atât maĭ mult în casul de față. Tu însă judecă, că el nu usează de la început de această asprime, ci după dojanele ce le-a dat, așa că iĭ primiaŭ acum certarea nu de la dênsul direct, ci de la înseșĭ probele culpabilitățeĭ lor. Căcĭ numaĭ după ce a arătat cum iĭ îndepărtează credința, eară mórtea luĭ Christos o considerau de prisos, adauge și certarea lor, și încă nu după cât meritaŭ, căcĭ eraŭ vrednicĭ de cuvinte încă și maĭ aspre. Privesce acum cum din capul loculuĭ el se dămolesce, de și atacase. Nu ḑice: cine v-a amăgit? saŭ cine a abusat de voĭ? saŭ cine v-a înăucit? ci: „cine v-a fermecat?" ceia ce înseamnă o ad-

monestare demnă de laude. Aceasta probează că ceia ce iĭ făceaŭ maĭ 'nainte era vrednic de invidiat, dară că faptul săvêrşit acuma era bântuirea diavoluluĭ, ce mugea înfricoşat pentru fericirea lor. Când audi aicĭ de invidie, cum şi în evanghelie de ochiŭ viclean, ceia ce însamnă acelaşĭ lucru, să nu credĭ cum că razele optice ale ochilor sunt acele ce vatămă pe ceĭ ce privesc. Nu póte fi rĕŭ ochiul în sine, ci aicĭ Christos ast-feliŭ numesce invidia. Acţiunea ochilor este de a vedea lucrurile aşa cum sunt; însĕ a vedea ceva cu invidie, provine dintr'o intenţiune lăuntrică coruptă. Fiind-că prin acest simţ intră în spiritul nostru forma lucrurilor vĕdute; fiind că în cele maĭ multe casurĭ invidia să zimislesce din causa bogăţieĭ, şi fiind că bogăţia se vede cu ochiĭ ceştĭ trupescĭ, deasemenea şi stăpêniile, apoĭ din această causă a numit ochiŭ viclean şi invidios nu ochiul în sine, ci pe acela ce privesce cu invidie şi viclenie. Dicênd el: „cine v-a fermecat ?", arată că iĭ o fac aceasta, nu ca cum s'ar îngriji ca să complecteze lipsurile (defectele) ce le aveaŭ, ci ciuntind încă autoritatea fiinţeĭ supreme. Pentru că acţiunea invidieĭ e nu de a complecta defectele, ci chiar de a sustrage ceva din cele complecte, şi a vătăma întregul. Acestea le dice, nu ca cum invidia ar avea vre-o putere prin sine însĕ-şĭ, ci ca să probeze, că ceĭ ce vineaŭ şi învăţaŭ în acest sens, o făceaŭ aceasta din invidie. „In ochiĭ cărora Iisus Christos a fost descris aşa, ca cum ar fi fost restignit printre voĭ". Şi cu tóte acestea el a fost restignit nu în ţara Galatenilor, ci în Ierusalim. Cum decĭ dice: „printre voĭ"? Arată prin aceasta puterea credinţeĭ, care póte să vadă şi de departe. De alt-feliŭ nicĭ că dice: s-a restignit, ci „a fost descris aşa, ca cum

ar fi fost restignit", arătând că cu ochiĭ credinţeĭ aŭ vĕḑut maĭ exact chiar, de cât unia din ceĭ ce aŭ privit faptul fiind presenţĭ. Mulţĭ din aceia privind, nu s-aŭ folosit cu nimic; aceştia, însĕ, nu aŭ vĕḑut cu ochiĭ trupescĭ, dară prin credinţă aŭ vĕḑut maĭ exact. Acestea le ḑice şi certându-ĭ în acelaşĭ timp, şi lăudându-ĭ; lăudându-ĭ pentru că aŭ primit faptul cu atâta convingere; certându-ĭ însĕ, pentru că pe cel ce l-aŭ vĕḑut gol pentru dênşiĭ, restignit, insultat, batjocorit, adăpat cu oţet, acusat de tălharĭ, impuns cu suliţa in cóstă,—căcĭ aceasta invederează prin cuvintele: „a fost descris ca cum s-ar fi restignit",—pe acela părăsindu-l, aŭ alergat earăşĭ la lege, neruşinându-se macar de patimile luĭ. Tu, însĕ, gândesce-te şi la aceasta, cum el pretutindenea, lăsând la o parte şi ceriul, şi pământul, şi marea, şi tóte cele-l-alte, predică numaĭ puterea luĭ Christos, purtênd peste tot locul crucea luĭ. Aceasta era maĭ cu samă principalul îngrijireĭ luĭ pentru noĭ.

„Aceasta numaĭ voiesc să aflu de la voĭ: Prin fapte de a le legeĭ a-ţĭ primit spiritul, saŭ prin auḑirea credinţeĭ"? (Vers. 2.). «Fiind-că nu pricepeţĭ cuvintele lungĭ, ḑice, şi nicĭ nu voiţĭ să observaţĭ cu scumpătate măreţia iconomieĭ, eŭ voiesc a vĕ convinge prin o vorbă scurtă şi prin o probă imediată, de vreme ce véd din parte-vĕ cea maĭ mare nerecunoscinţă». Maĭ sus, din cele spuse, a convins pe Petru, aicĭ însĕ se ridică asupra lor şi li pune in faţă nu împrejurărĭ petrecute aiurea, ci de acelea petrecute chiar printre dênşiĭ; proba o scóte nu numaĭ din cele date lor in comun, ci şi din cele chărăzite lor în particular. Pentru care şi ḑice: „Aceasta numaĭ voiesc să aflu de la voĭ: prin fapte de a le legeĭ a-ţĭ primit spiritul saŭ

prin audirea credinței"? «A-ți primit spiritul sânt, dice, a-ți săvêrșit minuni și semne multe, înviind morții, vindecând pe cei leproși, profetizând și vorbind în limbi străine. Dară óre această putere v-a dat'o legea? Dară mai 'nainte nimic n-ați făcut din acestea. Așa dară credința v-a dat aceastǎ putere? Apoi atunci nu este óre cea mai mare nebunie, ca voi care v-ați învrednicit de atâta binefacere de la credință, să o lasați și earăși să vě re'ntórceți la lege, care nu v-a procurat nimic din acestea»? „Așa de fără de minte sunteți? începênd în spirit, acum în corp sfârșiți?" Earăși la timp întrebuințază dojana. «Trebuia, dice, ca cu trecerea timpului cel puțin, să fi primit vre-un adaos la credința vóstrě, dară voi nu numai că n-ați progresat, ci încă v-ați re'ntors la cele de mai 'nainte. Cei cari încep de la lucruri mici, cu trecerea timpului se ridică și la mai mari; voi, însě, începênd de la cele mari, a-ți ajuns la cele mici. Deci dacă a-ți început de la cele corporale, trebuia să inaintați la cele spirituale, însě acum voi începênd de la cele spirituale, a-ți poposit la cele corporale. A face minuni, e ceva spiritual; eară a se circumcide, e ceva corporal. Voi după minuni a-ți ajuns la circumcisiune; după ce v-ați folosit de adevěr, a-ți îmbrățoșat tipurile; după ce a-ți privit sórele, acum căutați sfeșnicul; după ce v-ați hrănit cu bucate vîrtóse, a-ți alergat la lapte». El nu dice: a-ți ajuns în corp, ci „acum în corp sfârșiți"? arătând prin aceasta, că acei amăgitori ai lor punênd mâna pe ii, i-aŭ îmbucățit ca și nutrețul ce se dă animalelor, și i-aŭ adus la aceia, de a suferi tot ceia ce dênșii voiaŭ; întocmai ca si cum cineva dintre generalii cei mai renumiți, după multe biruinți și trofee se dă pe sine de desertoriŭ și presintă corpul lui celor ce voiesc a-l tatua (puncta) „Atâtea a-ți

suferit în zadar? dacă și în zadar“. Aceasta e cu mult maĭ atingătoriŭ ca cele dinainte. Amintirea minunilor nu ar fi putut avea atâta înrîurire asupra lor, ca aratarea luptelor și rĕbdarea în patimile ce iĭ le-aŭ suferit pentru Christos. «De tóte aceste, ḑice, ce le a-ţĭ suferit, aceia voiesc a vĕ păgubi, și a vĕ răpi cununa». Apoĭ ca nu cumva să li sguduie spiritul, și să li se slăbească córda simţitóre, nu a maĭ asceptat hotărîrea, ci adauge: „dacă și în zadar“. «De a-ţĭ fi voit, ḑice, sĕ vĕ treziţĭ și să vĕ reculegeţĭ aceasta nu ar fi fost în zadar». Unde sunt acum ceĭ ce contraḑic și resping pocăinţa? Iată că aceștia și spirit aŭ primit, și minunĭ aŭ făcut, și mărturisitorĭ aĭ credinţeĭ s-aŭ făcut, miĭ de primejdiĭ și de persecuţiunĭ suferind pentru Christos, și cu tóte acestea, după atâtea succese iĭ aŭ căḑut din char. Dară, ḑice el, de voiţĭ puteţĭ să vĕ reculegeţĭ și să recapataţĭ ceia ce aţĭ perdut. „Decĭ cel ce vĕ acordă spiritul, și lucrează minunĭ printre voĭ, din faptele legeĭ óre, saŭ din auḑul credinţeĭ lucrează“? «Dacă decĭ v-aţĭ invrednicit de atâta dar, și a-ţĭ săvêrșit atâtea minunĭ, óre vi s'a acordat aceasta pentru că aţĭ păzit legea, saŭ pentru cá aţĭ păzit credinţa? E cert că pentru că aţĭ păzit credinţa. Fiind-că aceia tóte le resturnaŭ pe dos și trîmbiţaŭ ḑicênd că credinţa nu are putere, dacă legea nu e în vigóre, el arată contrariul: că ne-adăogându-se nimic din poruncile legeĭ, numaĭ atuncĭ va folosi credinţa. «Credinţa numaĭ atuncĭ, ḑice, are putere, când nu i se vor adăoga cele ale legeĭ». „Câţĭ voiţĭ a vĕ îndreptaţi prin lege, ḑice, aţĭ căḑut din char“ (Galat 5, 4.). De cât aceasta o ḑice el maĭ la vale, când usază și de maĭ mult curaj, avênd și ocasia bine venită, din cele deja demonstrate, pe când aicĭ

el 'şĭ prepară motivul din faptele petrecute. «Când, dice, nu daţĭ atenţiune legeĭ, ci credinţeĭ, atuncĭ aţĭ primit spiritul, şi aţĭ săvêrşit minunĭ».

Apoĭ fiind-că era vorba de lege, el duce chestiunea pe un alt teren mult maĭ îndrăsneţ, aducênd la mijloc pe Abraam, şi dicênd: „Precum Abraam a credut luĭ Dumnedeŭ şi i s'a socotit luĭ spre dreptate" (Vers. 6). «De sigur, dice el, că puterea credinţeĭ se învederează şi din minunile făcute de voĭ; dară de voiţĭ, eŭ mĕ voiŭ încerca a vĕ convinge şi din exemple vechĭ». Şi fiind-că multă vorbă se făcea de către dênşiĭ pentru Abraam, 'l aduce şi pe acesta la mijloc, şi arată că şi el s'a justificat prin credinţă. Dară dacă s-a justificat prin credinţă cel maĭ 'nainte de char, de şi in fapte era de admirat, cu atât maĭ mult ne vom justifica noĭ. Cu ce a fost vătămat acela, dacă nu a fost sub lege? Cu nmic; ci credinţa-ĭ-a fost suficientă spre justificarea luĭ. Atuncĭ dice, nu era legea. Dară nicĭ acum nu maĭ este lege, precum nu era nicĭ atuncĭ. De aceia el combătând necesitatea legeĭ, pentru ca să nu primească vre-o objecţiune, introduce la mijloc pe Abraam, justificat maĭ 'nainte de lege. Precum atuncĭ legea nu era dată, ast-feliŭ şi acum, fiind dată, a contenit cu desăvêrşire, a fost suspendată. Apoĭ de vreme ce cugetaŭ lucrurĭ marĭ despre dênşiĭ, fiind că eraŭ născuţĭ din Abraam, şi se temeaŭ ca nu cumva părăsind legea să se înstrăineze de înrudirea cu el, şi aceasta teamă o nimicesce Pavel, arătând că maĭ ales înrudirea cu dênsul o lucrează credinţa. Această idee maĭ clar o desfăşură în epistola cătră Romanĭ; însĕ nu maĭ puţin o clarifică şi aicĭ, dicênd: „Să sciţĭ dară că ceĭ din credinţă, aceia sunt fiiĭ luĭ Abraam" (Vers. 7), eară aceasta o certifică cu mărturie din vechime: „Căcĭ prevĕdênd, dice, scrip-

tura că Dumnedeŭ prin credinţă va îndrepta pe ginţĭ, a prevestit luĭ Abraam: că prin tine se vor bine-cuvênta tóte naţiunile." (Vers. 8). Decĭ, dacă fiĭ aĭ luĭ Abraam nu sunt aceĭ ce aŭ înrudire naturală cu dênsul. ci aceĭ ce imitează credinţa luĭ,—căcĭ aceasta invederează: „prin tine se vor bine-cuvênta tóte naţiunile",—e cert că el 'ĭ întroduce în această nemurire.

Dară prin aceste cuvinte el maĭ arată şi alt fapt destul de însemnat. Fiind-că iĭ făceaŭ mult vuet şi diceaŭ că legea e maĭ veche de cât credinţa, şi că credinţa a venit în urma legeĭ, el li restórnă şi această născocire, probând că credinţa e maĭ veche de cât legea, ceia ce e cert prin faptul cu Abraam, care s-a îndreptăţit maĭ 'nainte de arătarea legeĭ. Arată tot-o-dată că şi cele petrecute acum s-aŭ făcut în urma profeţiilor. „Prevĕdênd, dice, scriptura că Dumnedeŭ va îndrepta ginţile prin credinţă", eară nu prin lege, „a prevestit luĭ Abraam". Dară ce este aceasta? «Aceasta însamnă, dice, că chiar el care a dat legea, maĭ 'nainte încă de a da legea a hotărît ca ginţile să se justifice prin credinţă». Şi nu dice: a descoperit, ci „a prevestit", pentru ca să afli că şi Patriarchul s-a bucurat de modul acesta de justificare, şi dorea mult ca să se realiseze. Dară fiind-că iĭ maĭ eraŭ stăpâniţĭ şi de o altă frică, căcĭ s-a fost scris: „Blestemat este tot cel ce nu va împlini tóte cele scrise în cartea legeĭ aceştia, şi nicĭ nu le va face" (Deuter. 27 26), de aceia li împrăscie şi această frică, întorcênd raţionamentul invers şi probând, că nu numaĭ nu sunt blestemaţĭ ceĭ ce părăsesc legea, ci chiar bine-cuvêntaţĭ, pe când ceĭ ce remân în lege, nu numaĭ că nu sunt bine-cuvêntaţĭ, ci chiar sunt blestemaţĭ. Aceia

ḑiceaŭ că cel ce nu păzesce legea este blestemat, el însĕ probează că cel ce o păzesce este blestemat, eară cel ce nu o păzesce bine-cuvêntat. Aceia earăşĭ ḑiceaŭ, că cel ce dă atenţiune numaĭ credinţeĭ, este blestemat, pe când el arată că cel ce dá atenţiune credinţeĭ este bine-cuvêntat. Dară cum probează el tóte acestea? Nu am avansat dóră ceva întâmplătoriŭ prin cele de maĭ sus; de aceia trebuie a da atenţiune incordată celor următoare. El a arătat aceasta maĭ 'nainte ḑicênd, că scriptura a ḑis Patriarhuluĭ: „că prin tine se vor bine-cuvênta tóte naţiunile". Dară atuncĭ nu era lege, ci numaĭ credinţa. De aceia prin silogism el adaoge: „Pentru aceia ceĭ din credinţă se bine-cuvintează împreună cu credinciosul Abraam" (Vers. 9.) Dară ca nu cum-va iĭ să iee aceasta ca o objecţiune şi să ḑică: «cu drept cuvênt s-a justificat el prin credinţă, căcĭ pe atuncí legea nu exista; tu însĕ arată-ni credinţa justificând după darea legeĭ»,—tocmaĭ asupra acestora vine, şi li probează maĭ mult chiar de cât iĭ cer; li probează, adecă, nu numaĭ că credinţa justifică, ci încă că legea blestemă pe ceĭ ce o întrebuinţază, Şi ca să afli aceasta, ascultă cuvintele apostolice: „Câţĭ sunt din fapte de a legeĭ, sunt sub blestem" (Vers. 10). Dară aceasta, ḑicĭ, e numaĭ o hotărire, care nu are nicĭ o probă. Aşa dară care e proba? Iat-o, ea se găseşce chiar în lege: „Blestemat este tot cel-ce nu va împlini tóte cele scrise în cartea legeĭ aceştia, şi nicĭ nu le va face" (Deuter. 27, 26). „Cum că nimenĭ nu se îndreptează prin lege, este în totul invederat" (Vers. 11). Aşa dară toţĭ aŭ pĕcătuit, şi prin urmare sunt sub blestem. Dară aceasta el n-o ḑice încă, ca să nu se creadă că el decide, ci aleargă ea-

rășĭ la mărturiĭ, scurte de alt-feliŭ, ca să dovedească că nimenĭ n-a implinit legea, și că decĭ toțĭ sunt sub blestem, și că singură credința justifică. Și care e mărturia ce o invócă? De la Profetul Abacum, carele dice: „Eară dreptul din credință va fi viŭ". Aceasta, însĕ, nu probează numaĭ că justificarea e numaĭ prin credință, ci încă că prin lege nu e cu putință a se justifica. «Fiind-că nimenĭ, dice, n-a păzit legea, ci toțĭ aŭ fost sub blestem pentru călcarea eĭ, de aceia s-a găsit o cale maĭ lesnicióśă, aceea, adecă prin credință, ceia ce este o mare probă, că nimenĭ nu se póte îndrepta prin lege. Căcĭ dóră n-a dis Profetul, că dreptul prin lege va fi viŭ, ci „prin credință".

„Eară legea nu este din credință, ci cel ce va face acestea, va trăi întru ele" (Vers. 12). «Legea, dice, nu cere numaĭ credință, ci și fapte, pe când Charul mântueșce și justifică prin credință». Aĭ vĕdut cum a probat, că ceĭ ce daŭ atențiune legeĭ, din causa imposibilitățeĭ de a o împlini, sunt sub blestem? Și cum credința are această putere de a justifica? De cât această chestiune o a desfășurat maĭ sus, și a presentat'o cu multă putere. Fiind-că legea era neputinciósă de a aduce pe om la justificare, s-a descoperit un leac nu mic,—credința,— care a făcut prin sine posibil, ceia ce era imposibil legeĭ. Dacă decĭ și scriptura dice că dreptul prin credință va fi viŭ, ne-acceptând mântuirea prin lege, și Abraam prin credință s-a justificat, e cert că puterea credințeĭ e mare. «Cum că cel ce nu implinesce legea e blestemat, eară cel ce dă atențiune credințeĭ e drept, faptul e invederat; dară că acel blestem nu maĭ există acum, de unde poțĭ, dice, a ni proba aceasta»? Abraam a fost maĭ 'nainte de lege, noĭ însĕ o-dată intrațĭ sub jugul sclavieĭ, ne-am constituit vinovațĭ

blestemuluĭ. Decĭ cine e acel ce a deslegat blestemul? La acestea iată cât de repede respunde. Eraŭ suficiente cele ḑise maĭ sus; căcĭ cel o-dată justificat și mort legeĭ, și acățat de o viață nouă, cum ar maĭ putea fi vinovat blestemuluĭ? Dară el nu se mulțemeșce numaĭ cu acestea, ci discută chestiunea și din alt punct de vedere, ḑicênd: „Christos ne-a rescumparat din blestemul legeĭ, făcêndu-se pentru noĭ blestem, căcĭ scris este: blestemat e tot cel spânḑurat pe lemn“ (Vers. 13) Și cu tóte acestea poporul era vinovat de alt blestem, care ḑice: „Blestemat este tot cel ce nu va împlini cele scrise în cartea legeĭ aceștia“ (Deuter. 27, 26.). Dară ce este aceasta? Poporul de sigur că era vinovat, căcĭ nu a stat în lege și nicĭ că a împlinit'o tótă; dară Christos din alt blestem l-a eliberat. „Blestemat este cel spânḑurat pe lemn“. Decĭ fiind-că și cel spânḑurat e blestemat, și cel ce calcă legea earășĭ e blestemat, el ca cel ce urma a deslega acel blestem, fără a se face vinovat luĭ, în locul aceluia a luat asupra sa pe acest din urmá, ca prin acesta să deslege pe cela-l'alt. Intocmaĭ ca și cu un condamnat la mórte, când un altul iresponsabil preferă de a muri în locul luĭ, cu care ocasie 'l scapă de pedeapsă, tot ast-feliŭ a făcut și Christos.—Fiind că el nu era sub blestemul călcăreĭ legeĭ, a primit pe acesta în locul celuĭ dintêĭ, ca ast-feliŭ să'l deslege. „Pĕcat n-a făcut, si nicĭ vicleşug nu s-a aflat în gura luĭ“ (Isaia 53, 9). Decĭ precum prin mórtea luĭ ceĭ ce urmează a muri s-aŭ izbăvit de mórte, tot așa și prin blestemul pe care l-a primit i-a izbăvit de blestem. „Pentru ca binecuvêntarea lui Abraam să vină peste ginți“ (Vers, 14). Cum să vină peste ginți? „In semânța

ta, ḑice, se vor bine-cuvênta tóte naţiunile“ (Genesa. 22, 18), adecă in Iisus Christos. Dacă aceste cuvinte s-ar fi ḑis pentru Iudeĭ, ce raţiune ar fi fost ca tocmaĭ ceĭ vinovaţĭ blestemuluĭ pentru călcarea legeĭ, tocmaĭ iĭ să devină motiv de bine-cuvêntare? Căcĭ nimenĭ din ceĭ blestemaţĭ nu póte împărtăşi pe altul de bine-cuvêntarea, de care chiar el este lipsit. De aicĭ, decĭ, e cert, că pentru Christos s-aŭ ḑis tóte acestea, căcĭ el a fost sĕmânţa luĭ Abraam, prin el naţiunile se vor bine-cuvênta, şi ast-feliŭ la dênsul se rapórtă promisiunea spirituluĭ, ceia ce şi Pavel arătând ḑice: „Pentru ca prin credinţă să primească promisiunea spirituluĭ“. Dară fiind-că Charul spirituluĭ nu se pogóră asupra celor nerecunoscătorĭ şi respingătorĭ, de aceia maĭ ’ntâiu se binecuvintează şi li se ridică blestemul, apoĭ fiind justificaţĭ prin credinţă ’şĭ atrag asupra-li Charul spirituluĭ. Ast-feliŭ că crucea a deslegat blestemul, credinţa a introdus justificarea, şi justificarea a atras Charul sântuluĭ spirit.

„Fraţilor, dupre om vorbesc: aşezământul (testamentul) unuĭ om, dacă este întărit, nimenĭ nu-l desfiinţază, saŭ adaoge ceva noŭ“ (Vers. 15). Ce însamnă aicĭ: „dupre om vorbesc“? Adecă din exemple omeneştĭ. Căcĭ de oare-ce a vorbit de scripturĭ, de minunile săvêrşite printre iĭ, de cele ce a pătimit Christos şi de Patriarch, era necesar a da exemple şi din viaţa comună. Acésta era obicinuinţa luĭ Pavel, ca vorbind să îndulcească cuvêntul şi să-l facă a fi bine primit de auditorĭ şi maĭ bine priceput de ceĭ greoĭ la minte. Ast-feliŭ bună-oară cătră Corinthenĭ, ḑice: „Cine îngrijasce de turmă, şi din laptele eĭ nu mănâncă“? (I. Corinth. 9, 7), şi cătră Ebreĭ: Aşezământul (testamen-

tul) are putere numaĭ asupra celoı morțĭ; întru cât însĕ trăiesce testatoriul el nu are nicĭ-o putere" (Ebreĭ 9, 17), și în multe locurĭ ar găsi cineva introduse ast-feliŭ de silogisme. Acelașĭ lucru și Dumnedeŭ l' face dese-orĭ în Vechiul Testament; așa bună-óră zice: „Aŭ dóră va uita femeea pe pruncul sĕŭ"? (Isaia 49. 15), și earășĭ: „Nu cumva va dice olariuluı (creatura luı) óla: ce facı"? (ibid. 29, 16). Și la Profetul Osia (cap. 2) imitează pe bărbatul desprețuit de femee. Deasemenea și în tipurĭ ar putea vedea cineva multe exemple luate din viața omenească, ca de exemplu când profetul 'șĭ pune cingătórea și intră în căsuța olariuluĭ. — Și ce voesce el (Pavel) cu acest exemplu? Voiesce să arate că credința era maĭ veche, eară legea maĭ nouă și temporală. și dată ca să pregătească credința. Pentru aceia dice: „Fraților, dupre om vorbesc", Maĭ sus 'ĭ numesce lipsițĭ de minte, eară aicĭ frațĭ, atrăgêndu-ĭ cu vorbele, în acelașĭ timp și mângâindu-ĭ. „Nimenı nu desființază așezământul unuı om, dacă este întărit". «Dacă, dice, un om óre-care dispune de averea sa prin testament, nu cumva va îndrăzni cineva a strica dispoziția luĭ, saŭ a maĭ adaoge ceva? Decĭ dacă aceasta se petrece cu ómeniĭ, cu atât maĭ mult fiind vorba de Dumnedeŭ». Și cuĭ a lăsat Dumnedeŭ prin testament? „Luı Abraam, dice, și semințieı luĭ s-aŭ dat făgăduințele. Nu dice: semințiilor luı, ca de multe, ci ca de una singură „și în semânța ta", care este Christos. Aceasta dic însĕ: așezământul cel întărit de Dumnedeŭ în Christos, nu-l póte desființa legea, care s-a dat cu patru sute treı-decı de anĭ maı târdiŭ,

ca să desfiinţeze făgăduinţa. Căci moscenirea dacă este din lege, nu mai este din făgăduinţă; eară lui Abraam Dumnedeŭ a fost chărazit'o prin făgăduinţă." (Vers 16—18). Iată, deci, cum însu-şi Dumnedeŭ a dispus luĭ Abraam, şi prin semânţa luĭ a regulat ca să ajungă bine cuvêntările luĭ la ginţĭ; decĭ, dară, cum e cu putinţă ca legea să le restórne tóte acestea? Dară fiind-că exemplul acesta nu avea putere în totul de a atrage auditoriul către subjectul ce'l preocupa, de aceia a şi dis maĭ dinainte: „Dupre om vorbesc". Din acest exemplu să nu-ţĭ închipuĭ ceva rêŭ despre magnificenţa luĭ Dumnedeŭ. Observă exemplul de la început. A promis luĭ Abraam că prin semânţa luĭ se vor bine-cuvênta naţiunile, dară semânţa luĭ după trup este Christos. Legea a venit după patru sute treĭ-decĭ de anĭ. Dară dacă legea chărăzesce bine-cuvêntările, viaţa şi îndreptarea, promisiunea aceea este desfiinţată. Apoĭ nimenĭ nu desfiinţază un testament al unuĭ om, întărit în regulă, şi testamentul luĭ Dumnedeŭ după patru sute treĭ-zecĭ de anĭ se desfiinţază? Dacă ceia ce a promis prin acel aşezământ nu împlinesce, ci alt-cineva intervine în locul luĭ, apoĭ acela se desfiinţază. Şi cum s'ar putea întâmpla aceasta? Din ce causă, dice, s-a dat legea? „Pentru călcările de lege" (Vers. 19). Aşa dară nicĭ legea nu e de prisos. Vedĭ cum el pe tóte le observă de o dată? Cum întrebuinţază miĭ de ochĭ? După ce el a ridicat credinţa la locul eĭ şi a aratat'o de maĭ veche, ca nu cumva să'ţĭ închipuĭ că legea este de prisos, vine şi îndreaptă şi această parte, arătând că nu în zadar a fost dată, ci spre o mare folosinţă, „Pentru călcările de lege", adecă ca nu cumva Iudeiĭ să vieţuiască fără sfială, şi alunecând în relele cele maĭ marĭ, şi ast-feliŭ în

loc de friŭ legea li stă de faţă certând, indreptând, împedecând contravenirile la ordinile luĭ D-ḑeŭ, de şi nu tóte, cel puţin o parte din ele. Aşa că nu puţin este căştigul resu'tat din lege. Insĕ până când? „Pănă ce va veni semânţa, căriea i s'a dat făgăduinţa“ (Vers 19), adecă până va veni Christos. Deci dacă legea a fost dată până la Christos numaĭ, de ce acum o târeşcĭ maĭ de parte fără timp? „Rânduită prin Ingerĭ în mâna unuĭ mijlocitoriŭ.“ Aicĭ prin cuvêntul de Ingerĭ înţelege sau pe preoţĭ, sau chiar pe Ingerĭ, cariĭ aŭ servit la darea legeĭ. — Mijlocitoriŭ numesce aicĭ pe Christos, arătând că a existat mai 'nainte de lege, şi că legea el' a dat'o.

„Mijlocitoriul nu este al unuia, eară Dumneḑeŭ unul este“ (Vers. 20). Ce ar putea ḑice aicĭ ereticiĭ? Căcĭ dacă pasagiul de la Ioan (cap. 17, 3) „singur adevĕrat“ nu lasă pe fiul a fi Dumneḑeŭ adeverat, apoĭ nicĭ pe Dumneḑeŭ, prin aceia că se ḑice: „eară Dumneḑeŭ unul este“. Dacă însĕ se ḑice de Dumneḑeŭ Tatăl şi de Dumneḑeŭ Fiul, e cert că vorbindu-se de Dumneḑeŭ Tatăl şi numindu-l adevĕrat, adevĕrat este şi Fiul. «Eară mijlocitoriul, ḑice, se face mijlocitoriŭ între doĭ. Dară al cuĭ mijlocitoriŭ a fost Christos? Aşa dară e cert că a fost mijlocitoriŭ între Dumneḑeŭ şi ómenĭ»? Veḑĭ cum arată, că şi legea el a dat'o? Dară dacă el a dat'o, tot el era stăpân de a o şi desfiinţa. „Decĭ óre legea este contra făgăduinţelor luĭ Dumneḑeŭ“? (Vers. 21), căcĭ dacă bine-cuvêntările s-aŭ fost dat seminţiĭ luĭ Abraam, eară legea introduce blestemul, apoĭ legea a fost contra făgăduinţelor luĭ Dumneḑeŭ. Cum resolvă el objecţiunea? Maĭ 'ntêiŭ tăgăduiesce ḑicênd: „să nu fie“, apoĭ continuând ḑice: „căcĭ dacă s-ar

fi dat legea care să pótă viŭ-face (vivifica), de sigur că îndreptarea ar fi fost din lege". Ceia ce dice, așa și este. «Dacă in lege, dice, aveam speranța vieței, și legea ar fi avut puterea mântuirei nóstre, póte că bine aĭ fi vorbit; dară dacă te mântuiescĭ prin credință, chiar dacă eraĭ sub blestem, cu nimic nu aĭ fost vătămat venind credința, care tóte le spală. Dacă făgăduința e dată prin lege, după dreptate te temĭ ca nu cădênd de la lege să cadĭ din justificare; dară dacă pentru aceasta a fost dată, ca să îngrădească pe toțĭ, adecă să mustre și să arate propriile lor greșale, nu numaĭ că nu te împedecă de a te folosi de făgăduință, ci chiar conlucrează spre a reuși». Aceasta invederând'o, dicea: „Dară scriptura a închis tóte sub pĕcat, ca ast-feliŭ făgăduința să se dee prin credința luĭ Iisus Christos, celor ce cred" (Vers. 22.). Fiind că Iudeiĭ nicĭ macar că simțiaŭ greutatea pĕcatelor lor, eară nesimțind nicĭ iertarea nu o doreaŭ, a dat legea, ca să scótă la lumină ranele, și ast-feliŭ să dorească medicul. Când el dice: „a închis", însamnă că le-a dovedit, le-a dat la lumină, și că dovedindu-se a fost cuprinșĭ de grózä. Aĭ vĕdut, decĭ, că nu numaĭ că nu este contra făgăduințelor luĭ D-deŭ, ci că chiar a fost dată pentru aceste făgăduințĭ? Dacă legea ar fi căutat numaĭ să-șĭ resbune contra omuluĭ și să-șĭ mențină autoritatea, póte că bine s'ar fi dis așa; dară când se întâmplă cu totul alt-ceva, când tóte le făcea pentru om, cum de dicĭ, că a fost contra promisiunilor luĭ Dumnedeŭ? Dacă legea nu ar fi fost dată, toțĭ s-ar fi abătut la pĕcate, și nu ar fi maĭ remas nicĭ un Iudeŭ, care să asculte de Christos. Acum, însĕ, legea fiind dată, două lucrurĭ a reușit de-o dată; ânteiŭ învățând pe ceĭ băgătorĭ de samă

de a practica virtutea, și al doilea, convingêndu-ĭ de a-șĭ cunósce propriile greșale, ceia ce maĭ ales 'ĭ și făcea pe dênșiĭ maĭ bine-voitorĭ în a căuta pe fiul luĭ Dumnedeŭ. Decĭ ceĭ ce nu aŭ credut in el, causa a fost, că nu 'și-aŭ cunoscut propriile lor pĕcate. Eară aceasta învederând-o, dice: „Căcĭ nesciind dreptatea luĭ Dumnedeŭ, și căutând să-șĭ stabilească dreptatea lor, nu s-aŭ supus dreptațeĭ luĭ Dumnedeŭ“ (Rom. 10, 3.).

„Maĭ 'nainte de a veni credința, eram păzițĭ sub lege, închișĭ fiind spre credința care era să ni se deschidă“ (Vers. 23.). Aĭ vědut cât de clar a presentat ceia ce am fost dis? „Eram păzițĭ“ și „închișĭ“ nimic alta nu invederează, de cât siguranța resultată din poruncile legeĭ. Ca cum parecă fiind ingrădițĭ cu un zidiŭ mare și stăpânițĭ de jur imprejur, așa eraŭ iĭ stăpânițĭ de lege, care'ĭ ținea in credință. „In cât legea ne-a fost învățĕtoriŭ (pedagog) în Christos, ca să ne îndreptăm prin credința“ (Vers. 24). Dară pedagogul nu lucrează contra dascaluluĭ, ci chiar conlucrează, scăpând pe tênĕr de orĭ-ce rĕutate, și primesce cu tótă rîvna de a-l prepara la lecțiunile date de dascal; când însĕ tênĕrul ajunge în stare de destoinicie, pedagogul se departează. De aceia dice: „Eară venind credința“, care duce la barbat desăvêrșit, „nu maĭ suntem sub pedagog. Căcĭ toțĭ sunteți fiĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ prin credința în Christos Iisus“ (Vers. 25. 26). Decĭ, dacă legea a fost pedagog, și sub dênsa eram păzițĭ și închișĭ, nu era contra charuluĭ, ci chiar conlucrătóre; dară acum când charul a venit, și legea încă stăpânesce, de sigur că e contra. Dacă noĭ suntem datorĭ de a ieși întru intimpinarea cha-

rului și a-l primi, eară legea ne ingrădesce, atuncī de sigur că este vătămată mântuirea nóstră. Precum luminarea luminează în timpul nopţeī, eară dacă se luminează de diuă ne face a nu vedea sórele, și în asemenea cas nu numaī că nu ni folosesce, ci încă ne și vatămă, tot ast-feliŭ și legea, care ni opune maī marī obstacule. Decī tocmaī ceī ce o păzesc acum, aceia sunt cariī o clevetesc. Dară apoī și pedagogul se face ridicol în ochiĭ tênĕruluī, când sosind timpul de a se departa de el nu înţelege, și se incearcă încă de a-l stăpâni. De aceia și dice Pavel: „Dară venind credința, nu maī suntem sub pedagog" așa că acum nu maī suntem câtușī de puţin sub pepagog. „Căcī toțī fiī aī luī Dumnedeŭ sunteţī". Vaī! câtă putere are credinţa, și cât de bine o descopere, cu cât înaintează maī mult! Maī 'nainte el a arătat că iī eraŭ fiiī luī Avraam: „Șciţī, dară, că ceī ce sunt din credință, aceia sunt fiiī luī Avraam", acum, însĕ, el arată că și aī luī Dumnedeŭ. „Căcī toțī fiī aī luī Dumnedeŭ sunteţī, dice, prin credința luī Iisus Christos". Apoī fiind-că a pronunţat ceva mare și minunat, arată și modul înfiereī. „Căcī câţī în Christos v-aţī botezat, în Christos v-aţī îmbrăcat" (Vers. 27). Și de ce n-a dis óre: câţī în Christos v-aţī botezat, din Dumnedeŭ v-aţī născut? căcī aceasta era resultatul firesc al ideeī. Ceia ce el pune aice e fórte înfricoșătoriŭ. «Dacă Christos este fiul luī Dumnedeŭ. eară tu te-aī îmbrăcat în el avêndu-l în sine-ţī și identificându-te cu el, te-aī ridicat la o afinitate cu el și te-aī făcut la feliŭ». „Nu este Iudeŭ saŭ Elin, nu este rob sau slobod, nu este parte bărbatească saŭ femeească; căcī toţī unul sunteţī în Iisus Chris-

tos" (Vers. 28). Aĭ vĕḍut suflet nesăţios? Ḍicĕnd că prin credinţă ne-am făcut fiiĭ luĭ Dumneḍeŭ, nu stă numaĭ aicĭ, ci caută să afle ceva maĭ mult, care ar putea să presinte maĭ clar unirea cea maĭ strînsă cu Iisus Christos, şi ḍicĕnd, că în «el v-aţĭ îmbrăcat», nicĭ cu acest cuvĕnt nu se mulţemesce, ci explicându-l pătrunde maĭ 'năuntrul acesteĭ unirĭ, şi ḍice; „Toţĭ unul sunteţi în Iisus Christos", adecă, aveţĭ toţĭ aceiaşĭ formă şi acela'şĭ tip ca şi al luĭ Christos. Şi ce ar putea fi maĭ înfricoşat ca vorbele acestea? Elinul, Iudeul şi sclavul de maĭ 'nainte, nu are forma vre-unuĭ înger saŭ archanghel, ci a însuşĭ stăpânuluĭ a tóte; cu faţa veselă el păşesce înainte, arătând în el pe Christos. „Eara de sunteţĭ aĭ luĭ Christos, semânţa luĭ Abraam sunteţĭ, şi moscenitorĭ dupre făgăduinţa" (Vers 29). Aĭ vĕḍut cum, ceia-ce ḍicea maĭ 'nainte despre semânţa luĭ Abraam, a probat'o acum, că luĭ şi seminţieĭ luĭ aŭ fost date bine-cuvêntările?

„Decĭ ḍic, că întru câtă vreme moscenitoriul este prunc, întru nimic nu se deosebesce de serv, de şi este stăpân a tóte, ci este sub epitropĭ şi iconomĭ, până la data pusă de tatăl seŭ. Astfeliŭ şi noĭ, când eram pruncĭ, eram aserviţĭ sub elementele lumeĭ" (Cap. 4, 1—3). Sub cuvêntul de prunc el nu înţelege aicĭ vîrsta, ci judecata, arătând că Dumneḍeŭ din început voia să ni dăruiască charurile sale, dară fiind-că ne găsiam în stare de pruncie, ne-a lăsat sub stăpânirea elementelor lumeĭ, adecă novoluniile şi sâmbetele. «Decĭ dacă acestea vĕ pun şi acum sub lege, ḍice, nimic alta nu fac de cât că vĕ înapoiază earăşĭ la timpul prunciei, de şi de alt-feliŭ sunteţĭ în vîrsta bărbătească acum». Vedĭ la ce duce observarea ḍilelor? Pe

Domnul și stăpânul a tóte 'l pune în rândul servilor. „Când, însĕ, a venit plinirea timpului, a trimis Dumneḑeŭ pe fiul seŭ cel născut din femee, născut sub lege, ca pe ceĭ de sub lege să-l rescumpere, pentru ca să primim înfierea“ (Vers. 4. 5). Aicĭ el pune douĕ cause, cum și douĕ succese resultate din întrupare: isbăvirea de rele și acordarea bunurilor; ceia ce nu era posibil nimănuĭ a realisa, de cât numaĭ luĭ. Și care aŭ fost acele bunurĭ? A ne scóte de sub blestemul legeĭ, și a ne aduce la înfiere. „Pentru ca pe ceĭ de sub lege să-ĭ rescumpere“, ḑice, și „ca să primim înfierea“ Bine a ḑis „ca să primim“, căcĭ prin aceasta arată, că înfierea ni era datorită nouĕ. Dumneḑeŭ de la început a făgăduit luĭ Abraam, eară acele făgăduințĭ s-aŭ realisat după cum a probat'o aceasta prin multe fapte și citate din scriptură. Și de unde e cert că noĭ ne-am făcut fiiĭ luĭ? Maĭ ânteĭ a ḑis, că ne-am îmbracat în Christos, fiul luĭ, și apoĭ că am primit spiritul înfiereĭ. Nu am fi putut 'a-l numi tată, dacă maĭ 'nteiŭ n'am fi fost fiiĭ luĭ. Decĭ, dacă charul ne-a făcut liberĭ, în loc de robĭ, în loc de pruncĭ ne-a făcut barbațĭ, și în loc de streinĭ clironomĭ, cum nu ar fi cea mai próstă și cea maĭ grozavă nerecunoscință din parte-ne, de a-l părăsi și de a ne re'n'órce la cele dintĕi? „Atuncĭ, însĕ, ne-cunoscĕnd pe Dumneḑeŭ, serveațĭ celor ce din fire nu sunt Dumneḑeĭ; acum, însĕ, cunoscĕnd pe Dumneḑeŭ, saŭ maĭ bine după ce a-țĭ fost cunoscuțĭ de Dumneḑeŭ, cum vĕ întórcețĭ earășĭ la elementele cele slabe și sărace, cărora earășĭ din noŭ voițĭ a servi“? (Vers. 8. 9). Aicĭ el se adresează cătră ceĭ dintre gințĭ. și ḑice că idololatriă este și observarea

dilelor, și că acum o maĭ mare pedeapsă aduce. Pentru care a și numit elementele dumnedeĭ nu din fire, voind a prepara acelașĭ lucru, și a-ĭ pune pe dênșiĭ în maĭ mare agonie. Ceia ce dice, așa și este. «Atuncĭ dice, fiind întunecațĭ și trăind în rătăcire, vĕ tirațĭ pe pămênt; acum, însĕ, după ce ațĭ cunoscut pe Dumnedeŭ, saŭ maĭ bine dis, ațĭ fost cunoscuțĭ de dênsuĭ, cum nu vĕ vețĭ atrage o maĭ mare osândă, căḑênd după atâta îngrijire earășĭ în bóla de maĭ 'nainte? Căcĭ nu dóră ostenindu-vĕ voĭ a-țĭ aflat pe Dumnedeŭ, ci pe când încă trăiațĭ în rătăcire, el însușĭ v-a smuls din ea și v-a atras la dênsul. Numesce elementele lumeĭ slabe și sarace, pentru că nu pot avea nicĭ o putere asupra bunurilor ce ni staŭ de față: „Dilele păzițĭ' și lunile, și timpurile și aniĭ" (Vers. 10). Din acestea se invederează că nu numaĭ circumcisiunea li predicaŭ aceia, ci și paza sărbătorilor și a lunilor nouă. „Mĕ tem de voĭ, ca nu cumva sa fi ostenit în zadar la voĭ" (Vers. 11) Aĭ vĕḑut îngrijirea apostolică? Aceia se clătinaŭ în credință, eară el tremură și-ĭ este frică. Pentru care cu multă sfiială și dice: „am ostenit la voĭ" ca și cum ar fi zis, «nu mă lipsițĭ de atâtea sudorĭ, ce am vărsat pentru voĭ». Dicênd: „mĕ tem", eară apoĭ adăogênd și „nu cumva", i-a bagat în luptă și i-a adus la bune speranțe. Nu a dis, în zadar m-am ostenit, ci „nu cumva în zadar m-am ostenit". «Un ast-feliu de naufragiŭ, dice, nu s-a întâmplat până acum, dară deja prevĕd furtuna și mĕ dóre. De aceia mĕ tem, însĕ nu m-am descurajat; voĭ sunteți stăpânĭ de a îndrepta totul, și a vĕ re'ntórce la liniscea de maĭ 'nainte».

Apoĭ întindênd pare-că mâna unor naufragiațĭ, se pune pe sine la mijloc și dice: „Fi-țĭ ca mine,

căcĭ și eŭ sunt ca voĭ“ (Vers. 12). Aceasta el o dice către ceĭ dintre Iudeĭ, și de aceia se pune pe dênsul la mijloc, ca astfel să-ĭ pótă convinge a se departa de la cele vechĭ. «Chiar dacă nu ațĭ fi maĭ avut alt exemplu, dice, ajunge totușĭ a vĕ uita la mine în urma uneĭ ast-feliŭ de transformărĭ, și a vĕ încuraja. Ia privițĭ, dice, la mine; și eŭ dóră am pătimit de acesțea maĭ de mult, când ardeam de zelul cel mare pentru lege, și cu tóte acestea nu m-am temut maĭ în urmă de a părăsi legea și viața Iudaică de pe atuncĭ. Și voĭ cunóscețĭ acestea clar, cu ce exagerație chiar mĕ țineam pironit de Iudaism, și cum după aceia l-am părăsit cu maĭ multă ardóre» Deci bine a făcut el, de a spus vorbele de maĭ sus; căcĭ mulțĭ dintre ómenĭ, chiar de li s-ar arăta miĭ de resóne și juste chiar, totușĭ maĭ curând sunt atrașĭ de un conațional al lor; și când vĕd pe un altul făcênd aceleașĭ lucrurĭ, fac și iĭ așa. „Fraților rogu-vĕ, întru nimic nu m-ațĭ nedreptățit“. Privesce cum earășĭ 'i salută cu numele de onóre; acelașĭ lucru 'l face și cu amintirea charuluĭ. Decĭ fiind-că i-a mustrat cu multă asprime și peste tot locul li-a confruntat faptele, și i-a arătat ca călcătorĭ de lege, și în multe locurĭ i-a rănit cu cuvintele, earășĭ se dămolesce și-ĭ curtenesce, usând de cuvinte mult maĭ blânde. Căcĭ precum a curteni pe cineva într'una este a-l moleși cu totul, tot așa și a vorbi într'una bățos este a-l îndărătnici. De aceia tocmaĭ acest bun'l întrebuințază el peste tot locul cu măsură. Ia privesce acum, cum li se justifică de cele vorbite, arătând că el nu a spus acelea, ca cum ĭ-ar urî fără reson, ci a făcut'o mișcat de grija cea mare, ce o are pentru dênșiĭ. Și fiind-că el li-a dat o lovitură puternică care a pricinuit o rană adâncă, vine acum prin această mângâere a li astupa rana, ca cu nisce unt-

de-lemn. Arătând el că vorbele pronunțate nu eraŭ
isvorite nicĭ din ură și nicĭ din dușmănie, li amin-
tesce de dragostea lor cătră dênsul, și ast-feliŭ pu-
ne apologia sa la un loc cu laudele adresate lor.
„Rogu-vĕ fraților, întru nimic nu m-ațĭ ne-
dreptățit". „Scițĭ că fiind slab cu corpul v-am
predicat evanghelia, și pentru ispita ce era în
corpul meŭ nu m-ațĭ despreṭuit" (Vers. 13, 14).
Dară nu e lucru mare de a nu redreptăți pe un al-
tul, căcĭ chiar cel maĭ ordinar om nu ar primi ca
să vatăme pe unul, care cu nimic nu l'a nedreptă-
țit, și numaĭ să caute al supara în zadar. «Voĭ, însĕ
nu numaĭ că cu nimic nu m-ațĭ nedreptățit. ci încă
'mi-ațĭ arătat o favóre nespusă.» Decĭ să nu-țĭ închi-
puĭ că el care s-a bucurat de atâta îngrijire din
parte-li, le spune acestea din dușmănie. «Decĭ dacă, ḑice,
nu le vorbesc acestea din dușmănie, urmează că din
iubire cătră voĭ, din grija ce o port pentru voĭ».
„Rogu-vĕ, cu nimic nu m-ațĭ nedreptațit". Ni-
mic nu póte fi maĭ blând. nicĭ maĭ plăcut și maĭ a-
fectos, ca acel suflet sânt! Așa dară nicĭ vorbele de
maĭ 'nainte nu eraŭ resultate din vr'o mânie nerați-
onată, nicĭ că eraŭ isvorite din vr-o patimă a sufle-
tuluĭ luĭ, ci din prea marea îngrijire ce o avea pen-
tru iĭ. Și ce ḑic: nu m-ațĭ nedreptățit? căcĭ voĭ ațĭ,
arătat cel maĭ mare interes și preocupațiune pentru
noĭ. „Căcĭ scițĭ, ḑice, că fiind slab cu corpul
v-am predicat evanghelia, și pentru ispita ce
era în corpul meŭ, nu m-ațĭ despreṭuit". Dară
ce voesce el să spună prin aceste cuvinte? «Am fost
alungat, ḑice, am fost biciuit, am suferit miĭ de pri-
mejdiĭ predicându-vĕ voue, și totușĭ voĭ nu m-ațĭ des-
prețuit». Aceasta e ceia ce ḑice: „pentru ispita ce
era în corpul meŭ, nu m-ațĭ despreṭuit". Aĭ
vĕḑut înțelepciune? Continuând apoĭ cu ordinea apo-

logieĭ luĭ earășĭ se intórce cătră dênșiĭ, și arată câte a pătimit pentru iĭ. «Dară, dice, nimic din tóte acestea nu v-a scandalisat, și nicĭ nu m-ațĭ desprețuit pentru patimĭ și persecuțiunĭ;—tóte acestea el le numesce: slăbăciune și ispită, —„ci m-ațĭ primit ca pe ângerul luĭ Dumnedeŭ". Decĭ, cum nu póte fi absurd, că fiind persecutat și alungat voĭ mĕ primiațĭ ca pe ingerul luĭ Dumnedeŭ, eară acum când vĕ îndemn și vĕ povățuesc la cele necesare, să nu mĕ primițĭ»?

„Care, decĭ, era fericirea vóstrĕ? Mĕ mărturisesc vóuĕ, că de era posibil ațĭ fi scos ochiĭ voștri și 'ĭ-ațĭ fi dat mie. Decĭ dușman facutu-m-am vouĕ, pentru că vĕ vorbesc adevĕrul"? (Vers. 15. 16). Aicĭ el esită și óre cum se uĭmesce. și caută a afla de la dênșiĭ causa schimbăreĭ lor. «Cine v a amăgit, dice, și v-a făcut ca in alt-feliŭ să vĕ arătațĭ cătră noĭ? Nu voĭ sunteți ceĭ ce ne urmațĭ și ne serveațĭ, și ni aduceațĭ ce era maĭ respectat de cát ochiĭ? Ce s-a intâmplat decĭ? De unde e dușmánia? De unde e bănuiala? Că v-am vorbit cele adevărate? Dară pentru aceasta trebuia încă ca maĭ mult să ne respectațĭ și să ne servițĭ; acum insĕ: „Dușman facutu-m-am vouĕ, pentru că vĕ vorbesc adevĕrul„? «Eŭ, dice nu cunosc altă causă, de cát că v-am vorbit cele adevĕrate». Privesce acum, cu câtă umilință se justifică el, căcĭ nu a căutat a proba imposibilitatea de a li vorbi lor așa, din spirit de dușmănie,—ca resultată din aprecierile ce el le avea pentru dênșiĭ, ci din acele pe care iĭ le aveaŭ față de dênsul. Nicĭ macar n-a dis: și cum voĭ maĭ putețĭ suferi pe cel biciuit, pe cel alungat. pe cel ce a pătimit atâ'a pentru voĭ, eară acum vĕ invidiază? ci tocmaĭ de la acelea cu care iĭ se făleaŭ 'șĭ trage resonámintele, dicênd:

cum de răbdaţĭ ca cel respectat de voĭ, cel pe care-l primiaţĭ ca pe un înger, să fie recompensat ast-feliŭ? „Vĕ râvnesc iĭ, dară nu spre bine, ci voiesc să vĕ scóţă de la noĭ, pentru ca voĭ să-ĭ rîvniţi pe iĭ" (Vers. 17).—Rîvna, însĕ, este şi bună, este şi rea; rîvna bună e când cineva rîvnesce de a imita virtutea, eară rîvna rea când se silesce a atrage de la virtute pe cel ce o face. Dară tocmaĭ aceasta se şi încearcă acum aceĭ amăgitorĭ de a face; aĭ scóte de la cunoscinţa desăvêrşită şi aĭ aduce la acea ciuntită şi falşă, nu cu altă intenţiune, de cât ca pe de-o-parte iĭ să se aşeze în rândul dascalilor, eară pe voĭ, cariĭ sunteţĭ cu mult maĭ superiorĭ lor, să vĕ pună în rândul discipulilor. Căcĭ aceasta se învederează prin ḑicerea: „ca voĭ să-ĭ rîvniţĭ pe dênşiĭ". «Eŭ, ḑice, voiesc cu totul din contra: ca voĭ să fiţĭ regula (κανὼν) lor şi exemplul celor maĭ perfecţĭ; ceia ce a şi fost, pe când eram la voĭ». Pentru care şi adaoge ḑicênd: „Bine este a fi rîvnitorĭ în tot timpul, eară nu numaĭ când sunt la voĭ" (Vers. 18). Aicĭ el dă a înţelege, că lipsa luĭ de acolo a provocat acele scandale, şi că principalul stă tocmaĭ, ca nu numaĭ faţă cu dascalul să aibă discipuliĭ cuvenita judecată, ci şi în lipsa luĭ. Decĭ, fiind-că iĭ nu ajunsese încă la desăvêrşire, apoĭ el face totul, numaĭ ca să-ĭ introducă în ea. „Copiiĭ meĭ, pe cariĭ earăşĭ cu durere vĕ nasc, până ce să va forma Christos între voĭ" (Vers. 19). Privesce-l, cât e de tulburat, cât e de alarmat! „Fraţiĭ meĭ, rogu-mĕ voue", „copiiĭ meĭ, pe cariĭ earăşĭ cu durere vĕ nasc". Imitează pe muma, care tremură pentru copiiĭ eĭ. „Până ce se va forma Christos între voĭ". Aĭ vĕḑut

afecţiune părinţască? Aĭ vědut tristeţa demnă de apostol? Aĭ vědut ce ţipet de jale a scos, maĭ amar chiar de cât a femeilor care nasc? «Aţĭ corupt, dice, chipul luĭ Dumnedeŭ, aţĭ perdut înrudirea, şi aţĭ alterat faţa vóstrě; aveţĭ nevoe acum de renascere şi de reformare totală, şi cu tóte acestea eŭ încă vě numesc: copiiĭ meĭ,— de şi voĭ suntetĭ avorturĭ şi monstri». De cât nu vorbesce el aşa, ci maĭ cu încunjur, fiind-că nu voiesce a răni, şi nicĭ a adaoga rănĭ peste rănĭ, ci-ĭ cruţă. Precum doctoriĭ ceĭ înţelepţĭ nu de-o dată vindecă pe ceĭ căduţĭ în vre-o bólă îndelungată, ci-ĭ părăsesc pentru moment, ca nu cumva prin presenţa lor să se împuţineze bolnaviĭ, şi să se peardă, tot aşa şi acest fericit apostol. Durerile ce le simţa eraŭ destul de grele, afecţiunea-ĭ era destul de mare, însě şi pěcatul lor nu era maĭ pe jos. Ceia ce dic tot-deauna şi nu voiŭ înceta de a dice, este că chiar o mică contravenţiune schimbă faţa întreagă a lucruluĭ şi o vatămă. „Aşĭ fi voit ca acum să fiŭ la voĭ, şi să'mĭ schimb vocea" (Vers. 20). Ia privesce-l cât e de nerăbdătoriŭ şi de înferbântat, şi cum nu póte să-şĭ înăduşe aceste sentimente. Dară ast-feliŭ este iubirea; nu se mulţămesce numaĭ cu vorbe, ci caută şi realisarea dorinţilor eĭ. Şi de ce doresce el a fi present printre dênşiĭ? „să-mĭ schimb vocea", dice, adecă să plângă şi să verse lacrimĭ, şi tóte să le prefacă în jale. Prin epistolă nu putea să arăte lacrimile şi jalea, şi de aceia e aprins şi caută presenţa lor. „Că nu mě pricep de voĭ". «Nu am ce să dic, nu sciŭ ce să judec. Cum sě face că voĭ cariĭ v-aţĭ ridicat la înălţimea ceriurilor,—prin periculele pe care le-aţĭ răbdat pentru credinţă, prin minunile pe care le-aţĭ făcut tot prin credinţa,—fără de veste să vě pogorîţĭ la atâta micime, să fiţĭ traşĭ la circumcisiune şi la serbarea Sâmbetelor, şi să vě lipiţĭ

de ceĭ ce Iudaisază» ? Pentru aceasța la începutul epistoleĭ dicea: „Mĕ mir, că așa de curând vĕ abateți de la evanghelie“, eară aicĭ: „Nu mĕ pricep de voĭ“, ca și cum ar fi dis: ce voiŭ spune? ce voiŭ vorbi? ce să înțeleg? nu mĕ pricep. Pentru care simța nevoea de a plânge cu suspine, cum făceaŭ și profeții față de Iudeiĭ abătuți. Și aceasta este o specie de îndreptare, adecă nu numaĭ a sfătui, ci a și jeli pe cineva. De alt-feliŭ și către Mileteni dicea: „Treĭ anĭ de-a rândul, nu am încetat cu lacrimĭ de a vĕ sfătui pe voĭ“ (Fapt. 20, 31). Aceasta o dice și aicĭ prin cuvintele: „să-mĭ schimb vocea“. Când noĭ ne găsim în vre-o incertitudine saŭ în vre-o strîmtorare, venită asupră-ne, în contra asceptărilor nóstre, sfârșim prin a ne cufunda în lacrimĭ amare.

Decĭ, fiind-că a certat, a dojenit, și earășĭ a mângâeat, și earășĭ a suspinat,—bocetele luĭ, însĕ, nu aŭ fost numaĭ spre mustrarea lor, ci și spre mângâere; căcĭ ele nicĭ nu îndărătnicesc ca certarea, și nicĭ nu moleșază ca mângâerea, ci este un medicament amestecat, care are multă putere în sfătuirĭ;—decĭ fiind-că a plâns cu jale și ast-feliŭ li-a îmblândit cugetele lor, și maĭ mult ’ĭ-a atras către el, earășĭ se întórce la luptele luĭ, arătând că înse-șĭ legea nu maĭ voiesce a fi păzită. Maĭ sus el a adus exemplul cu Abraam, eară acum pune înainte legea, carea îndeamnă nu numaĭ de a nu maĭ fi păzită, ci chiar de a fi îndepărtată, ceia ce este și maĭ grozav. «Așa că, de voițĭ a vĕ supune legeĭ, dice, depărtați-vĕ de ea; aceasta o pretinde înse-șĭ ea». Dară nu dice chiar în așa feliŭ, ci o apucă din altă parte, amestecând tot-o-dată și o istorie veche: „Spuneți-mĭ, dice, ceĭ ce voițĭ sa fițĭ sub lege, aŭ nu ascultațĭ de

lege“? (Vers. 21). Bine dice el: „cei ce voiţi“, căci dacă vorbele acestea nu sunt continuarea ideilor de mai înainte, sunt însĕ cu privire la disputa lor nefolositóre. Lege el numesce aici cartea facerei, ceia ce de multe ori o repetă, numind ast feliŭ întregul Vechiŭ Testament. „Că scris este, că Abraam a avut doi fii, unul din servitóre, şi altul din cea liberă“ (Vers. 22). Earăşi se ridică la Abraam, nu dóră că face cu aceasta vre-o repetare de idei, ci pentru că mare era printre Iudei credinţa despre acest Patriarch, arătând tot-o dată că de acolo tipurile 'şi aveaŭ începutul, şi că cele presente în el se preînchipuiaŭ. Şi mai 'ntéiŭ arătându-i ca fiind fii ai lui Abraam,—fiind-că fiii Patriarchului nu eraŭ în acelaşi grad de demnitate, căci unul era născut din servitóre, eară cela-l-alt din cea liberă,—probează că ii nu numai că sunt fii, dară încă că sunt tot aşa ca şi cel liber şi nobil. Atât de mare este puterea credinţei. „Dară cel din servitóre s'a născut dupre corp, eară cel din cea liberă dupre făgăduinţă“. (Vers. 23). Şi ce înseamnă: „dupre corp“? Fiind-că ii diceaŭ, că credinţa ne unesce cu Abraam, şi se părea auditorilor ca improbabil, ca cei ce nu eraŭ născuţi din el să se numească fii ai lui, de aceia el dovedesce că lucrul acesta de necredut s-a făcut de sus. Căci Isaac nu s'a născut dupre regula naturei, nici dupre legea mariajului şi nici dupre puterea corpului, şi totuşi a fost fiŭ adevĕrat, de şi s-a născut din corpuri mórte şi din mitra Sarei deasemenea mórtă. Nu corpul a lucrat concepţia, şi nici sperma a făcut pe prunc, căci mitra era mórtă, atât din causa virstei, cât şi din slăbire,—ci cuvêntul lui Dumnedeŭ l-a creat. Cât pentru cel din servitóre, însĕ, lucrurile nu s-aŭ petrecut aşa, ci acesta este născut şi după obiceiul mariaju-

luĭ, şi după legele natureĭ. Şi totuşĭ cel ce nu s-a născut dupre corp, a fost maĭ respectat ca cel născut dupre corp, căcĭ nascerea dupre corp, nu face pe cineva maĭ de respectat, ci din contra. Nascerea carea nu este dupre corp, e şi maĭ miraculósă şi maĭ spirituală ; dovada o avem din cele două nascerĭ arătate maĭ sus. Ismail s-a născut dupre corp, cu] adevĕrat, ínsĕ a fost serv ; şi nu numaĭ atâta, dară a fost şi scos din casa părintească ; pe când Isaac, cel născut dupre făgăduinţă, ca fiŭ şi liber, era stăpân al tuturor. „Care sunt alegoriĭ“ (Vers. 24). Abusiv a numit el alegorie, în loc de tip. Ceia ce dice, aşa şi este. Această istorie nu represintă numaĭ aceasta, după cum se pare, ci şi altele proclamă ; fapt pentru care s-a şi numit alegorie. Dară ce anume proclamă ? Nimic alta, de cât tóte cele presente. „Acestea, dice, sunt cele două aşezăminte, unul din muntele Sinaĭ, ce nasce spre servitute, care este Agar“ (Vers. 24). Şi cine sunt „acestea“ ? Mumele acelor copiĭ, Sara şi Agar. Ce „sunt“? Cele două testamente, cele două aşezăminte, cele două legĭ. Dară, fiind-că în istoria aceasta a fost amestecate nume de femeĭ, el a persistat în denumirea genuluĭ, arătând din numele acestea o mare continuitate de ideĭ şi o mare asemănare. Şi cum arată acestea din nume ? „Căcĭ Agar semnifică muntele Sinaĭ, care este în Arabia“. (Vers. 25) Servitoarea se numea Agar, eară muntele Sinaĭ ast-feliŭ se traduce în limba loculuĭ. Ast-feliŭ că toţĭ ceĭ născuţĭ sub imperiul Vechiuluĭ Testament, forsamente sunt sclavĭ. Căcĭ muntele acela, pe care s-a dat vechiul aşezământ, fiind omonim cu servitórea, cuprinde şi Ierusalimul. Aceasta este, ceia-ce el dice : „Este alăturea cu Ierusalimul de acum“, adecă, se megieşesce,

se atinge. Și ce resultă de aici? Că nu numai aceea a fost sclavă, și sclavi a și născut, dară și acesta, adecă Vechiul Testament, al căria tip a fost servitórea. Căci și Ierusalimul se găsesce megieș cu muntele acela omonim cu sclava, și că în acest munte s-a dat și așezământul. Și acum unde este și tipul Sarei? Ascultă: „Eară Ierusalimul de sus este liber“ (Vers. 26); așa dară și cei născuți din el nu sunt sclavi. Tipul Ierusalimului de jos a fost Agar, ceia ce e cert de la numele muntelui; eară tipul Ierusalimului de sus este biserica. Și cu tóte acestea el nu se mulțămesce numai cu tipurile, ci pune de față și pe Profet, carele 'și dă aceeași părere. „Veseleșce-te cea stearpă carea nu nasci, scóte voce și strigă, ceea ce nu ai dureri, că mai mulți sunt fiii pustiului, de cât ai acelei ce are barbat“; (Vers. 27). Dară cine óre e cea stearpă, și care e pustiul? Óre nu e învederat că este biserica celor dintre ginți, care a fost lipsită de cunoscința lui Dumnedeŭ? Cine e aceea care avea barbat? Nu e cert că era sinagoga? Și cu tóte acestea a biruit'o cea stearpă, prin nascerea de fii mulți. Aceea avea o singură națiune, cea Iudaică, pe când fiii bisericei aŭ umplut Elada, țerile barbare, pămêntul, marea și întreaga lume. Ai vĕzut cum ni-aŭ prescris cele viitóre, Sara prin fapte, eară Profetul prin vorbe? Judecă: Isaia o a numit stearpă, și tot el a arătat'o ca náscênd mulți fii. Aceasta s-a întâmplat cu Sara în mod tipic, căci deși ea a fost stearpă, totuși a devenit mumă a unei mari mulțimi de nepoți. Lui Pavel, însĕ, nici aceasta nu-i e de ajuns, ci încă insistă a cerceta și cum a devenit ea mumă, pentru ca și de aici sa pótă trage conclusiunea și să pótă apropia tipul de adevĕr. Pentru care și adauge, dicênd: „Noi

însĕ, fraților, ca și Isaac suntem fiiĭ fâgaduinței" (Vers. 28). Decĭ biserica nu numaĭ că a fost stearpă la început ca și Sara, și după aceia nu numaĭ că a născut mulțĭ fiĭ, dară încă că a născut astfeliŭ, după cum a născut Sara. Precum pe aceea nu a făcut'o mumă natura ci făgăduința luĭ Dumnedeŭ;— cuvêntul luĭ Dumnedeŭ pronunțat a fost: „Eŭ la anul, tot pe timpul acesta voiŭ veni, și Sara va avea fiŭ" (Genesa 18, 10),—care cuvênt intrând în mitra ei a conceput pruncul,—tot așa și la renascerea nóstră nu conlucrează natura, ci numaĭ cuvintele luĭ Dumnedeŭ, pronunțate prin gura preotuluĭ, pe care le sciŭ credincioșiĭ; aceste cuvinte renasc pe cel ce se botează în colimvitra cu apă, și-l formează, ca și în mitra femeeĭ. Așa dară suntem fiĭ născuțĭ din cea stearpă, însĕ liberĭ. Și care e această libertate, ar dice cine-va, pe când Iudeiĭ stăpânesc și bat pe ceĭ ce cred, așa că ceĭ ce sunt credutĭ ca liberĭ sunt persecutațĭ? De acestea se întâmplaŭ pe acel timp, pe când credincioșiĭ eraŭ persecutațĭ. - Însĕ, nicĭ aceasta să nu vĕ tulbure, dice, căcĭ și aceasta a anticipat'o prin tip, de vreme ce și Isaac fiind liber, a fost persecutat de Ismail. Pentru care și adauge dicênd: „Dară precum atuncĭ cel născut dupre corp persecuta pe cel născut dupre spirit, astfeliŭ și acum. Însĕ ce dice scriptura? A isgonit pe fiul servitórei, pentru că nu va clironomisi fiul serveĭ cu fiul celeĭ libere". (Vers. 29, 30). Dară ce? Aceasta e tótă mângâerea, ca să ni arățĭ că ceĭ liberĭ vor fi persecutațĭ de către ceĭ sclavĭ? «Nu, dice, nu mĕ mărginesc aicĭ numaĭ, ci ascultă și cele ce urmează, și atuncĭ veĭ capata mângâere în-deajuns, ca să nu te împuținezĭ în persecuțiunĭ». Și care sunt acestea? „A isgonit pe fiul ser-

vitórei, pentru că nu va clironomisi cu fiul celei libere". Aï vědut resplata tiränieï temporale şi a îndrăsneleï necuviinciόse? Cade copilul din bunurile părintescĭ, şi devine fugariŭ rătăcind împreună cu muma luĭ. Tu însĕ gândesce-te la înţelepciunea celor spuse. Nu dice, că fiind că persecuta, a fost numaĭ isgonit, ci încă că nu va clironomisi. Nu'a căutat numaĭ să-l pedepsască pentru persecutarea luĭ temporală,—căcĭ aceasta e puţin lucru.—ci încă nu l-a lăsat a se împărtăşi de cele pregătite copilului, arătând că şi fără persecutare, aceasta i-a fost prescrisă de sus; că desmoscenirea nu 'şi-a avut începutul din persecuţiune, ci din hotărârea luĭ Dumnedeŭ. Şi nu a dis: nu va clironomisi fiul luĭ Abraam, ci „fiul servitóreĭ", numindu-l aşa, din causa nascereĭ luĭ înjosite. Sara a fost stearpă; dară şi biserica celor dintre ginţĭ a fost stearpă. Vezĭ cum prin tóte acestea se păstrează tipul? Căcĭ precum aceea în toţĭ aniĭ dinainte n-a născut, şi tocmaĭ la bătrâneţe adâncĭ a devenit mumă, tot aşa şi aceasta; când a sosit plinirea timpurilor, atuncĭ nasce. Aceasta şi profeţiĭ o spuneaŭ maĭ 'nainte, dicênd: „Veselesce-te cea stearpă, carea nu nascĭ, scóte voce şi strigă cea fără durerĭ de nascere, că maĭ mulţĭ sunt fiiĭ pustiiuluĭ, de cât aĭ celeĭ ce are barbat", numind ast-feliŭ biserica. Nu cunoscea atuncĭ pe Dumnedeŭ; când însă l-a cunoscut, a biruit pe cea cu mulţĭ copiĭ, adecă sinagoga. „Drept aceia, fraţilor, nu suntem fiĭ aĭ celeĭ serve, ci aĭ celeĭ libere" (Vers. 31.). Tóte acestea el le sucesce în tóte părţile şi le mişcă, voind a arăta, că faptul n'a fost întâmplătoriŭ, ci a fost prescris de sus cu mulţĭ anĭ maĭ 'nainte. Decĭ, cum nu e absurd, ca ceĭ

rânduiţi de maĭ 'nainte de Dumnedeŭ să se bucure de libertate, acum de bună voea lor se'şĭ bage capul sub jugul sclávieĭ ?

Apoĭ maĭ pune şi o altă causă, carea să-ĭ convingă de a remânea în credinţă. „Staţi în libertatea, cu carea Christos ne-a rĕscumparat“ (Cap. 5. 1). «Nu cumva póte v-aţĭ eliberat înşi-vĕ, ca să alergaţĭ earăşĭ la stăpânirea dintéiŭ»? Altul este care v-a rĕscumpărat, altul este care a plătit pentru voĭ preţul rescumpărăreĭ. Vedĭ, prin câte idei-ĭ intórce de la rătăcirea Iudaică? Maĭ 'ntéiŭ arată, că este cea maĭ de pe urmă prostie de a dori ca din liberĭ să devină sclavĭ; al doilea, că se vor arata nerecunoscătorĭ cătră binefăcătoriul lor, despreţuind pe binefăcătoriŭ, şi îmbrăţoşând pe cel ce-ĭ face sclavĭ; al treilea, că nu e cu putinţă aceasta, «căcĭ legea, dice, nu maĭ are nicĭ-o stăpânire asupra vóstre, pe câtă vreme o altă lege v-a cumparat odată de la cea dintéĭ». Dicênd „staţĭ“, arată cât de mare era frămantarea lor sufletească. „Şi nu vĕ încurcaţĭ earăşĭ în jugul sclávieĭ“. Sub numele de jug se arată lor insuportabilul, la care se expun: când însĕ dice, „earăşĭ“, arată marea lor nesimţire. «Dacă, dice, aţĭ fi fără experienţă de greutatea aceluĭ jug, nu aţĭ fi vrednicĭ de atâta osândă; dară dacă voĭ cunósceţĭ din experienţă greutatea juguluĭ, şi totuşĭ vĕ băgaţĭ de bună voe în el earăşi, de ce iertare veţĭ putea óre să fiţĭ vrednicĭ»? „Iată eŭ, Pavel, vĕ dic vouĕ, că de vĕ veţĭ circumcide, Christos nu vĕ va folosi“. (Vers. 2). Privesce, câtă amenințare! Cu drept cuvênt, decĭ, a dat anathemeĭ şi pe îngerĭ. Dară óre cum nu-ĭ va folosi cu nimic Christos? Nu a inventat ei dóră această părere, ci a decis în mod hotărîtoriŭ, fiind de-ajuns credinciosia persóneĭ în loc de orĭ-ce altă probă. Pentru aceia an-

ticipând el dice: „Iată eŭ, Pavel, vĕ dic vouĕ", ceia ce arată pe omul convins de cele ce spune. Dară noï vom maï adăoga încă pe lângă cele dise. Cum nu va folosi óre Christos, pe cel ce se circumcide? In adevĕr, faptul e cert, că cel ce se circumcide o face aceasta fiind-că se teme de lege; cel ce se teme de lege, însĕ, nu crede în puterea charuluï, eară cel ce nu crede, nu va câştiga nimic de la cel în care n-a credut. Şi earăşï: cel ce se circumcide, face legea stăpână; dacă însĕ o consideră de stăpână, apoï de ar contraveni chiar la cele maï mici ordinaţiuni şi pe cele maï marï le ar pázi, el totuşï cade sub blestem; supunêndu-se pe sine blestemuluï şi respingênd libertatea acordată de credinţă, cum se va putea mântui? Dară dacă trebuie a vĕ spune şi ceva paradox, apoï adaog: că un ast-feliŭ de om nu crede nicï în Christos şi nicï în lege, ci stă la mijlocul drumuluï, voind a câştiga şi dintr'o parte şi din ceea-l-altă, pentru care nicï-o-dată, şi nicï din vre-o parte se va folosi cu ceva. Apoï dicênd că cu nimic nu se va folosi, o invederează aceasta prin probe scurte şi enigmatice, dicênd: „Mărturisesc fie-căruï om circumcis, că datoriŭ este de a împlini întreaga lege". (Vers. 3). «Pentru ca să nu credï că eŭ vorbesc acestea din spirit de duşmănie, dice, iată că vĕ spun nu numaï vouĕ, ci şi tuturor celor circumscişï, „că datoriŭ este de a împlini întreaga lege", adecă de a vĕ ţinea de cele legiuite». Căcï, precum cel ce din liber, cum era, s-a făcut singur sclav, nu maï póte face ce voieşce, ci se găsesce sub stăpânirea tuturor legelor sclăvieï, ast-feliŭ e şi cu legea: când te-aï însărcinat de a face ceva cât de mic din lege, tu singur te-aï bagat sub jug, şi ţi-aï atras asupră-ţï întregul despotism. Tot ast-feliŭ se intâmplă şi cu moscenirile bunurilor pămêntene: cel ce nu se atinge de

nimic din averea lăsată de reposat, este în totul dispensat de boclucurĭ și de procese; eară cel ce ar pune mâna pe ceva cât de mic, chiar dacă nu ar râpi întreaga avere, s'a făcut responsabil de tot, de și el n-a luat de cât o parte din avere. Ast-feliŭ se întâmplă și cu legea, nu numaĭ pentru ceia ce am dis maĭ sus, dară și pentru alt-ceva; trebuie a se pazi tóte cele legiuite. De exemplu: circumcisiunea are de dênsa legat sacrificiul și pàzirea dilelor; sacrificiul earăşĭ este legat de paza dilelor și a loculuĭ rânduit; locul earăşĭ miĭ de modurĭ de curăţire (sacrificiĭ de expiaţiune), eară sacrificiile de expiaţiune, care preced pe cel d'intêiŭ, introduc earăşĭ o puzderie de alte și variate observărĭ. Nu e permis a aduce sacrificiŭ cel necurat; nu e permis a calca în templu, și în fine multe de acestea. Prin o singură poruncă, decĭ, legea târăşce după sine o mulţime de alte ordinaţiunĭ. Dacă te circumcidĭ, și nu în diua a opta; dacă aĭ făcut'o aceasta în diua a opta, însĕ nu a fost sacrificiŭ, saŭ că de a fost sacrificiŭ, nu a fost la locul rânduit, saŭ că de și s'a făcut la locul orânduit, nu s-aŭ observat tóte cele legale, saŭ că tóte cele legiuite s-aŭ observat, însĕ individul n-a fost curat, saŭ că la curăţirea luĭ n'a observat tóte cele prescrise, apoĭ atuncĭ tóte sunt anulate și fără vre-o putere. De aceia și dice apostolul: „datoriŭ este a împlini întreaga lege“.

«Dacă legea este stăpână, împlinesce nu numaĭ parte din ea, dice, ci întreagă, eară de nu este stăpână, atuncĭ nicĭ parte din ea nu eşcĭ ţinut a îndeplini». „V-aţĭ depărtat de Christos; voĭ, cariĭ vĕ justificaţĭ prin lege, din char a-ţĭ cădut“. (Vers. 4). Decĭ, după ce maĭ 'nainte a pregătit pe auditorĭ, la urmă se pronunţă, și arată periculul cel maĭ grozav. Pentru că, în definitiv, cu ce se va alege la urmă

cel ce și legea o calcă, căcĭ nu póte să se mântuiască de acolo, și cade și din Char? Ce alt va culege de cât o pedeapsă indispensabilă, cea dintêiŭ neputênd a-l ajuta, eară cel de al doilea (charul) neputêndu-l suferi?

Mărind, decĭ, frica lor, și sguduindu-li cugetele, și arătandu-li complectul naufragiŭ pe care-l vor suferi, deschide în apropierea lor limanul cel mântuitoriŭ al charuluĭ; ceia ce face peste tot locul, declarând mântuirea prin char maĭ ușóră și maĭ sigură. „Căcĭ noĭ prin credință asceptăm speranța justificăreĭ în spirit" (Vers. 5). «Nu avem nevoe de nimic din acele legiuite, ḑice; căcĭ ajunge numaĭ credința a ni procura spiritul, eară prin spirit justificarea, cum și alte multe bunătățĭ». „Căcĭ în Iisus Christos nicĭ circumcisiunea póte ceva, nicĭ ne-circumcisiunea, ci credința carea se lucreaḑă prin iubire" (Vers. 6). Veḑĭ cum la urmă el se asvirle în luptă cu maĭ mult curaj? «Cel ce s-a îmbracat în Christos, ḑice, să nu se maĭ preocupe de acestea». Maĭ sus el ḑicea, că circumcisiunea este vătămătóre; dară cum aice el o pune ca indeferentă? Indeferentă este pentru ceĭ ce aŭ avut'o maĭ 'nainte de credință, nu însĕ și pentru ceĭ ce aŭ primit'o după credință. Privesce, cum a scos'o el, și a pus'o la un loc cu ne-circumcisiunea; eară credința este aceea, carea face diferența între dênsele. Precum cel ce adună luptătorĭ pentru circ, nu se uită dacă sunt gârbovĭ, saŭ cârnĭ, negri saŭ albĭ, căcĭ tóte acestea nu-l interesează cu nimic la încercările luĭ, ci caută numaĭ ca să fie vînjoșĭ, puternicĭ și cunoscătorĭ de această artă, tot așa și cel ce voiesce a se înscrie în testamentul noŭ; lipsurile corporale nu-l vatămă cu nimic, și nicĭ nu-l folosesc, dacă nu le ar avea. Dară ce înseamnă ḑicerea: „care se lucrează prin iubire"? Aicĭ 'i-a

rănit cu o rană adâncă, probându-li că dacă iubirea lor în Christos nu este inrădăcinată bine, apoĭ această iubire s-a transformat in o portiță ascunsă, pe unde se pot furișa in sufletele lor tóte patimile. Ceia ce se cere, nu este numaĭ a crede, ci a și sta în credință iubind. Ca și cum pare-că li-ar fi ḑis: «dacă iubeațĭ pe Christos dupre cum trebuia, nu ațĭ fi desertat din libertate la sclăvie, nu ațĭ fi părăsit pe cel ce v'a eliberat, șĭ n'ațĭ fi insultat pe eliberatorul vostru». Maĭ face alusiune aicĭ și la ceĭ ce-ĭ invidiaŭ pe dênșiĭ, arătând că și aceia n-ar fi cutezat a face aceasta, dacă ar fi avut iubire cătră dênșiĭ. Maĭ voesce încă prin aceste cuvinte, a li corecta viața lor. „Alergațĭ bine; cine v-a oprit ca să nu ascultațĭ de adevĕr"? (Vers. 7). Cuvintele aceste nu sunt a le unuĭ om care intreabă, ci a le unuĭ om care nu mai scie ce să ḑică, și care se bocesce într'una. «Cum, ḑice, vi s-a întrerupt un drum atât de lung? Cine a putut să facă aceasta»? Voĭ cariĭ erațĭ superiori tuturor și vĕ găseațĭ în rândul dascalilor, nu ațĭ rĕmas acum nicĭ în rândul discipulilor macar. Ce s-a petrecut? Cine a făcut aceasta»? Tóte acestea sunt vorbele unuĭ acusatoriŭ și a unuia care jălesce maĭ ales, după cum ḑicea și maĭ 'nainte: „Cine va fermecat"?

„Această induplecare nu este de la cel ce v-a chemat" (Vers. 8). «Nu pentru aceasta va chemat pe voĭ Christos, ca să vĕ clătinațĭ in așa mod; nu a legiferat el acestea ca voĭ să traițĭ ca iudeiĭ». Dară ca să nu ḑică cineva póte: «de ce măresci lucrul într'atâta și-l ingreuieḑi cu vorba? O singură poruncă din lege am păḑit și noĭ, și ne'nspăimânțĭ cu atâtea»? Ascultă, cum el infricoșează nu cu cele presente, ci cu cele viitóre, ḑicênd astfeliŭ: „Puțin aluat dospesce tótă frămăntătura" (vers.

9). «Tot astfeliŭ e şi cu voĭ, dice; un reŭ cât de mic dacă nu e corectat, va avea o mare putere asupra vóstrĕ, şi vĕ va re'ntórce earăşĭ la Judaism, precum aluatul dospesce frământarea». „Eŭ am încredere de voĭ în Domnul, că alt-nimic nu vețĭ cugeta" (Vers. 9) Nu dice: nu cugetațĭ, ci „nu vețĭ cugeta", adecă că vĕ vețĭ corecta; nicĭ nu dice: sciŭ, ci „am încredere". «Cred în Dumnedeŭ, dice, şi invocând de la el ajutoriŭ, am încredere că vĕ vețĭ îndrepta». Nu dice apoĭ: am încredere în Domnul, ci „am încredere de voĭ în Domnul"; aşa că peste tot locul el amesteca acusațiunile la un loc cu laudele. Ca cum pare că ar fi dis: «eŭ cunosc discipuliĭ meĭ, sciŭ apoĭ şi uşurința de a vĕ corecta; decĭ am încredere pe de-o-parte în Domnul nostru Iisus Christos, carelĕ nu lasă pe nimenĭ să se peardă, eară pe de-alta în voĭ, cariĭ iute vĕ vețĭ putea reculege şi recâştiga ce a-țĭ perdut». In acelaşĭ timp 'i şi îndeamnă de a pune şi iĭ sirguință, pentru că nu e posibil de a câştiga ceva de la Dumnedeŭ, dacă nu vom conlucra şi noĭ. „Eară cel ce vĕ tulbură, va purta pedeapsa, orĭ-care va fi". Din amândouĕ părțile-ĭ mângâe, şi din acelea cu care-ĭ încuraja, şi din acelea cu care aceia-ĭ amăgea, saŭ li profetizaŭ. Tu, însĕ, te gândesce, cum el nicăirĭ n-a pus numele acelor intriganțĭ, ca nu prin aceasta să devină încă şi maĭ insolențĭ. Ceia ce el dice, aşa şi este. «Nu pentru că voĭ nu vețĭ cugeta nimic altă, aceia careĭ sunt causele amăgireĭ vóstre, vor fi scutițĭ de osândă, nu, ci vor fi pedepsițĭ; căcĭ nu e drept ca sîrguința unora să devină încurajare de rele obiceiurĭ pentru alțiĭ. Eară aceasta se face, pentru ca să nu maĭ tulbure şi pe alțiĭ». El nu a dis simplu: ceĭ ce vĕ tulbură, ci ridicându-şĭ vocea, a adaos: „orĭ-care ar fi".

„Eŭ însĕ, fraților, dacă predic circumcisiunea, pentru ce mai sunt persecutat“? (Vers, 11) Fiind-că 'l defăimaŭ că în multe el Iudaiza, și ca un ipocrit 'șĭ prefăcea predica, privesce cum el 'ĭ întimpină cu curaj, invocându-ĭ pe dênșiĭ chiar de martorĭ. «Scițĭ și voĭ, dice, că pretextul persecuțiunilor mele acesta este, că adecă ordon a se departa de lege; dară dacă predic circumcisiunea, pentru ce maĭ sunt persecutat? Pentru nimic alta nu pot să mĕ acuse ceĭ dintre Iudeĭ, de cât pentru acesta. Dacă li-așĭ fi permis ca să creadă împreună cu obiceiurile lor părintescĭ, de sigur că nicĭ ceĭ ce aŭ credut și nici ceĭ ce n-aŭ credut n-ar fi defăĭmat, pe cel ce cu nimic nu le-a sgaduit moravurile lor». Dară ce? N-a predicat el óre circumcisiunea? N-a circumcis însu-șĭ el pe Timotheiŭ? Ba da, l-a circumcis. Apoĭ atuncĭ cum de dice, nu predic? Și de aicĭ tu poțĭ afla exactitatea luĭ Pavel. El n-a dis: circumcisiune nu săvêrșesc, ci: „nu predic“, adecă, nu ordon a crede în ea. «Să nu o ieĭ acesta, dice, ca certificarea din partea-mĭ a vre-uneĭ dogme; am circumcis, însĕ nu am predicat circumcisiunea». „Atuncĭ a încetat scandalul cruceĭ“, adecă. se ridică pedeca, obstacolul, dacă este așa cum diceţĭ voĭ. Nu atâta scandaliza pe Iudeĭ crucea, cât 'i scandaliza predica, că nu trebue a se maĭ supune legilor părințescĭ. Ast-feliŭ bună-óră când iĭ aŭ târit pe Stefan înaintea sinedriuluĭ nu aŭ dis: că acesta se închină celuĭ crucificat. ci, că vorbesce contra legeĭ și contra loculuĭ celuĭ sânt. Și pe Iisus pentru acesta-l acusaŭ, că strică legea. De aceia și dice Pavel: «dacă s-a fost permis de a se circumcide, iată că nu maĭ póte fi nicĭ o inimiciție contra cruceĭ și a prediceĭ. Dară dacă în fie-care di strigă contră-ne, cum de ne acusă pentru acesta? Contra me tocmaĭ de acesta s-aŭ revoltat,

fiind-că am introdus în templu pe un necircumcis, (Tit). Decĭ, óre așa de prost sunt, dice, că permițên-du-se circumcisiunea, eu totușĭ 'mĭ causez atâta vatamare zadarnică, și pun atâta pedică crucei luĭ Christos? Privițĭ, decĭ, și vedețĭ că noĭ pentru nimic alt nu suntem resboițĭ în așa mod, de cât pentru circumcisiune. Așa de prost am fost óre, ca să mĕ scârbesc pentru un lucru de nimic și pe alțiĭ să scandalisez»? A numit scandal pedeca crucei, fiind-că și cuvêntul cruceĭ aceasta ordona, și aceasta maĭ ales era care scandaliza pe Iudeĭ, și 'ĭ impedica de a primi crucea, că adecă se ordona a se departa de obiceiurile părințeșcĭ. „Fie ca să dispară toțĭ ceĭ ce vĕ strică" (Vers. 12). Privesce, cât e de amărât contra inșĕlătorilor! Pe la inceputul epistoleĭ el arunca acusațiunea contra celor înșelațĭ, numindu-ĭ fără de minte, de două orĭ în șir: acum, insĕ, după ce i-a certat bine și i-a corectat, se intórce contra înșelătorilor. De aicĭ se cuvine a vedea voĭ și ințelepciunea luĭ, cum îndeamnă și cumințesce pe aceștia ca pe fiiĭ luĭ, cariĭ sunt în posibilitate de a se corecta; pe când pe înșelătorĭ 'ĭ taie din rădăcină, ca pe nisce străinĭ și cuprinșĭ de bóle incurabile. Aceasta o are în vedere, când dice: „Va purta pedeapsa, orĭ-cine ar fi"; aceasta de asemenea, când ridicându-se cu tótă puterea asupra lor, și blestemându-ĭ dice „Fie ca să dispară toțĭ ceĭ ce vĕ strică". Și bine dice el acest cuvênt: vĕ strică, ceia ce nu inseamnă nimic alt, de cât că vĕ revoltează. Ceĭ ce aŭ părăsit țeara lor, și libertatea și înrudirea de maĭ 'nainte, și aŭ fost silițĭ de a căuta țerĭ străine, singurĭ s-aŭ expatriat și s-aŭ lipsit de Ierusalimul cel de sus, de cetatea cea liberă, fiind forsațĭ de a rătăci ca nisce prisonierĭ și bejenarĭ. Pentru aceia 'ĭ blestemă el. Ceia ce dice așa și este.

«Nimic nu'mi pasă de aceia; „De omul eretic, după una și a doua sfatuire, depărtează-te“ (Tit. 3, 10); dacă voiesc, apoĭ nu numaĭ circumcidă-se, ci chiar suprime-se cu totul». Dară unde sunt aceĭ ce aŭ curajul de a se suprima pe sine, atrăgêndu şĭ blestemul asupră-li, defăimând și creațiunea luĭ Dumnedeŭ, și în acelașĭ timp conlucrând împreună cu Manicheiĭ? Căcĭ aceștia dic că corpul este viclean și din materie vicleană; aceștia prin faptele lor daŭ motiv unor astfeliŭ de uriciose credinţĭ; aceștia sûnt cariĭ 'șĭ taie membrul genital, căcĭ 'l cred de dușman și viclean. De cât cu maĭ mult cuvênt trebuiaŭ iĭ ca ochiĭ să-ĭ vatăme, căcĭ prin ochĭ intră pofta în spiritul omuluĭ. Insă nicĭ ochiĭ nu sunt causa și nicĭ vre-un alt membru corporal, ci numaĭ reaua intențiune. Maĭ mult încă. Dacă nu poţĭ tolera rĕutatea corpuluĭ, de ce nu taĭ limba din causa blasfimieĭ, mânile din causa răpirilor, picióréle pentru că calcă pe drumul vicleniei și al rĕutăţeĭ, și cu un cuvênt întregul corp? Căcĭ și audul desfătându-se, de multe-orĭ a moleșit spiritul, și nările fiind atinse de un miros plăcut, aŭ fermecat cugetul, și l-aŭ ațițat spre plăcerĭ. Așa dară tóte să le tăiem, și mânile, și picióréle, și urechile, și nasul. Dară aceasta e cea maĭ grozavă nelegiuire și smintire satanicească. Decĭ trebuie a corecta numaĭ apucăturile cele rĕŭ năravite ale spirituluĭ. Numaĭ vicleanul demon, carele vecinic se bucură de vărsărĭ de sânge, ĭ-a momit de a-șĭ sfărima organele trupuluĭ, ca cum creatoriul a greșit făcêndu-le. Dară, dic iĭ, cum se face că corpul îngrășindu-se, pofta se aprinde? Dară și în acest cas pĕcatul e tot al sufletuluĭ; căcĭ dacă corpul se îngrașă nu e din causa luĭ, ci din causa spirituluĭ; el dacă ar voi ca corpul să slăbească, are tótă puterea pentru aceasta. Tu, însé, facĭ întocmaĭ ca și cel ce vede o casă óre care ardênd în flacărĭ și în loc să acusĭ pe cel

ce a dat foc, invinovăţescĭ flacârele, că din causa multor lemne asvîrlite pe foc, saŭ rîdicat la inălţime; insĕ vina nu este a foculuĭ, ci a celuĭ ce a dat foc. Focul ni este dat pentru iluminat, incălzit şi hrană, cum şi pentru alte servicii de acest feliŭ, nu însĕ pentru ca să ardă casele. Deaseminea şi pofta spre viaţa conjugală şi facerea de copiĭ ni s-a dat nu spre desfrînare şi curvie; sa dat ca tu să deviĭ tată, şi nu curvariŭ; ca să vieţueştĭ legitim cu femeia ta, eară nu să o corupĭ în mod nelegiuit; pentru ca să laşĭ după tine semânţa ta, eară nu să vatâmĭ pe a altuia. A curvi nu este resultatul vre-uneĭ pofte naturale, ci e o insultă contra natureĭ; pentru că pofta caută numaĭ promiscuitate, insĕ nu de acest feliŭ. Acestea nu le-am spus acum fără vre-un scop, ci spre a le avea ca exord în luptele ce le vom desfăşura după aceasta; tot-odată spre a ne apara de la început contra celor ce ḑic că creaţiunea luĭ Dumneḑeŭ este rea şi vicleană; contra celor cariĭ lăsând la o parte trândăvia spiritului se înfuriaḑă contra corpuluĭ nostru şi-l defaimă, fapt, despre care vorbesce şi Apostolul Pavel, acusând nu trupul, ci cugetele cele drăceştĭ.

„Voĭ, însă, fraţilor, aţi fost chemaţĭ pentru libertate, numaĭ să nu întrebuinţaţĭ libertatea de pretext pentru corp“ (Vers. 13). De aicĭ în colo se pare că intră cu cuvêntul în partea morală, insĕ face o inovaţiune, ce n-a făcut'o în nicĭ una din epistolele sale. În adevĕr, tóte epistolele luĭ sunt împărţite în două părţĭ, din care partea ântĕĭ tratează chestiunĭ dogmatice, eară a doua tratează despre traiŭ şi chestiunĭ morale; aicĭ însĕ ajungĕnd la partea morală earăşĭ amestecă chestiunĭ dogmatice; earăşĭ să acaţă de acea parte în lupta luĭ contra Manicheilor. Dară ce inseamnă: „Numaĭ să nu întrebuinţaţĭ libertatea de pretext pentru cap“? «Va eliberat Chris-

tos, ḑice, de jugul sclăviei, și v-a lăsat stăpânĭ de a face ceia ce voițĭ, nu ca să usațĭ de putere spre rele, ci să vĕ ridicațĭ la o maĭ mare filosofie, pentru ca să dobândițĭ un maĭ mare motiv de recompensă». Fiind-că peste tot locul el numesce legea jug al sclăvieĭ și atragere de blestem, pentru ca să nu bănuească cine-va că de aceia ordonă depărtarea de lege, spre a i se permite ca să trăiască nelegiuit, indreaptă această bănuială, ḑicênd: că nu purtarea să devină nelegiuită, ci iubirea lor de ințelepciune să devină maĭ pre sus de lege. Legăturile (cătușele) legeĭ saŭ deslegat, eară eŭ ḑic aceasta, ca noĭ să devenim nu numaĭ umilițĭ, ci chiar maĭ inălțațĭ. Și cel ce curvesce, și cel ce trăiesce în feciorie, ambiĭ aŭ ieșit din măsurele legeĭ, însĕ nu în acelașĭ feliŭ; ci unul s'a pogorit la maĭ rĕŭ, eară cela-l-lalt s'a ridicat la maĭ bine; unul a calcat iară cela-l-alt a întrecut legea. Aceasta ḑice și Pavel, «că a deslegat jugul de asupra vóstrĕ, nu ca să sărițĭ în sus de bucurie, nu ca să dațĭ cu piciorul, ci pentru ca fără de jug să pășițĭ maĭ frumos». Apoĭ arată și modul prin care s ar putea reuși aceasta maĭ cu înlesnire. Și care e acel mod? „Prin iubire să servițĭ unul altuia“, ḑice. Aicĭ earășĭ face alusiune la aceia, că cearta, revolta, iubirea de ântĕetate și ușurința aŭ fost causa rătăcireĭ lor; căcĭ muma eresurilor și a iubireĭ de stăpânire este pofta. Ḑicênd: „să servițĭ unul altuia“, a arătat că rĕul de care eraŭ bântuițĭ 'șĭ-a luat începutul din prostie și ingâmfare, pentru care și dă medicamentul potrivit. «Voind a stăpâni pe alțiĭ v-ațĭ împerechiat intre voĭ; eĭ bine, servițĭ unul altuia, căcĭ cu chipul acesta vĕ vețĭ reuni». Dară acest pĕcat el nu-l spune pe față, ci pe față arată numaĭ doctoria, ca ast feliŭ să cunóscă și pe acela. Intocmaĭ ca și cum procedează cine-va cu cel desfrânat, că nu-l vorbesce nimica de desfrînare, ci îndeamnă necontenit la

cumpătare și înțelepciune. Cel ce iubesce, cum se cuvine, pe apróрele, nu încetează de a-ĭ servi maĭ umilit ca fie ce serv. Căcĭ precum focul móie ceara, tot ast-feliŭ și căldura dragosteĭ împrăscie orĭ ce îngâmfare și ușurătate maĭ iute chiar ca focul. Pentru aceia nicĭ nu dice el în mod simplu: iubiți-vĕ unul pe altul, ci „serviți unul altuia“, arătând prin aceasta o prietenie maĭ întinsă. După ce a desființat jugul legeĭ, pentru ca să nu sară în sus de bucurie și se apuce peste câmpĭ, li pune în gât un alt jug maĭ puternic de cât acela, însé maĭ ușor în același timp și mult maĭ plăcut. Apoĭ arătând și succesele acestuia, dice: „Pentru că întreaga lege în un singur cuvênt se împlinesce, adecă într-aceasta: să iubescĭ pe aprópele tĕŭ ca pe tine însuțĭ“ (Vers. 14). Fiind că a învêrtit legea în tóte părțile, încheie la urmă: «eĭ bine, dacă voiescĭ, dice, a împlini legea, nu te circumcide, căcĭ nu în circumcisiune se îndeplinesce, ci în iubire». Privesce cum își ascunde durerea luĭ, care-l mișcă necontenit! După aceasta intră în partea morală. „Iară dacă vĕ mușcațĭ între voĭ și vĕ mâncațĭ, vedețĭ să nu vĕ nimicițĭ unul pe altul“ (Vers. 15). Nu afirmă faptul ca să nu-l îngreueze, însĕ-l cunósce petrecêndu-se, se vede, și de aceia vorbesce cu órecare îndoială. El nu dice: fiind-că vĕ mușcațĭ și vĕ mâncațĭ între voĭ, ci „eară dacă vĕ mușcațĭ“ și cele-l-alte; și nicĭ nu afirmă, că se nimicesc uniĭ pe alțiĭ, ci „vedețĭ să nu vĕ nimicițĭ unul pe altul“, ceia ce este sfatul unuĭ om, care se teme și se asigură, eară nu a unuia ce acusă. Încă și de cuvinte el a făcut us într'un mod semnificativ, căcĭ nu a dis numaĭ „vĕ mușcațĭ“, ceia ce denotă pe om-ul înfuriat de mânie, ci și „vĕ mâncațĭ“, adecă persistațĭ în rĕutate. Cel ce mușcă 'șĭ-a împlinit patima mânieĭ luĭ, eară cel ce

și mânâncă, dă probă de cea mai grozavă sălbătăcie. Prin vorba de mușcături și mâncări el nu înțelege pe cele corporale, ci pe cele spirituale, care sunt cu mult mai grozave. Nu a vătămat nici-odată atît de mult cel ce a mâncat trup omenesc, pe cât a vătămat cel ce a înfipt mușcăturile lui în sufletul altuia; căci pe cât sufletul e mai respectat de cât corpul, pe atât și mușcătura lui e mai grozavă. „Vedeți să nu vě nimiciți unul pe altul“. Acestea le ḑice, pentru că discordia și lupta sunt fapte destructive și nimicitóre atât pentru cei ce le introduc, cât și pentru cei ce le primesc; aceste fapte sfâșie totul, mai rěŭ chiar de cum sfâșie molia hainele.

„Deci vě ḑic: umblați dupre spirit și pofta corpului nu o veți împlini“ (Vers. 16). Iată că arată și o altă cale, care face ușóră împlinirea virtuței, și reușesce în totul la cele ḑise, cale, care nasce iubirea. In adevěr, nimic în lume nu póte face pe om de a fi iubitoriŭ, ca aceia de a trăi spiritualminte, și nimic nu póte convinge spiritul nostru de a persista în virtute, ca puterea cea mare a iubirei. Pentru aceia și ḑice: „umblați dupre spirit, și pofta corpului nu o veți împlini“. După ce el a spus aceia ce provócă bóla, acum spune și doctoria care dăruiesce sănătatea. Care este această doctorie și care e deslegarea de relele mencionate, de cât numai de a viețui dupre spirit? De aceia a și ḑis el: „umblați dupre spirit, și pofta corpului nu o veți împlini“. „Căci corpul poftesce împotriva spiritului și spiritul împotriva corpului; și aceștia se împotrivesc unul altuia, ca să nu faceți ceia ce ați voi“ (vers. 17). Aici unia se aruncă asupra apostolului și ḑic, că el a împărțit omul în două părți, ca și cum omul ar fi făcut din două substanțe contrare, și cu modul acesta

introduce lupta corpuluĭ cu spiritul. Insĕ nu este aşa câtuşĭ de puţin. Aicĭ prin cuvêntul Σάρκα (σαρξ—κὸς= carne, trup) el nu numesce corpul (σῶμα), căcĭ de ar fi fost aşa, apoĭ ce raţiune ar avea ḑicerea: „căcĭ poftesce împotriva spirituluĭ“? Pofta nu este a corpuluĭ, ci a spirituluĭ. Şi aiurea ḑice Scriptura: „Doresce şi se sfârşasce sufletul meŭ“ (Psalm. 84, 2), şi „Ce poftesce sufletul tĕŭ şi-ţĭ voiŭ face“? şi earăşĭ „nu merge dupa pofta sufletuluĭ tĕŭ“, şi earăşĭ: „ast-feliŭ doresce sufletul meŭ“. Decĭ cum ḑice Pavel că „corpul (σάρξ) poftesce contra spirituluĭ“? El obicĭnuia a numi corp (σάρκα) nu natura corpuluĭ, ci reaua intenţiune, precum când ḑice: „Voĭ nu sunteţĭ în corp, ci în spirit“ şi earăşĭ: „eară ceĭ ce sunt în corp, nu pot să placă luĭ Dumneḑeŭ“ (Rom. 8, 9. 8). Dară ce vrea el să spună aicĭ? că trebue a omorí corpul? dară chiar el care ḑice aceste cuvinte, óre nu era îmbrăcat cu corp? De sigur că învăţĕturile şi aplecările cele rele nu provin de la corp, ci de la diavol, după cum şi ḑice Ioan, cap. 8, 44. „Acela a fost ucidĕtoriŭ de ómenĭ de la început“. Aşa dară ce spune el? Prin acest cuvênt (σάρκα) el numesce gândul cel pămêntesc, trândav şi nepăsătoriŭ, ceia ce nu póte fi acusaţiune asupra corpuluĭ, ci vinovăţia spirituluĭ lenevit. Corpul este organ numaĭ al spirituluĭ, şi nu s'a audit ca cineva să desprеţuiască şi să urască organul, ci pe cel ce-l întrebuinţază rĕŭ. Noĭ nu urîm ferul în sine, ci urim şi pedepsim pe cel ce usază de fer spre a ucide ómenĭ. Dară şi aceasta este o acusaţiune contra corpuluĭ, ḑice, când el numesce greşalele spirituluĭ cu numele de σάρκα. Cât pentru mine, mărturisesc că corpul (σάρξ) este inferior spirituluĭ,

insĕ este și bun în acelașĭ timp, căcĭ inferiorul unuĭ lucru bun nu póte fi rĕŭ, pe când rĕul nu este inferiorul binelui, ci cu totul contrar. Tu, insĕ, dacă poţĭ a arăta vre-un rĕŭ săvêrșit de corp numaĭ, apoĭ acusă-l; eară dacă te incercĭ a-l defaima numaĭ din causa denumireĭ, apoĭ veḑĭ că veĭ acusa și spiritul. Pentru că și om psichic se numesce acel ce e lipsit de adevĕr, cum și spirite viclene și rele se numesce în general mulţimea cea mare a dracilor. Pe lângă aceasta scriptura obicĭnuiesce a numi cu numele de σάρξ chiar misteriile, eară întreaga biserică este numită corpul luĭ Christos. Dacă voiescĭ apoĭ a vedea și faptele ce se săvêrșesc prin corp, stînge simţurile cu cugetul tĕŭ, și veĭ vedea spiritul pustiŭ de orĭ ce cunoscinţă, și nimic ne maĭ cunoscênd, din cele ce scie. Căcĭ dacă puterea luĭ Dumneḑeŭ de la crearea lumeĭ se vede în creatûrĭ, cum vom vedea fără ochĭ? Dacă apoĭ credinţa este din cele auḑite, cum vom auḑi fără urechĭ? De asemenea și predicarea cuvêntuluĭ evangelieĭ s'a făcut cu ajutoriul limbeĭ și a piciciórelor. „Cum vor predica, dacă nu se vor trimite“? (Rom. 10, 5) Veḑĭ cum serviciul corpuluĭ este causa a miĭ de bunătăţi? Dacă însĕ ḑice: „Corpul poftesce contra spirituluĭ“, el vorbesce aicĭ despre cele două ideĭ, despre bine și rĕŭ, căcĭ acestea sunt care se împotrivesc, eară nu spiritul și corpul. Dacă corpul și spiritul ar fi contrare, s'ar nimici unul pe altul, după cum apa nimicesce focul, și lumina pe întuneric. Dacă însĕ spiritul se îngrijesce de corp, și miĭ de neajunsurĭ sufere din causa luĭ, numaĭ ca să nu se despartă de el; dăcă apoĭ și corpul la rândul luĭ servesce spirituluĭ, și prin cele cincĭ simţurĭ 'ĭ introduce multă cunoscinţă de lumea exterióră, și a fost creat tocmaĭ spre a servi de organ al energieĭ spirituluĭ, cum ar putea ele să fie contrare și să se

lupte unul contra celui-l-alt? Eŭ, însĕ, le vĕd nu numaĭ că nu sunt contrare, ci încă intr'un mare acord și concedând unul altuia. Așa dară apostolul nu vorbesce despre acestea, că adecă se opun unul altuia, ci despre lupta dintre gândurile cele bune și cele rele; căcĭ a voi saŭ a nu voi, este acțiunea spirituluĭ. De aceia ḑice: „acestea se împotrivesc", adecă să nu permițĭ spirituluĭ de a purcede spre poftele luĭ cele rele și viclene. Acestea le-a ḑis apostolul, întocmaĭ cum face pedagogul saŭ dascalul, care se teme de progresul discipulilor.

„Dară de sunteţĭ conduşĭ de spirit, nu sunteţĭ sub lege" (vers. 18). Care póte fi aicĭ continuitatea ordineĭ de ideĭ? Fórte mare și clară. Cel ce are spirit, după cum trebuie, stinge prin el orĭ-ce poftă rea și vicleană; eară cel ce a scăpat de pofte, nu are nevoe de ajutorul legeĭ, fiind-că a devenit cu mult maĭ superior ordinațiunilor legeĭ. In adevĕr, cel ce nu se mânie, de ce are nevoe să audă: „să nu ucidĭ"? Cel ce nu se uită cu ochĭ desfrânațĭ, ce nevoe are să i se spună: „să nu precurvescĭ"? cine óre vorbesce despre fructul pĕcatuluĭ, celuĭ ce a scos din el până și rădăcina rĕuluĭ? Mânia este rădăcina omoruluĭ, eară privirea curiósă este rădăcina precurvieĭ. De aceia ḑice: „Sunteţĭ conduşĭ de spirit, nu sunteţĭ sub lege". Aicĭ mi se pare că și aduce legeĭ o mare și admirabilă laudă, adecă că legea a fost,—maĭ 'nainte de pogorârea Sf. Duch,—de aceiașĭ tărie și în aceiașĭ ordine cu a sântuluĭ Duch; însĕ pentru aceasta nu maĭ e nevoe de a remânea încă sub pedagog. Atuncĭ de sigur că eram sub lege, pentru ca de frică să alungăm poftele, —ne-arătându-se încă Sf. Duch; dară acum charul fiind dat nouĕ, și poruncindu-ni nu numaĭ a ne departa de ele, ci

chiar a le vesteji cu desăvêrșire și a ne înălța la o viață maĭ bună, unde maĭ este necesitate de lege? Ce necesitate maĭ are, acel ce de la sine săvêrșesce chiar cele maĭ marĭ lucrurĭ? Filosoful de sigur că nu are nevoe de dascal. «Decĭ, de ce, dice, vě batjocorițĭ înși-vě pe voĭ, căcĭ pe când maĭ 'nainte vě predasețĭ spirituluĭ, acum vě punețĭ alăturea cu legea»?

„Eară faptele corpuluĭ sunt invederate, și sunt acestea: curvia, precurvia, necurăția, desfrânarea, idololatria, fermecătoriile, dușmăniile, cerțele, gelosiile, mâniile, gâlcevile, desbinările, eresurile, pismele, uciderile, bețiile, îmbuĭbările și cele asemenea acestora, de care vě spun maĭ dinainte, precum am și spus, că ceĭ ce fac unele ca acestea, nu vor mosceni împărăția luĭ Dumnedeŭ" (Vers. 19—21). Aicĭ stă și se reazămă cel ce acuză corpul těŭ, și crede că sunt dise acestea cu privire la dușmănia și lupta dintre corp și spirit. Fie, decĭ, după părerea vóstrě, curvia și precurvia faptele trupuluĭ; dară dușmăniile, certele, gelosiile, gâlcevile, eresurile, fermecătoriile și cele-l-alte, sunt resultatul releĭ intențiunĭ numaĭ, și decĭ cum ar putea să resulte din corp? Vedĭ, dară, că prin aceste cuvinte nu vorbesce de corp, ci de gândurile pământescĭ, care atrag pe om la pământ? De aceia și dice: „că ceĭ ce fac unele ca acestea, nu vor mosceni împărăția luĭ Dumnedeŭ". Dacă aceste fapte ar fi resultatul natureĭ celeĭ rele și viclene, eară nu al uneĭ intențiunĭ rele, în zadar a dis: „fac", pentru că nu fac, ci „pătimesc", adecă sunt silițĭ de natură a face așa. De ce apoĭ cad și din împărăția luĭ Dumnedeŭ? Eată dară că cununile și pedepsele sunt resultatul intențiunilor bune saŭ rele. Pentru aceasta adauge Pavel: „eară fruc-

tul Duhuluĭ este: dragostea, bucuria și pacea„. El nu ḑice, lucrul Duchuluĭ, ci „fructul“. Așa dară spiritul nostru este de prisos? Dacă e vorba numaĭ de duch și de corp, unde este spiritul nostru? Așa dară vorbesce pentru ființele ne'nsuflețite? Când faptele cele rele sunt numaĭ a le trupuluĭ și cele bune a le duchuluĭ sânt, e óre sufletul omuluĭ de prisos? Câtușĭ de puțin; căcĭ abstinența de patimĭ depinde de dênsul. Chiar în mijlocul rĕuluĭ saŭ al bineluĭ de se găsesce, dacă face us de corp după cum se cuvine, l-a făcut pe acesta spiritual; dară dacă se depărtează de Duchul Sânt și se dedă poftelor rele și viclene, s-a transformat singur în spirit pămêntesc. Privesce, cum el peste tot locul nu vorbesce despre esența corpuluĭ, ci de intențiune rea, saŭ vice-versa. Și pentru ce'l numesce fructul spirituluĭ? Pentru aaceia, că faptele cele rele provin numaĭ de la noĭ și din reaua intențiune, pentru care le și numesce lucrurĭ, pe când faptele cele bune, pe care le numesce fruct, nu numaĭ de sirguința nóstrĕ aŭ nevoe, ci și de iubirea de ómenĭ a lui Dumneḑeŭ. Apoĭ urmând a le povesti pe acestea, pune maĭ ântêiŭ rădăcina bunătăților, ḑicênd: „Iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândeța, înfrânarea poftelor. Contra acestora nu este lege“ (vers. 22, 23). Ce ar putea cineva ordona unuia, care are pe lângă sine totul, când are un dascal atât de desăvêrșit în filosofie ca dragostea? Precum vizitiiĭ ceĭ bunĭ nu aŭ nevoe să întrebuințeze biciul când mână caiĭ, tot astfeliŭ și spiritul reușind în virtuțĭ, nu are nevoe de îndemnul legeĭ. Și aicĭ el cu o fórte mare iscusință și într'un mod admirabil a scos legea, nu ca fiind rea, ci ca inferióră filosofieĭ sântuluĭ Duch. „Ceĭ ce

sunt aĭ luĭ Christos corpul 'şi-l'aŭ rĕstignit împreună cu patimile şi cu poftele" (Vers. 24) Pentru ca să nu dică iĭ: şi cine este unul ca acesta? arată pe ceĭ ce reuşesc a se ridica prin fapte la ast-feliŭ de perfecţiune morala. Ş: aicĭ prin cuvêntul σάρξ=corp, el arată faptele cele rele şi viclene. Unia ca aceştia nu 'şi-aŭ omorît corpul, pentru că în asemenea cas cum ar fi putut trăi? ci invederează prin asemenea cuvinte adevĕrata filosofie. In asemenea cas poftele chiar de ni-ar nelinisci întru cât-va, în zadar însĕ turbează, căcĭ nu aŭ nicĭ o putere. Decĭ fiind-că puterea Duchuluĭ Sânt e atât de mare, noĭ în el vieţuim şi cu el ne mulţemim. Ceia ce invederând adaoge: „De trăim în Spirit, să şi umblăm dupre spirit" (Vers. 25), adecă să ne purtăm dupre legile luĭ. Aceasta insamnă „să umblăm", adecă, să ne mulţemim cu puterea Duchuluĭ, şi să nu maĭ căutăm vr'un adaos óre-care de la lege. Apoĭ arătând că ceĭ ce introduc circumcisiunea o fac aceasta numaĭ din ambiţiune, dice: „Să nu ne facem iubitorĭ de slavă deşartă", ceia ce este causa tuturor relelor, „provocându-ne unul pe altul" la sfezĭ şi certe, „pismuind unul pe altul" pentru că pisma provine din iubirea de slavă deşartă, şi din pismă isvorĕsc tóte relele.

„Fraţilor de va cădea vre-un om" (Cap. 6, 1). Fiind-că sub formă de dojană 'i acusa pentru patimile lor, şi voia a îndepărta de la dênşiĭ spiritul de filarchie (iubire de stăpânire), dice: „Fraţilor de va cădea vre un om". Privesce, că el nu dice: de va face, ci „de va cădea" adecă, de se va întâmpla se fie răpit de vre-o faptă rea. „Voĭ ceĭ duchovnicescĭ îndreptaţi-l pe unul ca acela". De ase-

menea și aicĭ, nu dice : pedepsiți-l saŭ condemnați-l, ci corijați-l. Și nu se mărginesce nicĭ aicĭ, ci arătând că iĭ trebue să fie fórte blândĭ cu ceĭ căduțĭ, ast-feliŭ se pronunță : „Cu duchul blândețeĭ". Nu a dis : cu blândeță, ci „cu duchul blândețeĭ", arătând că și Duchuluĭ i se pare a fi așa, și că putința de a îndrepta pe ceĭ păcătoșĭ cu blândeță, este un char duchovnicesc. Apoĭ ca nu cumva cel ce îndreaptă pe altul să se îngâmfe, sub aceiașĭ grózā-l pune și pe dênsul dicênd : „Pădindu-te ca să nu cadĭ și tu in ispită". Precum ceĭ îmbogățițĭ daŭ ajutóre bănescĭ celor ce aŭ nevoe, gândindu-se ca nu cumva să cadă și iĭ în sărăcie și să pătimească ca dênșiĭ, tot așa trebuie a face și noĭ. Pentru care el și dice punênd chiar causa : „Pădindu-te ca să nu cadĭ și tu în ispită". Maĭ 'ntêiŭ ia apararea celuĭ greșit, dicênd : „de va cădea vre-un om", al doilea pune pe fie-cine în fața celuĭ greșit și-l povățuesce de a se purta cu duchul blândețeĭ către dênsul, amintindu-șĭ că și el este supus greșalelor ; „pădindu-te dice, ca să nu cazĭ și tu în ispita", învinovățind, adecă, maĭ mult pe diavolul, de cât trândăvia sufletuluĭ tĕŭ, „Purtațĭ sarcina unul altuia". Fiind-că nu este om fără de defecte, sfătuesce de a nu ne face controlatorĭ aspri aĭ greșalelor altora, ci a purta defectele aprópeluĭ, pentru ca și alțiĭ să le pórte și să le sufere pe a le nóstre. Căcĭ precum la o clădire petrele nu aŭ cu tótele acelașĭ loc, ci unele se potrivesc și sunt propriĭ pentru colțare, eară nicĭ de cum la temelie, altele sunt potrivite pentru temelie, și nu pentru colțare, tot așa și la corpul bisericeĭ. Aceasta o póte vedea cineva petrecêndu-se și cu corpul nostru ; fie-care membru 'șĭ are funcțiunea sa ; unul pe altul se ingăduie, și nu cerem totul de la fie-care în

parte, saŭ și de la tóte la un loc. Numaĭ concursul comun al tuturor susţin și întăresc corpul, ca și clădirea. „Și ast-feliŭ veţĭ împlini legea luĭ Christos", adecă, cu toţiĭ veţĭ împlini, prin îngăduinţa ce o veţĭ avea unul către altul. Așa de pildă, cutare este iritabil, eară tu molatic și somnoros; eĭ bine, pórtă, sufere înfurierea luĭ cea grozavă, pentru ca și el să'ţĭ sufere molăciunea și somnolenţa ta; și ast-feliŭ nicĭ acela nu va greși purtat de tine, și nicĭ tu nu veĭ adauge o greutate maĭ mult pe lângă cele ce aĭ, îngăduind pe fratele tĕŭ. Ast-feliŭ decĭ întindêndu-vĕ mâna unul altuia, când sunteţĭ pe cale de a cădea, uniĭ prin alţiĭ în comun veţĭ împlini legea, eară restul 'l va împlini fie-care cu aprópele, prin propria sa rabdare. Dară dacă nu faceţĭ ast-feliŭ, ci fie-care se va arunca asupra aprópeluĭ și asupra defectelor luĭ, nicĭ-odată nu veţĭ reuși cu ceva în cerinţele vóstre. Căcĭ, dupre cum când e vorba de corpul nostru, nu putem a cere acelașĭ serviciŭ de la tóte membrele luĭ, căcĭ nicĭ corpul nu póte exista atuncĭ, tot ast-feliŭ și când e vorba de fraţĭ; mare va fi turburarea și lupta, când vom cere totul de la fie-care în parte, saŭ și în general de la toţĭ. „Căcĭ de socotesce cineva că este ceva, se înșală pe sine" (Vers. 3). Aicĭ earășĭ ridiculisază ușurinţa. Cel ce crede că este ceva, nimic nu este; aceasta singur o probează prin o ast-feliŭ de nerozie ce o dă pe faţă. „Fie-care să-șĭ cerceteze fapta sa". Aicĭ arată că e necesar de a fi controlorĭ aĭ vieţeĭ nóstre, și a cerceta cu scumpătate faptele ce le săvêrșim zilnic, eară nu numaĭ la suprafaţă. Așa bună-óră: aĭ făcut vr'un bine? gândesce-te dacă nu cumva l-aĭ făcut pentru vre-o slavă deșartă saŭ pentru că aĭ fost forţat, saŭ din antipatie către alt-cine-va, saŭ din ipocrisie, saŭ din vre-o altă causă óre-care ome-

nească. Precum aurul maĭ 'nainte de a fi pus in topitóre se pare a fi strălucit, însĕ numaĭ după ce l'aĭ scos din foc și l-aĭ examinat cu exactitate se probează dacă cu adevĕrat e aur veritabil saŭ fals, astfeliŭ se petrece și cu faptele nóstre. Când noĭ le vom examina cu scumpătate, numaĭ atuncĭ se vor descoperi în tótă golăciunea lor, și ne vom vedea respondabilĭ de multe fapte rele. „Și atuncĭ va avea laudá în sine însu-șĭ, eară nu în altul". Acestea le dice nu ca cum le-ar legifera, ci concedând óre-cum slăbăciuneĭ omenescĭ. E ca cum ar fi dis: este absurd de sigur, de a te lăuda; dară dacă voiescĭ să o facĭ fă-o, însĕ nu te lăuda contra aprópeluĭ, ca Fariseul din Evanghelie. Cel învățat a nu face așa, iute se va departa de a se lăuda singur. Cel obicinuit a se lăuda singur pe sine, fără să vatăme pe alțiĭ, iute se va corecta de acest defect. Cel ce nu se crede pe sine maĭ bun ca alțiĭ,—căcĭ aceasta însamnă: „eară nu în altul"—ci singur examinându-se, de și póte pentru moment se mândresce, va înceta cu timpul a maĭ face aceasta. Și ca să afli că aceasta voiesce el să o dea la iveală, privesce, cum maĭ sus el umilesce pe auditoriŭ dicênd; „Fie-care să-șĭ cerceteze fapta sa", aicĭ, însĕ, adauge: „căcĭ fie-care-șĭ va purta sarcina sa" (Vers. 5). Aicĭ după cât se pare a pus acest raționament, ca să împedice de a se lăuda contra aprópeluĭ, și în același timp de a corija pe cel ce se laudă, ca să nu gândească de dênsul lucrurĭ marĭ, și ca să-l aducă a se gândi la propriile sale greșale, apăsând ast-feliŭ asupra consciințeĭ luĭ ne'ncetat dicerea: „'șĭ va purta sarcina sa".

„Cel învățat în cuvênt să comunice celuĭ ce învață tóte cele bune" (vers. 6). Aicĭ e vorba de

învăţětorĭ, că adecă trebue a se bucura de multă îngrijire din partea discipulilor. Şi din ce causă óre a legiferat Christos aşa? Căcĭ şi în N. T. ast-feliu e hotărît, ca ceĭ ce predică evanghelia, din evanghelie să trăiască; şi în V. Testament se găsesc de asemenea multe disposiţiunĭ, după care Leviţiĭ se bucuraŭ de multe veniturĭ din partea Ebreilor. Din ce causă decĭ s'aŭ ordonat acestea? Nimic alt, de cât că aicĭ e pusă maĭ dinainte temelia umilinţiĭ şi a iubireĭ. Demnitatea didactică de multe orĭ îngânfă pe ceĭ ce o posedă; de aceia el reprimând ast-feliu de apucăturĭ, pune în posiţiune pe dascal de a avea nevoe de ajutorul discipulilor, eară pe aceştia-ĭ motivează de a se face maĭ sprintenĭ spre binefacere, exercitându-ĭ ast-feliŭ de a deveni blânḑĭ către alţiĭ, precum sunt blânḑĭ şi îndatoritorĭ către dascaliĭ lor. Pentru că dacă n'ar fi aşa, cum am ḑis, de ce pe Iudeiĭ ceĭ nerecunoscĕtorĭ 'ĭ hrănesce cu mană în pustiŭ, eară pe Apostoliĭ i-a lăsat ca cerşitorĭ? Nu este invederat că de aicĭ pregătind bunătăţile cele marĭ,—umilinţa şi iubirea,—a învăţat pe discipulĭ de a nu se ruşina de dascaliĭ lor, ce eraŭ batjocuriţĭ? A cere de la alţiĭ pentru hrana ḑilnică, se pare a fi ruşinos; însĕ nu se póte ḑice tot aşa şi pentru dascalĭ, când iĭ cer de la discipuliĭ lor, cu tótă sinceritatea; aşa că şi de aicĭ nu puţin câştigă discipuliĭ, învăţându-se de a despreţui orĭ ce slavă. De aceia şi ḑice: „Cel învăţat să împărtăşască pe cel ce învaţă în tóte cele bune" adecă, să-şĭ arate tótă dărnicia către el. Când el ḑice „în tóte cele bune", la aceasta face alusiune. Nimic să nu fie propriŭ a discipululuĭ, ci tóte să fie comune, pentru că maĭ marĭ va lua de cât dă, şi încă cu atât maĭ marĭ, cu cât sunt maĭ bune cele cerescĭ de cât cele pămêntescĭ. Aceasta invederând-o şi în altă parte, ḑicea: „Dacă noĭ am sĕmănat vouĕ

cele spirituale, aŭ este mare lucru de vom secera de la voĭ cele corporale?“ (I Corinth. 9, 11). Pentru aceasta și numesce faptul mencionat împărtășire, arătând că aicĭ e un feliŭ de schimb reciproc, cu care ocasie și iubirea devine cu mult maĭ ferbinte și maĭ statornică. Dacă dascalul caută sobrietatea, el rĕmâne statornic in acelașĭ loc, primind ajutóre după demnitatea luĭ. A stărui în cuvênt, a se afla în sărăcie permanentă, a dispreţui tóte cele pămêntescĭ, ca la urmă să aĭ nevoe de alţiĭ, încă este o laudă mare. Dacă, însĕ, dascalul întrece mĕsura cerută, apoĭ singur 'șĭ vatămă demnitatea, nu pentru că primesce ajutóre, ci pentru că primesce fără mĕsură. Apoĭ, pentru ca viclenia dascaluluĭ să nu facă maĭ leneș pe discipul la împlinirea unor ast-feliŭ de fapte bune, și de multe orĭ să treacă cu vederea pè un cerșitoriŭ, sub pretext că el ajută deja pe dascalul luĭ, ḑice maĭ departe: „In facerea de bine să nu ne obosim“. Aicĭ arată și mijlocul, prin care vom reuși în facerea de bine, cum și măsura generosităţeĭ, ḑicênd ast-feliŭ: „Nu vĕ amăgiţĭ; Dumneḑeŭ nu se batjocuresce; căcĭ ceia ce seamănă omul, aceia va și secera. Cel ce seamănă în corpul sĕŭ, din corpul sĕŭ va secera stricăciune, eară cel ce seamănă în spirit, din spirit va secera viaţă vecĭnică“ (vers. 8. 9). Precum se întâmplă la sĕmănăturĭ, că cel ce seamănă linte, nu póte să secere grâŭ, fiind că e absolut necesar ca și sĕmînţa să fie de aceiașĭ specie ca și planta secerată, tot așa se întâmplă și cu faptele omenescĭ; în cât cel ce introduce în corpul sĕŭ mândrie, beţie saŭ plăcerĭ dobitocescĭ, va secera consecinţele acestora. Și care sunt? Osánda, pedeapsa, rușinarea, rîsul și altele de acest feliŭ. Sfârșitul meselor luxóse și a bucatelor deliciόse nu e altul, de cât ruina; căcĭ după

cum și ele putredesc în stomach și se distrug, ast-feliŭ distrug și deteriorează și corpul. Nu așa, însĕ, sunt cele spirituale, ci cu totul contrare celor corporale. Gândesce-te: aĭ sĕmănat milostenie, te așteaptă în ceriurĭ tesaure neprețuite și slavă vecĭnică; aĭ sĕmănat înțelepciune, veĭ primi cinste și recompensă, laude din partea îngerilor și cununĭ neveștejite din partea Celuĭ ce recompensază.

„Să nu ne obosim în facerea de bine, căcĭ la timpul sĕŭ vom secera, dacă nu ne vom moleși. Așa dară, până când avem timp, să facem binele cătră toțĭ, și maĭ cu samă cătră ceĭ de o credință cu noĭ“ (vers. 9. 10). Pentru ca să nu creadă cineva că numaĭ de dascalĭ trebuie a îngriji și a-ĭ hrăni, eară de ceĭ-l-alțĭ a neglija, aduce vorba în general, și așa deschide tuturor ușa uneĭ ast-feliŭ de ambițiunĭ nobile, și atât de mult exagerează, în cât ordonă de a milui și pe Iudeŭ și pe Elin, în ordinea cuvenită, de sigur, însĕ a-ĭ milui. Și care e acea ordine? De a arăta o maĭ mare îngrijire pentru ceĭ de aceiașĭ credință. Ceia ce face și prin alte epistole, face și prin aceasta, adecă că nu vorbesce numaĭ de a milui, ci și a face aceasta neîntrerupt și cu ambițiune nobilă; căcĭ vorbele „sĕmînță“ și „să nu ne obosim“ aceasta semnifică. Tot-odată fiind că a cerut un lucru mare, mencionând de un seceriș curios, pune premiul ca posibil de câștigat imediat. Când e vorba de muncitoriĭ de pămênt, apoĭ nu numaĭ cel ce seamănă sufere osteneală, ci și cel ce seceră, ca unul ce luptă cu praful, necurățenia și obosala; atuncĭ, însĕ, nu va fi nimic din acestea; ceia ce represintând prin cuvinte, dice: „la timpul sĕŭ vom secera, dacă nu ne vom moleși“. Aicĭ, el 'ĭ îndeamnă și-ĭ atrage la sine, în altă parte însĕ, 'ĭ silesce a face aceasta curând și-ĭ împinge dicĕnd:

„Decĭ pănă când avem timp, să facem binele“. Dupre cum nu suntem stăpânĭ de a sĕmăna orĭ când, de asemenea nicĭ de a milui. Când va sosi timpul să ne ducem de aicĭ, chiar de am voi noĭ de miĭ de orĭ să miluim pe cel sărac, nimic nu vom folosi. Despre aceasta ni mărturisesc cele cincĭ fecióre nebune, care de și doriaŭ ca să aibă unt-de-lemn în candelele lor, totușĭ fiind că nu aveaŭ cu dênsele milostenie abondentă, aŭ ieșit, eară ușa camereĭ de nuntă s'a închis; de asemenea ni mărturisesce și bogatul nemilostiv, care nu a băgat în samă pe Lazar. Fiind că și acela, ca și feciórele, rĕmăsese strĕin de ajutorul milosteniei, nu a fost nicĭ el miluit, pe când se afla în iad,—nicĭ de Patriarchul Abraam și nicĭ de alt-cineva, de și plângea și se ruga mult,—ci a rĕmas acolo, în acel foc grozav, fără a se bucura de iertare. Pentru aceia și ḑice apostolul: „Până când avem timp, să facem binele cătră toțĭ“, scăpându-ĭ cu acеasta și de umilința iudaică. Pentru Iudeĭ tóte faptele resultate din filantropie se mărgineaŭ cătră ceĭ de un neam cu dênșiĭ; dară filosofia charuluĭ chiamă la ospățul milosteniei pămêntul la un loc cu marea, de și arată o maĭ mare îngrijire pentru ceĭ de aceiașĭ credință.

„Vedețĭ ce epistolă v'am scris cu mâna me. Câțĭ vor să placă cu corpul, aceia vĕ silesc să vĕ circumcidețĭ“ (vers. 11. 12). Ințĕlegĭ ce durere mare apăsa asupra aceluĭ fericit suflet! Precum când cade cineva într'un doliŭ saŭ în vre-o supĕrare mare, perḑênd pe vre-un membru din familie, saŭ că a suferit ceva neașteptat, nu se liniștesce nicĭ nóptea, nicĭ ḑiua, din causa jaleĭ ce i-a cucerit sufletul, tot așa și fericitul Pavel; spunênd câte-va vorbe despre moravurĭ, el earășĭ se întórce la cele de maĭ 'nainte, care maĭ ales 'ĭ tulburaŭ spiritul, ḑicênd ast-feliŭ: „Vedețĭ ce epistolă v'am scris“. Aicĭ el nimic alta nu dă a înțĕlege, de cât că întreaga epistolă a

scris-o singur, ceia ce e o mare dovadă de autenticitatea epistoleĭ. Pentru cele-l-alte epistole e sciut că el numaĭ dicta, și un altul scria, cum bună-óră o arată în epistola cătră Romanĭ, în care pe la fine ḑice: „Vĕ salut pe voĭ eŭ Terțiŭ, care am scris aceastä epistola", — eară epistola aceasta cătră Galatenĭ a scris-o întreagă însușĭ el. Aceasta a făcut-o fiind silit pe de o parte de iubirea sa cătră dênșiĭ, eară pe de alta pentru imprăscierea bănuielelor celor viclene. Fiind că dușmaniĭ luĭ îl clevetiaŭ de lucrurĭ la care el nu participase, și ḑiceaŭ că el de fapt predică circumcisiunea, în formă însĕ se preface că nu o predică, de aceia s'a vĕḑut forsat a li trimite o epistolă scrisă cu propria sa mână, depositând ast-feliŭ maĭ dinainte mărturie înscris. Prin vorba: „ce, ce feliŭ" mi se pare că nu înțĕlege mărimea epistoleĭ, ci arată diformitatea literilor, ca și cum ar fi dis: «de și nu sunt scriitoriŭ eminent, totușĭ m'am vĕḑut forsat a vĕ scrie însu-mĭ eŭ, ca să astup gurile clevetitorilor». „Cățĭ vor să placă cu corpul, aceia vĕ silesc să vĕ circumcidețĭ, numaĭ ca să nu sufere persecuțiunĭ pentru crucea luĭ Christos" (vers. 12). Aicĭ arată că iĭ nu de bună voe o sufĕr aceasta, ci forsațĭ: pentru care chiar se pare că li ia apĕrarea, procurându-li ocasiune de a fugi de aceĭ înșelătorĭ şi a-ĭ părăsi încă grabnic. Ce înseamnă „să placă cu corpul"? A se bucura de cinstea ómenilor, a prospera înaintea lor. Fiind că iĭ eraŭ luațĭ în rîs de Iudeĭ, că s'aŭ lepădat de moravurile părintescĭ, apoĭ pentru ca să nu fie acusațĭ de aceasta, ḑice, voiesc a ve vătăma, a vĕ ciunti corpul vostru, «ca ast-feliŭ prin corpul vostru să vĕ justificațĭ înaintea lor». Acestea le ḑicea apostolul, arătând că iĭ nu li făceaŭ pentru slava luĭ Dumneḑeŭ, ca și cum par'că ar fi ḑis: nu este aicĭ vorba de pietate,

ci tóte le fac din ambiţiune omenească, ca să placă necredincioşilor, şi să li arate că de şi credincioşĭ, iĭ cu tóte acestea 'şĭ ciuntesc corpul, şi preferă a respinge pe Dumnedeŭ, ca să placă ómenilor. Aceasta e semnificaţia cuvintelor: „a plăcea cu corpul". Apoĭ arătându-li că şi pentru o altă causă sunt lipsiţĭ de orĭ ce iertare, earăşĭ 'ĭ mustră şi dice că iĭ ordonă a face aceasta nu numaĭ pentru plăcerea altora, ci şi pentru satisfacerea slaveĭ lor celeĭ deşarte. Pentru care şi adaoge: „ca să se laude în corpul vostru" ca unia ce se cred de dascalĭ, eară voĭ discipuliĭ lor. Şi care e proba? „Şi nicĭ iĭ nu păzesc legea", dice. Cu adevĕrat; însĕ chiar de ar fi păzit-o, totuşĭ eraŭ demnĭ de osândă, dară acum însu-şĭ scopul lor e corupt. „Mie, însĕ, să nu-mĭ fie a mĕ lăuda, fără numaĭ în crucea Domnuluĭ nostru Iisus Christos" (vers. 14). Acest fapt se pare a fi batjocoritoriŭ în faţa lumeĭ şi la ceĭ necredincioşĭ; în ceriurĭ, însĕ, şi înaintea credincioşilor e o slavă nespus de mare. Şi sărăcia în lume e batjocoritóre, pentru noĭ, însĕ, e o mândrie; de asemenea şi a fi cineva înjosit multora se pare de rîs, noĭ, însĕ, ne fălim cu aceasta. Tot ast-feliŭ şi crucea Domnuluĭ e pentru noĭ o laudă mare. Şi nu dice, eŭ nu mĕ laud, saŭ nu voiesc a mĕ lăuda, ci „mie să nu fie", ca şi cum pare că ar alunga una din absurdităţĭ, şi a cerut ajutorul luĭ Dumnedeŭ pentru ca să reuşască. Dară ce anume este lauda cruceĭ? Că adecă Christos a luat pentru mine chip de rob, şi a pătimit tóte pentru mine robul, duşmanul şi nerecunoscĕtoriul; însĕ, atâta m'a iubit, în cât a primit a se preda pe sine blestemuluĭ. S'ar putea óre egala ceva cu acest act măreţ? Căcĭ dacă servitoriĭ gândesc de dênşiĭ lucrurĭ marĭ, când sunt lăudaţĭ de stăpâniĭ lor, cum nu trebue a ne lăuda noĭ, când stăpânul şi Dumnedeul cel adevĕrat

nu se rușinează a fi crucificat pentru noĭ? Decĭ nicĭ noĭ nu ne rușinám de îngrijirea luĭ cea nespusă pentru noĭ. El nu s'a rușinat de a se crucifica pentru tine, și tu te rușinezĭ de îngrijirea luĭ cea nemărginită? Dară aceasta e cea maĭ mare nebunie; tocmaĭ pentru aceasta trebue a te mândri maĭ ales. „Prin care lumea s'a rĕstignit mie și eŭ lumeĭ". Prin cuvêntul „lume" el înțĕlege aicĭ nu ceriul, nicĭ pămêntul, ci lucrurile pămêntescĭ, lauda de la ómenĭ, pompa, slava, bogăția și tóte cele-l-alte ce se cred strĕlucite. Acestea tóte, ḑice, sunt mórte pentru mine. Ast-feliŭ trebue să fie chreștinul și o ast-feliŭ de voce trebue să pronunțe tot-deauna. Și încă nu se mulțumesce cu modul de mortificațiune de maĭ 'nainte, ci adaoge și un altul ḑicênd: „și eŭ lumeĭ", făcênd alusiune la o îndoită mortificare, ca cum ar fi ḑis: «și acelea sunt pentru mine mórte, și eŭ pentru dênsele, și nicĭ că pot a mĕ birui saŭ a mĕ lua în stăpânire; și ele sunt mórte, și nicĭ eŭ nu le doresc». Nimic nu este maĭ fericit ca această mortificațiune, și numaĭ ea este temelia viețeĭ fericite. „Nicĭ circumcisiunea póte ceva și nicĭ necircumcisiunea, ci făptura cea nouă; și câțĭ vor umbla dupre regula aceasta, pace preste dênșiĭ și milă, și preste Israilul luĭ Dumneḑeŭ" (vers. 15. 16). Aĭ vĕḑut puterea cruceĭ, la câtă înălțime l'a rîdicat? Nu numaĭ că lucrurile lumeĭ aŭ murit în el tóte, ci s'a arătat încă cu mult maĭ superior viețeĭ celeĭ vechĭ. Și ce se póte egala cu aceasta? Cel ce altă dată era în stare să se sfășie pe el din causa circumcisiuneĭ, ba chiar să sfășie și pe alțiĭ, pe acela tocmaĭ l-a convins crucea luĭ Christos de a părăsi circumcisiunea, și a o pune pe aceiașĭ treaptă cu ne-circumcisiunea, și a căuta să afle lucrurĭ streine și paradoxe și maĭ pre sus de ceriurĭ. „Făptură

noua“ el numesce purtarea nóstrĕ atât asupra faptelor făcute deja, cât și asupra celor viitóre. In privința faptelor săvêrșite se explică prin aceia, că spiritul nostru învechit și îmbătrânit în pĕcate, prin botez s-a re’noit fără de veste, ca și cum s-ar fi creat din noŭ, pentru care și dorim viața cerească; în privința celor viitóre, însĕ, prin aceia că și ceriul, și pămêntul și întreaga făptură se va preface în nestricăciune, împreună cu corpurile nóstre. «Să nu-mĭ vorbescĭ de circumcisiune, ḑice, care la urmă nu póte influența cu nimic; cum se va maĭ putea destinge ea când tóte vor fi prefăcute? Caută, însĕ, cele noуă a le charuluĭ. Ceĭ-ce caută cele a le charuluĭ, se vor bucura și de pace și de filantropie, și iĭ principalmente vor fi numițĭ cu numele de Israilul luĭ Dumneḑeŭ; pe când ceĭ ce vor cugeta cele contrare, chiar de ar fi născuțĭ din Israil și ar purta pe buze această denumire, totuşi aŭ căḑut din tóte acestea, din afinitatea cu Israil voiŭ să ḑic. Principalmente aceia se pot numi Israilițĭ, cariĭ păzesc această regulă, cariĭ ’n fine se depărtează de cele vechi, și urmăresc cele a le charuluĭ».

„Eară maĭ mult nimenı să nu mĕ supere“, (Vers. 17) Nu vorbesce acestea ca un om necăjit și abătut de supărare, căcĭ cel ce preferă a face și a răbda totul pentru discipulĭ, cum ar fi fost posibil de astă-dată de a se moleși și a cădea? Cel ce ḑice: „stărues-ce la timp și fără timp“ (II Timoth. 4, 2), și „Póte că li va da Dumneḑeŭ cunoscința adevĕruluı și-ı va scăpa din cursa diavoluluı“. (Ibidem 2, 25. 26), pentru ce óre ḑice acestea? Pentru a reprima cugetul lor cel trândăvit; pentru a-ĭ băga în maĭ mare frică, așa că înțepenind bine legile puse de el, să nu li fie permis nicĭ-odată de a le mișca din locul lor. „Căcĭ eŭ port pe corpul meŭ sem-

nele Domnuluĭ Iisus“. Nu ḑice : le am, ci „le port“, ca și cum se îngânfă ceĭ ce aŭ luat trofee în rĕsboiŭ, saŭ ceĭ ce portă decoraţiunĭ împărătescĭ, de și aceasta încă se pare a fi batjocură în faţa ómenilor- El, însĕ, se mândresce de ranele ce le avea, și tocmaĭ ca soldaţiĭ purtătorĭ de stindard, așa și el se bucura purtând pe corpul luĭ rane. Şi de ce óre ḑice el aceste vorbe? E ca cum ar fi ḑis: «iată că prin aceste semne eŭ mĕ justific maĭ strălucit de cât ar face orĭ-ce voce, saŭ orĭ-ce cuvênt. Aceste rane slobod din ele o voce maĭ ascuţită ca a trâmbiţeĭ la urechele acelor ce mĕ contrariază și ḑic că eŭ ’mĭ ascund credinţa, și că le vorbesc acestea numaĭ ca să plac ómenilor. Când cinèva vede un soldat ieșind din rând, plin de sânge și cu miĭ de rane pe corp, de sigur că nu-l va judeca ca fricos saŭ trădătoriŭ căcĭ el pórtă pe corpul luĭ semnele și proba bravureĭ. Şi în privinţa me, ḑice, tot așa să judecaţĭ. Dacă cineva voiesce ca să audă apologia me și să cunóscă părerea me, apoĭ vadă ranele de pe corpul meŭ, care constituesc proba cea maĭ evidentă și maĭ superióră de cât orĭ-ce altă probă saŭ vorbe». Incepêndu-șĭ epistola cu transformarea luĭ fără de veste, a arătat cu tótă claritatea convingerea luĭ sinceră, eáră acum când termină epistola a arătat periculele resultate din această credinţă. Şi pentru ca să nu ḑică cineva, că el în adevĕr s-a transformat în urma uneĭ cugetărĭ serióse și drepte, dară că nu a remas în aceleașĭ convingerĭ, apoĭ ca să probeze că cu adevĕrat a remas statornic în convingerile sale, aduce ca mărturiĭ ispitele, primejdiile și ranele luĭ. După aceia justificându-se cu claritate pentru tóte, și arătând că cele ḑise până acum nu aŭ provenit din vre-o mânie saŭ dispreţ către iĭ, ci are către dênșiĭ iubire părintască statornică, ’șĭ închee cuvêntul cu o rugăciune plină de miĭ de bunătăţĭ și ḑice: „Charul Domnu-

luĭ nostru Iisus Christos fie cu spiritul vostru, fraților, Amin.“ (Vers. 18). Cu acest cuvênt de pe urmă el a sigilat tóte cele dinainte. Nu ḑice numaĭ: cu voĭ, ci „cu spiritul vostru“, atrăgênd-ĭ din faptele corporale, pretutindenea aratându-li binefacerea luĭ Dumneḑeŭ, și amintindu-li charul de care s-aŭ învrednicit și care aŭ fost suficient a-ĭ scóte din rétăcirea Iudaicească. Precum a primi spiritul n-a fost din causa sărăcieĭ legeĭ mosaice, ci pentru justificarea prin credință, tot așa și a stăpâni spiritul nu se face prin circumcisiune, ci tot prin ajutorul charuluĭ. Pentru aceea a încheiat sfătuirea prin rugăciune, amintind și de char și de spirit, numindu-ĭ tot-odată și frațĭ. și rugând pe Dumneḑeŭ de a se bucura necontenit de aceste bunătățĭ. Cuvintele acestea sunt și o rugăciune cum și o învățĕtură complectă, întocmaĭ ca un zidiŭ duplu pri'mprejurul lor. Și o învățĕtură care să li amintească tóte bunătățile de care saŭ bucurat, 'ĭ putea să-ĭ țină în credințile bisericeĭ, dară și o rugăciune care invócă charul și insistă de a remânea cu dênșiĭ, nu-ĭ lăsa ca spiritul lor să se abată. Acest spirit fiind cu dênșiĭ, orĭ ce înșĕlăciune dispare înaintea unor ast-feliŭ de credințĭ drepte, cum dispare praful în fața vântuluĭ.